

อนุสรณ์

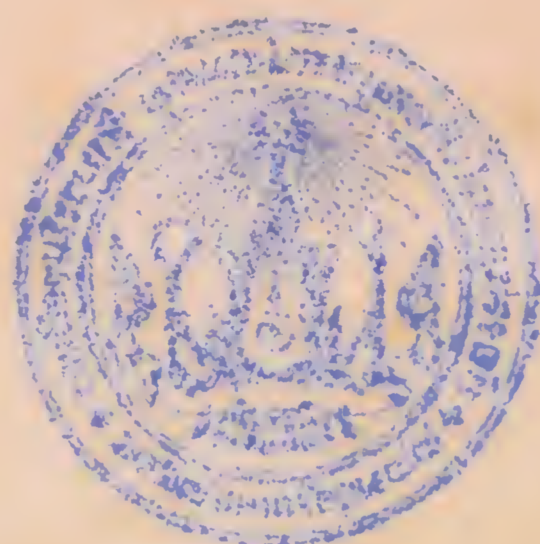
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์) จ.ช., จ.ม.

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ

รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๐.๒๒ น. ณ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ สิริรวมอายุได้ ๘๔ ปี ๒ เดือน ๒๑ วัน ความทราบถึงใต้ฝ่าละอองพระบาท สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ หม่อมราชวงศ์ดนุเทพ เทวกุล อัญเชิญพวงมาลาพระราชทานไปวางหน้าหีบศพ ทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชานุญาต ให้อัญเชิญพระราชนิพนธ์พุทธศาสนสุภาษิต คำโคลง บางบท ลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ และทรงพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพเป็นการส่วนพระองค์อีกด้วย

พระมหากรุณาธิคุณในครั้งนี้ หากรองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ หยั่งทราบด้วยวิถีทางใดก็คงจะสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติอันสูงส่งด้วยความปลาบปลื้มโสมนัสสุดที่จะพรรณนาได้ อันจะเป็นพลวปัจจัยหนุนนำให้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเบื้องหน้า

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย บุตรธิดา หลาน และเหลน ของรองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ขอน้อมเกล้าฯ กราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น อย่างหาที่สุดมิได้และจักขอเทอดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสิริมงคลแก่วงศ์ตระกูลสืบไปชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า บุตร ธิดา หลานและเหลน

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๔๘๘๒

สำนักพระราชวัง

๘ เมษายน ๒๕๒๘

พระราชทานเพลิงศพ หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ สิทธิประศาสน์) จ.ช.,จ.ม. ข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

อุดมศักดิ์/พิมพ์/หาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ สิทธิประศาสน์) เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น..

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

๑๑๗/๑ ซอยสิทธิประศาสน์ ทุ่งมหาเมฆ
ยานนาวา กทม. ๑๐๑๒๐
โทร. ๒๔๕๑๗๘๔

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๘

เรื่อง ขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เรียน ราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

เนื่องในวันพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ คณะเจ้าภาพซึ่งกอร์ปด้วย บุตร ธิดา หลาน และญาติ มีความประสงค์ใคร่ขอพระราชทานอัญเชิญ สมเด็จพระ–เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเป็นองค์ประธานในการพระราชทานเพลิงศพ ทั้งนี้จะเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมอย่างหาที่สุดมิได้ แก่ผู้วายชนม์และวงศ์ตระกูล

อนึ่ง วันที่กำหนดในการพระราชทานเพลิงศพนี้ ตรงกับวันอังคารที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เวลา ๑๗.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อท่านได้โปรดพิจารณานำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบต่อไปด้วย ทั้งนี้การจะควรมิควรประการใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลายมือชื่อ)

(นายเอนก สิทธิประศาสน์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่ รล ๐๐๐๖/๓๔๕๕

สำนักราชเลขาธิการ
สวนจิตรลดา กทม. ๑๐๓๐๐

๑๙ เมษายน ๒๕๒๘

เรื่อง เสด็จฯ พระราชทานเพลิงศพ หลวงสิทธิประศาสน์

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ – มีนาคม ๒๕๒๘

ตามที่ท่านมีหนังสือติดต่อขอให้นำความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานอัญเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราช–สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ หลวงสิทธิประศาสน์ บิดาของท่าน ในวันอังคาร ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ดังความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว ทรงรับเชิญเสด็จฯ ตามวันและเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ ขอได้โปรดไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ท่านผู้หญิงมนัสนิตย์ วณิกกุล)
รองราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จฯ ปฏิบัติราชการแทน
ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

กองราชเลขานุการในพระองค์
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
โทร. ๒๘๑๑๒๐๒, ๒๘๑๑๑๑๑ ต่อ ๑๒, ๒๑

๑๑๗/๑ ซอยสิทธิประศาสน์
ทุ่งมหาเมฆ ยานนาวา
กท. ๑๐๑๒๐

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

เรื่อง ขอพระราชทานบทพระราชนิพนธ์

เรียน ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ในวันพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ วันอังคารที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม คณะเจ้าภาพ กอปร์ด้วย บุตร ธิดา หลาน และญาติ มีความประสงค์ใคร่ขอพระราชทานบทพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม–ราชกุมารี เรื่องหนึ่งเรื่องใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์ในงานนี้

จึงเรียนมาเพื่อท่านได้โปรดพิจารณานำความกราบบังคมทูล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานพระราชานุญาตสืบต่อไปด้วย

อนึ่ง หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานดังกราบบังคมทูล ขอได้โปรดมอบต้น–ฉบับบทพระราชนิพนธ์กับ นางสาวสิริวิมล สิทธิประศาสน์ เพื่อเชิญไปดำเนินการต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายเอนก สิทธิประศาสน์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่ รล ๐๐๐๖/๓๔๕๖

สำนักราชเลขาธิการ
สวนจิตรลดา กทม. ๑๐๓๐๐

๑๙ เมษายน ๒๕๒๘

เรื่อง พระราชทานพระราชานุญาตให้อัญเชิญพระราชนิพนธ์พุทธศาสนสุภาษิตคำโคลงลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

ตามที่ท่านมีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระราชนิพนธ์ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่องใดเรื่องหนึ่งสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ดังความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว พระราชทานพระราชานุญาตให้อัญเชิญพระราชนิพนธ์พุทธศาสนสุภาษิตคำโคลงลงพิมพ์ในหนังสือดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(ท่านผู้หญิงมนัสนิตย์ วณิกกุล)
รองราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จฯ ปฏิบัติราชการแทน
ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

กองราชเลขานุการในพระองค์
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
โทร. ๒๘๑๑๒๐๒, ๒๘๑๑๑๑๑ ต่อ ๑๒, ๒๑

รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์)

ชาตะ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๓๓

มรณะ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

รวมอายุ ๙๔ ปี ๒ เดือน ๒๑ วัน

ประวัติ
รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์)

รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ นามเดิม นายคลาย บุษบรรณ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่ตำบลบ้านฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรคนที่ ๒ ของพระยาพิบูลย์สมบัติบดี (บุญคง) กับจ้าวบุญโสม พระยาพิบูลย์สมบัติบดีเป็นชาวบ้านขมิ้น ธนบุรี ส่วนจ้าวบุญโสม เป็นชาวเมืองตาก

ในปีที่ทางราชการประกาศยกเลิกนามบรรดาศักดิ์ (ขุน หลวง พระ พระยา) หลวงสิทธิประศาสน์ ได้ขอเปลี่ยนชื่อตัวเป็น สิทธิ์ และขอจดทะเบียนใช้นามบรรดาศักดิ์เป็นชื่อสกุล ดังนั้น นายคลาย บุษบรรณ์ จึงกลายเป็น นายสิทธิ์ สิทธิประศาสน์

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๘ ทางราชการมีประกาศอีกฉบับหนึ่งความว่า ผู้ใดจะกลับใช้นามบรรดาศักดิ์อีกก็ได้ จะใช้ "**นาย**" ต่อไปก็ได้ หลวงสิทธิประศาสน์ได้เลือกใช้นามบรรดาศักดิ์เพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์สกุล และเพื่อความถูกต้องในเอกสารสิทธิทั้งหลาย จึงใช้ว่า หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์) ตลอดมา

ส่วนคำว่า "**รองอำมาตย์เอก**" นั้น เป็นความประสงค์ของหลวงสิทธิประศาสน์ให้ใช้ในงานศพ ได้กำชับล่วงหน้าไว้เป็นเวลานานมาแล้ว ให้เหตุผลว่า "**เป็นยศที่ได้รับพระราชทานมา**"

หลวงสิทธิประศาสน์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คน ถึงแก่กรรมแล้วทุกคน คือ

๑. *นางราชธน (ศรีดวงคำ) สมรสกับ หลวงราชธน (ต้นสกุล เศวตชาติ) คลังจังหวัดเชียงใหม่*
๒. *หลวงสิทธิประศาสน์ สมรสกับ นางตุ้ย บุตรี นายหล้า กับ นางน้อย*
๓. *นางบำราบปฏิปักษ์ (ผกา) สมรสกับ ร้อยเอก หลวงบำราบปฏิปักษ์ (ต้นสกุล บุณยประณานนท์)*
๔. *คุณหญิงกาจสงคราม (ฟองสมุทร์) สมรสกับ พลโท หลวงกาจสงคราม (ต้นสกุล เก่งระดมยิง)*
๕. *นายทองคำ บุษบรรณ์ สมรสกับ นางเฉลิม สุตันตานนท์ บุตรี พระพิจิตรโอสถ กับ จ้าวกาบแก้ว เมื่อนางเฉลิมถึงแก่กรรมแล้ว ได้สมรสกับ นางฉลวย ขึมสุวรรณ บุตรี นายเล็ก กับ นางจิตต์ ขึมสุวรรณ*

หลวงสิทธิประศาสน์ มีบุตรธิดา กับ นางสิทธิประศาสน์ (ตุ้ย) ซึ่งถึงแก่กรรมไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ จำนวน ๙ คน ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๔ คน คงมีชีวิตอยู่ ๕ คน คือ

๑. นางนงนุช ฤทธิประศาสน์ สมรสกับ นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ ธ.บ. (ม.ธ.) ว.ป.อ., บุตร หลวงฤทธิประศาสน์ กับ นางฤทธิประศาสน์ (เสงี่ยม) นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ เคยได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน และสมาชิกสภานิติบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๒๒ เคยเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย ๒ สมัย และเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งอธิบดีกรมการปกครอง ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดอีกหลายจังหวัด มีบุตรธิดา ๕ คน ดังนี้

๑.๑ *นางณัฐนิภา คุปรัตน์ ค.บ. (จุฬาฯ), M.S. in Ed. Admin. (Kans.), Ph.D. (Oklahoma)*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมรสกับ นายประกอบ คุปรัตน์ ค.บ. (จุฬาฯ), M.S. in Ed. Admin., Ed.S. (Kans.), Ph.D. (Oklahoma)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑.๒ *นางจุฑามาศ ประทีปะวณิช น.บ. (ม.ธ.), M.A. in Govt. (Southern Illinois Univ.)*
หัวหน้าฝ่ายนิติการ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
สมรสกับ นายเฉลิมพล ประทีปะวณิช ร.บ. (ม.ธ.), M.A. in Pol. Sc. (Texas)
นายอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

๑.๓ *นายเชิดวิทย์ ฤทธิประศาสน์ ร.บ. (จุฬาฯ), M.A. in Pub. Adm. (Kans.)*
หัวหน้าฝ่ายการเมือง สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย
สมรสกับ นางจริยาภรณ์ (ทองประดิษฐ์) กศ.บ. (ประสานมิตร), M.A. in TESL (Kans.)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑.๔ *นายชิดพงศ์ ฤทธิประศาสน์ น.บ. (ม.ธ.), M.A. in International Affairs (Ohio Univ.)*
นักวิชาการ กองวิชาการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
สมรสกับ นางกัญวิภา (วัชรพุกก์) อ.บ. เกียรตินิยม (จุฬาฯ), M.A. in Linguistics (Ohio Univ.)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑.๕ *น.ส. จันทรนิภา ฤทธิประศาสน์ บช.บ. (จุฬาฯ), M.B.A. (Oklahoma City Univ.)*
ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์พูลพิพัฒน์

๒. นางปวิตรา (สนอง) นิวาตวงศ์ สมรสกับ นายชวน นิวาตวงศ์ B.S.C. (Philippines) บุตร นายเทียน กับ นางสาลี่ นิวาตวงศ์ นายชวน นิวาตวงศ์ เคยดำรงตำแหน่งกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีบุตรธิดา ๔ คน คือ

๒.๑ *นายชัชวิน นิวาตวงศ์ ศ.บ. (ม.ธ.), M.B.A. (U.G.A.)*
ผู้วิเคราะห์ ธนาคารแห่งประเทศไทย
สมรสกับ นางสุภา (เชาว์กำธร) ศศ.บ. (มร.)
พนักงานบัญชี ธนาคารแห่งประเทศไทย

๒.๒ *แพทย์หญิง พินทุมาศ พืชน์ไพบูลย์ วท.บ.,พ.บ. (จุฬาฯ)*
วุฒิบัตรผู้เชี่ยวชาญสาขา โสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
หัวหน้าฝ่าย ตา หู คอ จมูก รพ.สงขลา
สมรสกับ นายแพทย์ วิทยา พืชน์ไพบูลย์ วท.บ.,พ.บ. (จุฬาฯ)
วุฒิบัตรผู้เชี่ยวชาญสาขา เวชปฏิบัติทั่วไป
อนุมัติบัตรผู้เชี่ยวชาญสาขา ศัลยศาสตร์
หัวหน้าฝ่ายผู้ป่วยนอกและอุบัติเหตุ รพ.สงขลา

๒.๓ *น.ส. นาฏชฎา นิวาตวงศ์ ศศ.บ. (มร.),*
Certificat de langue française (Sorbonne Nouvelle, Paris)

๒.๔ *นายพาสวิน นิวาตวงศ์ น.บ. (มร.),*
กำลังศึกษาอยู่ที่สำนักศึกษาอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

๓. นางสอาง ศรินทุ ธ.บ. (ม.ธ.) อดีตครูโรงเรียนเตรียมปริญญาธรรมศาสตร์ อดีตผู้อำนวยการกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมรสกับ นายมานพ ศรินทุ ธ.บ. (ม.ธ.) น.บ.ท. อดีตครูโรงเรียนเตรียมปริญญาธรรมศาสตร์ อดีตครูโรงเรียนอัสสัมชัญ อดีตผู้ช่วยเลขาธิการคณะองคมนตรี บุตร พระยากนิษกะสุภัทร์ กับ นางมณี มีบุตรธิดา ๔ คนคือ

๓.๑ *นายเอกพงศ์ ศรินทุ สถ.บ. (จุฬาฯ),*
M.Arch. (U. of Illinois at Urbana)
Registered Architect
John Portman & Associates, Inc.
Atlanta, Georgia
สมรสกับ นางพรพิมล (เทวฤทธิ์) น.บ. (จุฬาฯ),
M.P.A. (U. of Georgia)
Cost Analyst, Program Control Division
Metropolitan Atlanta Rapid Transit Authority Atlanta, Georgia

๓.๒ *นายทวิพันธุ์ ศรินทุ ศศ.บ.สถิติ (ม.ธ.)*
ผู้ช่วยหัวหน้าส่วน ส่วนประมวลผลคอมพิวเตอร์
ฝ่ายประมวลข้อมูล ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สำนักงานใหญ่
สมรสกับ นางนลิน (สันตสมบัติ) ศศ.บ.ภาษาศาสตร์ (ม.ธ.)

๓.๓ นางสิริกัญญา ศรีเขียว ค.บ. (จุฬาฯ),

M.S. in Ed. Admin. (G.A. State U.)

Assistant Manager,

Benehana of Tokyo, Atlanta, Georgia

สมรสกับ นายสมบูรณ์ ศรีเขียว น.บ. (จุฬาฯ)

Computer Operation Supervisor

Genuine Hardware Company

Atlanta, Georgia

๓.๔ นางวราภรณ์ พินิจภูวดล B.S.C. (U. of Baguio)

สมรสกับ นายวชิรินทร์ พินิจภูวดล ศ.บ. (มร.),

M.B.A. (U. of Baguio)

๔. นายดำเนิน สิทธิประศาสน์ วศ.บ. (จุฬาฯ) อดีตผู้อำนวยการองค์การเหมืองแร่ สมรสกับ นางยุพเยาว์ (ไศละสูต) บุตรี นายสวัสดิ์ กับ นางฉอ้อน ไศละสูต มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๔.๑ นายกิตติศาสน์ สิทธิประศาสน์

กำลังศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้จัดการบริษัทยุพเยาว์ไมนิ่ง

๔.๒ นายเสริมเกียรติ สิทธิประศาสน์

กำลังศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองผู้จัดการบริษัทยุพเยาว์ไมนิ่ง

๔.๓ น.ส. กมลมณี สิทธิประศาสน์ นศ.บ. (มหาวิทยาลัยกรุงเทพ)

๕. นายเอนก สิทธิประศาสน์ ร.บ. (จุฬาฯ), ว.ป.อ., M.A.Pol.,C.P.A. (Indiana) สมรสกับ นางวิมลภักตร์ (ภมรพล) บุตรี พันเอก พระยาสุรศักดิ์เสนา กับ คุณหญิงแฐม นายเอนก สิทธิประศาสน์ เคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๗ สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ และ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ และเคยดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีวิทยาลัยการปกครอง ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ตำแหน่งรองอธิบดีกรมการปกครอง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช มีบุตรธิดา ๓ คนคือ

๕.๑ นายมนู สิทธิประศาสน์ B.B.A. (A.B.A.C.)

บริษัทมิตซุย โอ เอส เค ไลน์ จำกัด

๕.๒ นายนที สิทธิประศาสน์

กำลังศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ ปีสุดท้าย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๕.๓ น.ส. สิริวิมล สิทธิประศาสน์ น.บ. (จุฬาฯ)

หลวงสิทธิประศาสน์ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนราษฎร์เป็นเวลา ๗ ปี สำเร็จหลัก–

สูตรสมัยนั้น ต่อมาได้บวชเป็นสามเณรและเข้าศึกษาในสำนักศึกษาวัดอุปคุตไทย

เมื่อสึกแล้ว ได้ไปเป็นเสมียนฝึกหัดอยู่ศาลต่างประเทศของจังหวัดเชียงใหม่อยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงย้ายไปเป็นเสมียนฝึกหัดอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่ฝึกหัดอยู่ ได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนวิชารัฐศาสตร์ และวิชาปกครอง ในโรงเรียนรัฐประศาสน์ซึ่งตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเปิดสอนในบริเวณศาลากลางนั่นเอง เรียนอยู่ประมาณ ๒ ปี ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้เข้ารับราชการตามลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นสมุห์บัญชีอำเภอแม่ท่าข้าง (หางดง) จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นปลัดอำเภอแม่ท่าข้าง (หางดง) จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นผู้รั้งนายอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย

พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นนายอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย ได้รับยศเป็นรองอำมาตย์ตรี ได้รับสัญญาบัตรเป็นขุนสิทธิประศาสน์

พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้เลื่อนยศเป็นรองอำมาตย์โท

พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น หลวงสิทธิประศาสน์ ถือศักดินา ๘๐๐

พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นนายอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นนายอำเภอเชียงแสน (ปัจจุบันเป็นอำเภอแม่จัน) จังหวัดเชียงราย

พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้เลื่อนยศเป็นรองอำมาตย์เอก

พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นนายอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นปลัดจังหวัดลำพูน

พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. ๒๔๘๙ เกษียณอายุ ออกรับพระราชทานบำนาญ เมื่ออายุครบ ๕๕ ปี

หลวงสิทธิประศาสน์เคยเป็นเสือป่า โดยเป็นสมาชิกสำรอง กองร้อยที่ ๑ เมืองเชียง–ใหม่ และเป็นสมาชิกสำรอง กองร้อยที่ ๓ (ม้า) เมืองเชียงใหม่ มณฑลพายัพในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้เป็นนายหมู่ตรี กองร้อยที่ ๖ เมืองเชียงราย มณฑลพายัพ

แต่เดิมเมืองพะเยามีเจ้าผู้ครองเมืองปกครองสืบต่อกันหลายองค์ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ขุนสิทธิประศาสน์ (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น) จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รั้งนายอำเภอพะเยา ซึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัดเชียงราย รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่งจึงได้เป็นนายอำเภอ นับเป็นนายอำเภอคนแรกในระบบการบริหารราชการแผ่นดินแบบใหม่

โดยสภาพทางภูมิศาสตร์อำเภอพะเยาเป็นที่ราบสูง มีความแห้งแล้งกันดารมาก ในเวลากลางคืนผู้คนต่างพากันไปวิดน้ำจากหนองน้ำใหญ่น้อยมาเพื่อใช้ประจำวัน หลวงสิทธิประศาสน์จึงคิดริเริ่มหาวิธีทดน้ำเข้ามาสู่บริเวณที่ลุ่มนี้ โดยวิธีชักนำชาวบ้านบ้าง โดยใช้คนงานโยธาบ้าง (คนงานโยธาคือ ผู้ที่ยอมมาทำงานโยธา ๑๕ วัน ทดแทนการชำระเงินรัชชูปการ ๔ บาท) ขุดคูส่งน้ำขยายหนองบึงให้กว้างขึ้น โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากฝ่ายประชาชน ฝ่ายเจ้านาย และฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ หนองน้ำใหญ่น้อยจึงกลายเป็นบึงกว้าง ต่อมาภายหลังเมื่อได้รับการสนับสนุนจากทางการบ้าน

เมือง บึงกว้างนั้นจึงกลายเป็น "**กว๊านพะเยา**" ที่งดงามสมบูรณ์ด้วยปลาน้ำจืดนานาชนิดโดยเฉพาะปลานิลอันลือชื่อ

นอกจากบริเวณกว๊านพะเยาแล้ว ยังได้พยายามทดน้ำเข้าสู่หมู่บ้านอื่นที่แห้งแล้งให้ได้มีน้ำพอประทังความเดือดร้อน เช่นที่ห้วยแม่ผง บ้านปิน เป็นต้น เป็นความคิดริเริ่มในการกักเก็บน้ำเพื่อระบายลงมาช่วยราษฎรในการเกษตร เมื่อหกสิบปีมาแล้ว จนเมื่อ นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ บุตรเขยคนโต ไปรับราชการจังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการสืบทอดโครงการนี้จนสำเร็จมีพื้นที่การเกษตรในอำเภอดอกคำใต้จนทุกวันนี้

นอกจากดูแลเรื่องน้ำสำหรับการเกษตรแล้ว หลวงสิทธิประศาสน์ยังได้วางผังตัดถนนในตัวเมืองพะเยาหลายสาย ได้ริเริ่มหาที่จำหน่ายพืชผลผักปลาให้แก่ชาวนาชาวไร่ โดยจัดตั้งตลาดสดขึ้น เป็นการส่งเสริมอาชีพหลายสาขาอย่างแท้จริง

โดยที่เมืองพะเยาเคยเป็นเมืองใหญ่โตรุ่งเรืองในประวัติศาสตร์ จึงมีศิลปวัตถุและปูชนีย–สถานมากมาย หลวงสิทธิประศาสน์ซึ่งเป็นผู้มีอุปนิสัยใฝ่ใจในพระศาสนาอยู่แล้ว จึงได้ชักชวนประ–ชาชนให้ช่วยกันทำบุญ บูรณะปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพดีขึ้นหลายแห่ง การบูรณะปฏิสังขรณ์ปูชนียสถานอันควรกล่าวถึงก็คือ การบูรณะปฏิสังขรณ์ "**วัดศรีโคมคำ**" หรือที่เรียกว่า "**วัดพระเจ้าตนหลวง**" เป็นการบูรณะครั้งใหญ่ในฐานะเป็นนายอำเภอ หลวงสิทธิประศาสน์ได้เป็นประธานฝ่ายฆราวาสร่วมกับ ประธานฝ่ายสงฆ์และฝ่ายเจ้านาย อันมีเจ้าหลวงประเทศอุดรทิศ อดีตเจ้าผู้ครองเมืองเป็นประธาน

งานพัฒนาบ้านเมืองอีกแห่งหนึ่งที่หลวงสิทธิประศาสน์จดจำรำลึกด้วยความภูมิใจ คืองานเตรียมการรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ในการเสด็จประพาสภาคเหนือ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๙ – ๒๔๗๐ ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จประพาสตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นไปจนถึงกิ่งอำเภอเชียงแสน (ปัจจุบันเป็นอำ–เภอเชียงแสน) เมืองสุดเขตแดนมีแม่น้ำโขงคั่นระหว่างประเทศไทย กับ เมืองลาวเท่านั้น

ครั้งนั้นบ้านเมืองยังไม่เจริญ ไม่มีถนนหนทาง หลวงสิทธิประศาสน์ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง หรือเป็นแกนนำประชาชนกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการตัดถนนหนทางไปสู่ปูชนียสถานสำคัญในประวัติศาสตร์ ตบแต่งคูเมืองที่สลักหักพัง จัดเตรียมพลับพลาที่ประทับ ตลอดจนการแสดงศิลปพื้นเมืองถวายหน้าพระที่นั่ง โดยที่เมืองเชียงแสนเคยเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในประวัติ–ศาสตร์ มีการสู้รบตลอดเวลา ในการแผ้วถางป่าทำถนนครั้งนั้น จึงพบกระดูกชิ้นเล็กชิ้นน้อยปะปนดินขึ้นมาเสมอ

ถนนหนทางที่จัดเตรียมรับเสด็จครั้งนั้นมีหลายสาย อาทิ ทางขึ้นพระธาตุดอยตุง ทางเข้าถ้ำปุ่ม ถ้ำปลา และทางขึ้นพระธาตุจอมกิตติ ที่อำเภอเชียงแสน พระธาตุแห่งนี้เป็นปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือ จนต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงยกยอดฉัตรทองคำเหนือองค์พระเจดีย์แห่งนี้

ชีวิตการทำงานเมื่ออยู่จังหวัดลำพูนและจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นเป็นการปฏิบัติงานตามปกติ ค่อนข้างสบายขึ้น เพราะบ้านเมืองมีความเจริญมากแล้วทั้งด้านอุปโภค บริโภค และสาธารณูปโภค ประชาชนพลเมืองอยู่ดีกินดี หากแต่ต้องผจญภัยสงครามโลกครั้งที่สอง หรือที่เรียกว่าสงครามมหาเอเซียบูรพาอยู่บ้าง

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ประเทศไทยทำสัญญาร่วมรุกร่วมรบกับประเทศญี่ปุ่น จึงมีทหารญี่ปุ่นเต็มไปหมด จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจุดผ่าน ทางจังหวัดจึงมีหน้าที่อำนวยความสะดวกทุกอย่าง เป็นระยะเวลาที่ต้องใช้วิจารณญาณอย่างถี่ถ้วนในการปฏิบัติงาน ไม่ให้มากไปน้อยไป

นอกจากนั้น หลวงสิทธิประศาสน์ยังต้องปฏิวัติตนเองให้สอดคล้องกับเจตนารมย์ของรัฐบาลขณะนั้น คือต้องใช้ภาษาไทยแบบ "**ฉัน กับ ท่าน**" ต้องทำสวนครัว ต้องสวมหมวก ต้องรำวงและต้องเดินทางไกล ซึ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดอนุชนรุ่นหลังจะไม่เคยรู้จักเลย

เมื่อเกษียณอายุแล้ว ได้เข้าหุ้นกับมิตรสหายทำการค้าส่งข้าวออกนอกประเทศ ตั้ง "**บริษัทข้าวกรุงเทพ**" ขึ้นที่ถนนทรงวาด แต่กิจการไม่ได้ผล จึงเลิกล้มบริษัทข้าวนั้นเสีย อีกหลายปีต่อมาได้ตั้ง "**บริษัทหลวงสิทธิประศาสน์**" เพื่อทำการค้าแร่ และส่งสินค้าออก ก็ไม่ได้ผลอีก จึงเลิกล้มบริษัทมาดำรงชีวิตอยู่เงียบ ๆ

หลวงสิทธิประศาสน์เป็นคนมีอารมณ์ดี มีใจเมตตากรุณาต่อบุตรหลาน ตลอดจนผู้ใกล้เคียงอย่างมาก ในวาระครบเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ พ่อค้าประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มอบป้านน้ำชาทำด้วยเงิน มีอักษรจารึกว่า "**แด่คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ผู้มีคุณธรรมพิเศษ**" ของขวัญชิ้นนี้เป็นที่รักและหวงแหนมาก ได้กำชับลูก ๆ อยู่เสมอว่าให้เก็บรักษาไว้ให้ดี

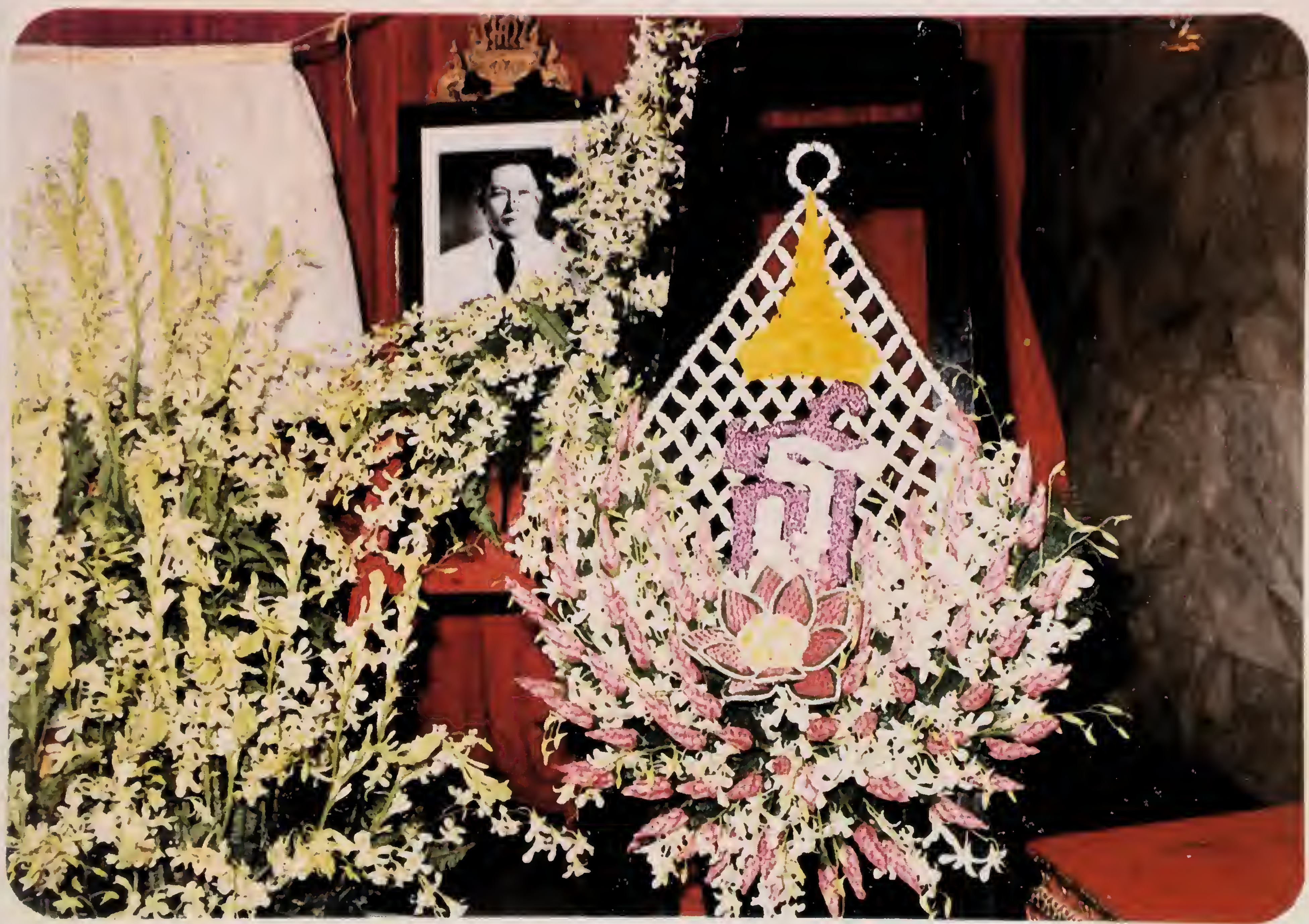
จากความเป็นผู้มีอารมณ์ดี ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ รับประทานอาหารแต่พอสมควร หลวงสิทธิประศาสน์จึงมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มีสายตาดีไม่ต้องใช้แว่นตาช่วยอ่านหนังสือ สามารถออกกำลังกายด้วยวิธีง่าย ๆ เช่นเดินเร็ว ๆ ดัดตน จนกระทั่งอายุเก้าสิบเศษ

หลวงสิทธิประศาสน์เริ่มป่วยตั้งแต่ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๓ ด้วยโรคตาอักเสบอย่างรุนแรง ต่อจากนั้นโรคกล้ามเนื้อหัวใจและความดันในหลอดเลือดก็เริ่มปรากฏ หมอชมภูนุช อ่องจริต แห่งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้ช่วยดูแลรักษาและให้กำลังใจอย่างดีที่สุด ด้วยความเมตตาและปิยวาจาของคุณหมอ หลวงสิทธิประศาสน์ก็ได้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ระยะหลังหมออนุญาตให้มารักษาตัวที่บ้าน นาน ๆ จึงให้ไปตรวจร่างกายทีหนึ่ง

ระยะเวลาที่อยู่กับบ้านก็ยังมีอารมณ์ดี ร่างกายก็ยังแข็งแรง เดินได้ รับประทานอาหารได้ จนกระทั่ง เดือนมกราคม ๒๕๒๘ หลังปีใหม่ไม่กี่วันจึงเริ่มไม่รับประทานอาหาร ดื่มแต่โอวัลติน กับน้ำผลไม้ จนที่สุดก็ไม่ยอมดื่มอะไร ลูก ๆ ได้เชิญคุณหมอกนก มาลากร มาตรวจและให้กลูโคส อาการไม่ดีขึ้น จึงได้เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ ซอยนานา ถนนสุขุมวิท เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๘

แพทย์ที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎ์ ตลอดจนนางพยาบาลประจำ หรือ นางพยาบาลพิเศษได้ให้การดูแลรักษาอย่างดีที่สุด อาการก็ไม่ทุเลา ภายหลังจึงพบว่ามีเม็ดเกิดขึ้นที่ตับส่ออาการมะเร็ง แต่เนื่องจากหลวงสิทธิประศาสน์อยู่ในวัยชรามาก อวัยวะทั้งหลายก็เสื่อมสลายไม่ทำหน้าที่ จึงได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ เมื่อเวลา ๐.๒๒ น. ของวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ รวมอายุได้ ๘๔ ปี ๒ เดือน กับ ๒๑ วัน

หลวงสิทธิประศาสน์มีหลานปู่ ๖ คน หลานตา ๑๓ คน เหลน ๑๕ คน รวมจำนวนหลานเหลน ๓๔ คน

พุทธศาสนสุภาษิต คำโคลง
พระนิพนธ์ (บางบท)
ของ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

[illegible]

([illegible]) [illegible]

[illegible]

[illegible]

คำนำ

การศึกษาพุทธศาสนสุภาษิตเป็นส่วนของหลักสูตรนักธรรม ผู้ศึกษาจะต้องแต่งเรียงความแก้ข้อสุภาษิตที่ตั้งเป็นกระทู้ อ้างพุทธภาษิต หรือภาษิตอื่น ๆ ความยาวของเรียงความและการอ้างสุภาษิตแล้วแต่ขั้น ว่าจะเป็นนักธรรมตรี โท หรือเอก

ข้าพเจ้าเองเห็นว่า การศึกษาพุทธศาสนสุภาษิตเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะทำให้ได้ทราบข้อธรรมอันจะใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตได้ จึงศึกษาจากหนังสือพุทธศาสนสุภาษิต ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วันละเล็กละน้อย แล้วผูกเป็นโคลงวันละบทสองบทเพื่อช่วยความจำ เมื่อรวมกันเข้าหลาย ๆ บทก็เกิดเป็นพุทธ-ศาสนสุภาษิตคำโคลงฉบับนี้ การแต่งมิได้เรียงตามวรรคที่กำหนดไว้ในหนังสือของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ แต่เลือกแต่งตามชอบใจ ทำให้แต่งเพิ่มเติมขึ้นได้เรื่อย ๆ เมื่อเวลาอำนวยในกาลสืบต่อไป

๒๕๑๗

สิรินธร

อักษรย่อบอกนามคัมภีร์

-/-	เลขหน้าขีดบอกเล่ม	เลขหลังขีดบอกหน้า
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
องฺ. ติก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
ขุ.อิติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุตฺตก
ขุ.ชา. ตึส.	ขุทฺทกนิกาย ชาตก	ตึสนิปาต
ขุ.เถร.	ขุทฺทกนิกาย	เถรคาถา
ขุ.ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปทคาถา
ม.ม.	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสก
ส.ส.	สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว)	

อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย

ชนะตนนั่นแลเป็นดี

ขุ. ธ. ๒๕/๒๘

ชนะตนประเสริฐแท้ เป็นดี
ชนะอื่นทั้งธรณี ไป่สู้
ฝึกจิตและกายี เว้นโลภ โกรธนา
ดีกว่าชนะผู้ อื่นด้วยกำลัง
คำว่า "ตน" นี้ไซร้ คือจิตใจและกายี
ชนะใจตนเองนี้ ประเสริฐกว่าชนะใคร
เพราะย่อมรู้ผิดชอบ ไม่ประกอบสิ่งเหลวไหล
รู้จักให้อภัย ไม่โลโภหรือโกรธา
การชนะบุคคลอื่น ไม่ยั่งยืนอาจอัปรา
ชนะด้วยวาจา หรืออาวุธยุทธภัณฑ์
แรกเอาชนะเขา ภายหลังเราอาจแพ้พลัน
ชนะตนของตนนั้น สิ่งดีแท้ย่อมแน่นอนฯ

อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโม

ได้ยินว่าตนแล ฝึกได้ยาก

ขุ. ธ. ๒๕/๓๖

การฝึกอันยากนั้น ฝึกฝน ตนนา
สอนพร่ำแนะนำคน อื่นได้
บุคคลไม่เห็นตน ทำผิด เลยนอ
เมื่อไม่เห็นผิดไซร้ ก็เว้นฝึกฤๅรือ

อตฺตา สุทนฺโต ปุริสสฺส โชติ

ตนที่ฝึกดีแล้ว เป็นแสงสว่างของบุรุษ

ส ส ๑๕/๒๙๗

จงฝึกตนมนัสพร้อม	กายา
ให้ท่าทีวาจา	เรียบร้อย
บุคคลฝึกกิริยา	แลจิต
เรืองรุ่งจักไม่ด้อย	ต่ำล้ำราศี.

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ

ตนแล เป็นที่พึ่งของตน

ขุ ธ ๒๕/๓๖/๖๖

ยามทุกข์ยามเดือดร้อน	กายใจ
จักเพรียกจักเรียกใคร	"ช่วยข้า"
ก่อการกิจอันใด	ควรพึ่ง ตนนา
ดีกว่าคอยชักช้า	พึ่งผู้ช่วยเหลือ.

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ

ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย

ขุ ธ ๒๕/๑๘ ขุ ชา ติส ๒๗/๕๒๔

อย่าประมาทคุมสติทั้ง	รักษา กายนา
ทุจริตอกุศลา	ละเว้น
เป็นทางไม่มรณา	จักอยู่ สุขเอย
พระพุทธองค์ทรงเน้น	แน่แท้ทางเกษม

ปมาโท มจฺจุโน ปทํ

ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย

ขุ. ธ. ๒๕/๑๘ ขุ.ชา. ติส. ๒๗/๕๒๔

เลินเล่อทอดธุระทิ้ง งมงาย
นี่แหละทางอบาย วุ่นว้า
ประมาทสู่ความตาย กุศลเสื่อม นาพ่อ
ดับชีพไปเนิ่นช้า ไป่พ้นสงสาร

กวิ คาถานมาสโย

กวีเป็นที่อาศัยแห่งคาถาทั้งหลาย

สํ. ส. ๑๕/๕๒

กานท์กลอนกรองกาพย์เนื้อ ดนตรี
เวทวิเศษคาถาดี สัมผัสคล้อง
อาศัยพจน์ไพเราะกวี สรรแต่ง
ชนจักกล่าวเกริ่นก้อง กว่าร้อยพรรษา

อาโรคฺยปรมา ลาภา

ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง

ม. ม. ๑๓/๒๘๑ ขุ. ธ. ๒๕/๔๒

ปวดหัวทั้งปวดท้อง ถอนฟัน
เป็นโรคสารพัน เพิ่มไข้
โรคมากหลากมหันต์ มหาทุกข์
สิ้นโรคทั้งหลายได้ โชคแท้สุขเกษม.

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา

แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

ส ส ๑๕/๘

สูรย์จันทร์ดารกะล้ำ — รังสี
ความสว่างแสงอัคคี — คบไต้
มังสจักษุไม่มี — มิอาจ มองนา
เดือนมืดคืนดาวไร้ — เดือดร้อนไป่เห็น
ธรรมะอรรถศาสตร์ล้ำ — ลุ่มลึก
จักประจญกลศึก — เศิกสู้
ปัญญาตริตรองตรึก — จึ่งสว่าง นาพ่อ
แสงแห่งปัญญารู้ — เลิศล้ำแสงใด

ปญฺญา ว ธเนน เสยฺโย

ปัญญาเทียวประเสริฐกว่าทรัพย์

นัย-ม.ม. ๑๓/๔๑๓. นัย-ขุ. เถร. ๒๖/๓๗๘

เงินทองทรัพย์สิ่งสิ้น — วัวควาย
โจรลักขโมยขาย — แย่งยื้อ
ซื้อสรรพสิ่งทั้งหลาย — ด้วยทรัพย์ นั่นแล
แต่มิอาจใช้ซื้อ — สุขแท้นิพพาน
ปัญญาเป็นทรัพย์ล้ำ — เลอเลิศ
เป็นสิ่งอันประเสริฐ — ยิ่งล้น
อาจก่อเกียรติช่วยเชิด — ชูชื่อ
รู้จักนำตนพ้น — จากห้วงทุกข์กรรม.

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร

มารดาบิดานั้นท่านว่าเป็นพรหมของบุตร

องฺ. ติก. ๒๐/๑๖๘ องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๕๒ ขุ. อิติ. ๒๕/๓๑๔

อันชนนีชนกนั้น คือพรหม
บุญลบล้ำอุดม ประเสริฐแท้
เลี้ยงดูชื่นชูชม เชยบุตร
พรหมวิหารมากแล้ ว่าผู้อื่นใด

ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร

มารดาบิดาท่านว่าเป็นบุรพาจารย์ของบุตร

องฺ. ติก. ๒๐/๑๖๘ องฺ. ติก. จตุกฺก. ๒๑/๕๓ ขุ. อิติ. ๒๕/๓๑๔

ท่านสอนบุตรแต่น้อย วัยเยาว์
แต่บุตรยังอ่อนเขลา จวบรู้
อบรมวิชาเชาว์ ชาญเชี่ยว
ทั้งวิถีธรรมสู้ โลกได้ปลอดภัย.

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ

มารดาบิดา เป็นที่ควรคำนับของบุตร

องฺ. ติก. ๒๐/๑๖๘ องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๕๓ ขุ. อิติ. ๒๕/๓๑๔

บุตรควรเคารพน้อม ภักดี
แสดงกตเวที มากล้น
แก่บุพพอาจารีย์ พรหมท่าน
บูชิตพระคุณพ้น เพียบพร้อมกตัญญู

การสวดพระอภิธรรม

แวรรถือะไพลดตราก

กำหนดการสวดพระอภิธรรมและบำเพ็ญกุศลสัตตมวารศพ

รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์)

ณ ศาลา ๒ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

	เวลา ๑๙.๓๐ น.	**เจ้าภาพ**
จันทร์	**ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘**	บุตรธิดา หลานและญาติ
อังคาร	**ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘**	บริษัทเครดิตฟองซิเอร์เมืองไทยพาณิชย์ จำกัด
		นักบริหารรุ่น ๔๒
		หลาน ๆ เชียงใหม่
พุธ	**ที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘**	ญาติ "นิวาตวงศ์"
		ญาติ "ไศละสูต"
		ชมรมชาวเชียงราย และมูลนิธิสหธรรมิกเชียงราย
พฤหัสบดี	**ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘**	กรมการปกครอง
		ญาติ "ภมรพล"
		เพื่อนอำนวยศิลป์ รุ่นลมหวล
ศุกร์	**ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘**	หลวงดิฐการภักดี – คุณหญิงและหลาน
		"เก่งระดมยิง"
		บริษัทเซ้าท์เทินโคลด์สตอเรจ จำกัด

เสาร์	ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘	ญาติ "ศรินทุ"
		ญาติ "ฤทธิประศาสน์"
		ญาติ "รัตนประสิทธิ์"
		บ้านราชวัตร
		บ้านหาดใหญ่
		เพื่อนสวนกุหลาบ พ.ศ. ๒๔๘๒ – ๘๓ – ๘๔
		คณะข้าราชการและประชาชนนครศรีธรรมราช
อาทิตย์	ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘	พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ และคุณหญิง
		เพื่อนอัสสัมชัญ รุ่น ๘๗ – ๘๘ – ๘๙
		ชมรมลูกเสือชาวบ้าน เขตบางรัก
		ชมรมเพื่อน ๒๕
		สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	เวลา ๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป บังสุกุล
	เวลา ๑๙.๐๐ น.	แสดงพระธรรมเทศนา โดย พระพิมลธรรม เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
	เวลา ๒๐.๓๐ น.	ประกอบพิธีปิดศพ แล้วเคลื่อนศพไปไว้ ณ ศาลาคุณหญิงอาบ มานิตย์กุลพัทธ์ จนถึงวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๘ จึงย้ายไปไว้ ณ ศาลา ๕ วัดมกุฏกษัตริยาราม

เจ้าประคุณพระพิมลธรรม เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
แสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง "คุณของมารดาบิดา"
เนื่องในงานทักษิณานุปทานกิจศพ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์
ณ ศาลา ๒ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘
เวลา ๑๕.๐๐ น.

นโม ตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นโม ตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นโม ตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ, ปุพฺพาจริยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ, ปุพฺพเทวตาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ, อาหุเนยฺยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ, ตํ กิสฺส เหตุ ? พหุการา ภิกฺขเว มาตาปิตโร ปุตฺตานํ อาปาทกา โปสกา อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตาโร ติ.

ณ บัดนี้ จะรับประทานแสดงพระธรรมเทศนาอนุโมทนาในกุศลส่วนทักษิณานุปทานกิจ ที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญเนื่องในโอกาสบำเพ็ญกุศล ทำบุญ ๗ วัน ในงานศพของคุณพ่อ หลวงสิทธิประศาสน์ ซึ่งเป็นผู้ที่เจริญด้วยชนมายุอันยืนยาวนานถึง ๘๔ ปีเศษ ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้อุทิศวิบากบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญนี้ ไปสนองพระคุณของท่านในปรโลกเบื้องหน้า ตามคติธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนานั้น ที่ว่าคนเราตายนั้น ความจริงนั้นไม่ใช่คนจริงตาย แต่ว่าคนปลอมตาย หรือคนที่เป็นผู้รับใช้แตกทำลายสลายไป เพราะหมดอายุบ้าง หมดบุญบ้าง ส่วนคนจริง ๆ นั้นหาได้ตายไม่ เพราะเหตุที่ความจริงข้อนี้เอง เมื่อผู้ที่เรารักใคร่นับถือแตกสังขารร่างกายดับไปแล้ว เราจึงมีการบำเพ็ญบุญกุศล มีประการต่าง ๆ เพื่ออุทิศวิบากกัลปนาผลนั้นไปให้แก่ท่านผู้ที่ยังไม่ตายนั้น ซึ่งจะไปสถิตประดิษฐานอยู่ ณ ประเทศโลกอันใดอันหนึ่งก็แล้วแต่กุสลากุศลกรรมที่ตนกระทำไว้

โดยนัยนี้ คนเราที่สมมุติว่าตายนั้น หากเพียงคนปลอมหรือบ่าวซึ่งเป็นผู้รับใช้ เมื่อรับใช้มาหมดอายุบ้างหมดบุญวาสนาบ้างแล้วก็แตกดับไป เพราะสังขารร่างกายที่เรียกว่าบ่าวเป็นผู้รับใช้แตกสลายไปนี้เอง คนเราก็เลยสมมุติว่าคนตาย แต่แท้จริงนั้นเป็นเพียงสังขารร่างกายอันเป็นรูปธรรมแตกสลายไป สังขารร่างกายนี้นั้นจะมีอายุยืนยาวอยู่ได้อย่างสูงที่สุดเพียง ๑๐๐ ปีเป็นกำหนด หากจะเกิน ๑๐๐ ปีไป ก็มีอยู่บ้างเป็นส่วนน้อยมาก เพราะเหตุสภาวธรรมอันเป็นรูปธรรมซึ่งปรุงแต่งขึ้นด้วยธาตุ ๔ อันมี ดิน น้ำ ลม ไฟ ประกอบกันนั้น ก็มีอายุเพียง ๑๐๐ ปีเป็นกำหนดเป็นส่วนมาก ดังนั้นเมื่อเขาได้ทำหน้าที่รับใช้มาโดยสมควรแก่กาลเวลาของเขาแล้ว เขาก็ย่อมจะเลิกลาละเจ้าของไป ซึ่งเรียกว่าตาย ส่วนคนแท้ ๆ คือจิตวิญญาณหาได้ตายไม่

จิตวิญญาณของคนเรานี้มีอายุยืนยาวมาก ไม่ใช่นับร้อยปีพันปี แต่ว่าเป็นหมื่น ๆ แสน ๆ ล้าน ๆ หรือโกฏิ ๆ ปี ถ้ายังไม่ได้บรรลุซึ่งพระนิพพานตราบใด ก็ชื่อว่ายังไม่ตายตราบนั้น ด้วยเหตุนั้น จิตวิญญาณที่ไม่ตายนี้จึงเรียกว่าวนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้จนนานแสนนาน

พระพุทธองค์ตรัสว่า วัฏฏสงสารอันยาวนานนี้ ไม่รู้ว่าเบื้องต้นที่สุดอยู่ตรงไหน เมื่อไรอันแสดงว่า สัตว์ที่มีชีวิตที่เกิดมา ไม่รู้เริ่มเกิดมาแต่เมื่อไร และจะไปสิ้นสุดเลิกเกิดเอาเมื่อใด จึงจะเข้าพระนิพพานไม่มีกำหนดเวลาไว้เป็นที่แน่นอน

ดังนั้น คนเราที่ว่าตายนั้น จึงเป็นเพียงสังขารร่างกายซึ่งคนโบราณชอบเรียกว่าบ่าว จิตใจคนโบราณชอบเรียกว่านาย ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ตามหลักนี้ ใจที่เป็นนายนั้นหาได้ตายไม่ ส่วนกายที่เป็นบ่าวนั้น บางทีเขาก็หมดอายุ คือเข้าในเขตชรา ๑๐๐ ปี ก็ตาย

แต่ว่า บางครั้งกายนั้นไม่ถึงชรา แต่เพราะหมดน้ำมันหมดบุญกุศล คือคนที่ตระหนี่ขี้เหนียว ไม่ค่อยจะทำบุญกุศลหรือทำบุญแต่น้อย เมื่อหมดบุญกุศลก็เหมือนรถหมดน้ำมัน รถที่หมดน้ำมันก็ตายฉันใด คนที่หมดบุญแม้อายุไม่ถึงกำหนด ๑๐๐ ปี ก็ย่อมตายฉันนั้นเหมือนกัน

ด้วยเหตุนั้นการทำบุญ ตามปกติการทำบุญของคนเรานั้น จึงเป็นการทำบุญเพื่อสั่งสมเก็บน้ำมันรถยนต์ไว้ใช้ให้เพียงพอ จนกว่าจะถึง ๑๐๐ ปีตามกำหนดนั้นเองเป็นความมุ่งหมายสำคัญตามนัยนี้ มีหลักธรรมเป็นเครื่องวัดที่จะแสดงให้เห็นว่า สรีระร่างกายของเรานี้ เป็นรถยนต์คันหนึ่งเรียกว่า "**สรีรยนต์**" รถยนต์คันนี้ จตุจักกตังมี ๔ ล้อ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน มีทวารคือท่อไอเสีย **๙** ได้แก่ ทวารทั้ง ๙ สรีรัง มีร่างกายเป็นเรือนรถ หทยจิตตัง มีจิตใจเป็นเครื่องยนต์ กุสลปุญญัง มีบุญกุศลเป็นน้ำมันรถ สติ โทวาริกัง มีสติเป็นโชเฟอร์เป็นผู้ขับรถ

เมื่อมีความหมายอย่างนี้ ก็มีอรรถาธิบายพิเศษขึ้นอีกว่า สรีรยนต์ รถยนต์คือร่างกายคันนี้ประเสริฐพิเศษมาก รถที่เราซื้อขายกันที่เขาสร้างขึ้น เคยถามแล้วว่า เมื่อตายแล้วขี่ไปเกิดได้ไหม ? ไม่ได้ รถราคาเป็นล้าน ๆ ตายแล้วขี่ไปเกิดไม่ได้และก็ไม่ไปกับเจ้าของ เพราะรถเป็นสมบัติของบ่าว บ่าวก็ใช้ ถึงแม้เราใช้อยู่ทุกวันนี้ ใจไม่เคยนั่งรถเลย ก้นนั่งรถ ไม่ให้เท้าเดินเหน็ดเหนื่อย แต่จิตไปก่อนรถเป็นไหน ๆ ไปรอบโลกได้ด้วยแว็บเดียวเท่านั้น ไม่ได้นั่งรถ เพราะฉะนั้น รถยนต์ก็เป็นสมบัติของบ่าวคือร่างกาย เมื่อร่างกายคือบ่าวตายหรือแตกสลาย เขาก็ขี่ไปไม่ได้ รถยนต์คันนั้นก็

หมดความหมาย หรือเปลี่ยนแปลงเจ้าของกัน

ดังนั้น ตามนัยนี้จะเห็นได้ว่า การทำบุญนั้นคือเป็นการสั่งสมเติมน้ำมันไว้ไม่ให้ขาด เป็นประการสำคัญข้อที่หนึ่ง ประการสำคัญข้อที่สอง คือโชเฟอร์ผู้ขับรถ ในที่นี้ได้กล่าวมาแล้วว่า **"สติ โทวาริกัง"** สติเป็นโชเฟอร์ผู้ขับรถ เป็นนายสารถี ถ้าฝึกไม่ดีมักจะขับรถไปชนกันได้ บางทีก็ไปชนอุจจาระปัสสาวะ ไปชนสามีภรรยา ไปชนลูกชนเมีย ชนสารพัดหรือชนกันเอง นั่นคือ สติผู้ขับรถพลั้งเผลอหรือประมาท หรือหลับใน ทำให้รถยนต์คือสรีระร่างกายนี้ เกิดเป็นปฏิปักษ์ศัตรูขึ้น ยิ่งเราฟังข่าวหนังสือพิมพ์ในทุกวันนี้ ไม่ใช่เพียงชนกันธรรมดา ขนาดชนโดนกันพังตายเป็นศพ ๆ โดยมากคนใหญ่ ๆ โต ๆ ร่ำรวยสวยสุข ขับรถชนกันตายแทบทุกวัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด เพราะเราประ–มาท ไม่ได้ฝึกโชเฟอร์ผู้ขับรถให้ฉลาด ให้รู้จักวิธีขับรถไปในที่ปลอดภัยนั่นเอง

ดังนั้น พระพุทธศาสนาที่สอนภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะสอนให้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น คือให้เจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ ให้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็คือฝึกโชเฟอร์คือสตินั่นเอง สติเป็นโชเฟอร์ แล้วก็จะต้องได้รับการฝึกฝนจากผู้ชำนาญในสนาม ๔ สนาม สนามแรกคือ กายานุ–ปัสสนา ได้แก่ สนามกาย สนามที่สอง เวทนานุปัสสนา สนามเวทนา สนามที่สาม จิตตานุ–ปัสสนา สนามจิต สนามที่สี่ ธัมมานุปัสสนา สนามธรรมะ

เมื่อสาธุชนพุทธบริษัทได้รับการฝึกฝนอบรมโชเฟอร์ของตน โดยถูกต้องครบทั้ง ๔ สนามนี้แล้ว โชเฟอร์คือสติ ก็จะเกิดความฉลาดสามารถและคล่องแคล่วว่องไว สามารถจะขับรถคันนี้ไปชมโลกจักรวาล อันเป็นประเทศสวย ๆ งาม ๆ อาจไปชมเมืองเทวดา เกิดเป็นเทวดาก็ได้ หรือไปชมเมืองพรหม เป็นพระอินทร์พระพรหมก็ได้ หรือถ้าไม่อยากชมการเกิดแก่เจ็บตาย จะขับไปพระนิพพานก็ไปถึง รถคันนี้ขับไปถึงพระนิพพาน ถ้าฝึกโชเฟอร์ดีไม่ปล่อยให้น้ำมันหมด ก็จะขับรถคันนี้ไปส่งถึงพระนิพพานได้ ซึ่งประเสริฐวิเศษกว่ารถที่เราซื้อจากโรงงานโรงการต่าง ๆ ให้บ่าวขับขี่นั้น ซึ่งขับไปไม่ได้จริง ๆ ขับไปเกิดก็ไม่ได้ ไปชมประเทศต่าง ๆ ดังที่ว่านี้ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่าการทำบุญสนองคุณของผู้มีคุณนี้ ก็เป็นการคล้าย ๆ ว่าช่วยเติมน้ำมันให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในโลกเบื้องหน้าจึงจัดเป็นประการสำคัญประการหนึ่ง

เฉพาะในงานนี้ คณะเจ้าภาพอันเป็นบุตรธิดาบุตรลูกบุตรหลาน ตลอดถึงวงศ์วารญาติมิตรวิสสาสิกชน ได้มาปรารภถึงการทำบุญสนองพระคุณของคุณพ่อ คุณปู่ คุณตา ซึ่งเจริญด้วยชนมายุถึง ๘๔ ปีเศษ ได้ถึงอนิจกรรมทำลายขันธ์ไปตามธรรมชาติกำหนดนั้น ถือเป็นการตอบบุญสนองคุณของมารดาบิดาผู้ที่มีพระคุณแก่ลูก ๆ เป็นอย่างมากที่สุดผู้หนึ่ง

ผู้ที่มีพระคุณแก่ลูก ๆ นั้น ที่จะมีคุณหรือที่จะสร้างบุตรธิดาเหมือนพ่อแม่มารดาบิดานั้นหาไม่ได้ ผู้ที่จะสร้างบุตรธิดาขึ้นมาให้เห็นโลกได้หรือเป็นคนในโลก หรือมีความฉลาดความสามารถขึ้นในโลกได้ ก็เพราะบิดามารดาเป็นผู้ลงทุนสร้างมูลฐานให้เกิดเป็นคนมา ด้วยเหตุนี้ บิดามารดาจึงถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของโลก โลกนี้ถ้าไม่ได้มีบิดามารดาแล้ว โลกก็หมดเลย ไม่ได้เป็นแผ่น–ดิน แผ่นฟ้า แม่น้ำ ลำคลอง มนุษย์ไม่มี สัตว์ที่มีชีวิตก็ไม่มี

เพราะเหตุความจริงข้อนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องเชิดชูบุคคลผู้เป็นมารดาบิดาไว้ในเกียรติยศที่สูงศักดิ์ถึง ๔ ตำแหน่ง ข้อนี้สมดังบาลีพระพุทธภาษิตที่ปรากฏอยู่ในพรหม–สูตร ในจตุตถนิบาตอังคุตตรนิกาย แห่งพระสุตตันตปิฎก มีข้อความย่อว่า "พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิ–ตูนํ เอตํ อธิวจนํ" ความว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่าพรหมนี้ประการหนึ่ง คำว่าอาจารย์ชั้นต้นนี้ประการหนึ่ง คำว่าเทวดาเบื้องต้นนี้ประการหนึ่ง และคำว่า อาหุเนยฺยะ ผู้ที่ควรเคารพบูชาอย่างยิ่งนี้ประการหนึ่ง ความหมายของคำ ๔ คำนี้ เป็นสัญลักษณ์ของท่านที่เป็นมารดาบิดาของโลก

เพราะเหตุใด สมเด็จพระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องเชิดชูมารดาบิดาขึ้นเป็นพระ–พรหม เป็นบุพพาจารย์ เป็นบุพเทพดา เป็นอาหุเนยฺยบุคคล บุคคลที่ลูก ๆ ต้องเคารพบูชาอย่างยิ่ง

ตํ กิสฺส เหตุ ? เพราะเหตุใดพระบรมศาสดาจึงตรัสอย่างนั้น วิสัชนาว่า "พหุการา ภิกฺขเว มาตาปิตโร" ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันว่ามารดาบิดานี้นั้น เป็นผู้มีพระคุณมากเหลือหลาย "ปุตฺตานํ อาปาทกา" มารดาบิดาทั้งสองเป็นผู้ให้ชีวิตแก่ลูก ๆ ทั้งหลาย "ปุตฺตานํ โปสกา" มารดาบิดาเป็นผู้เลี้ยงดูลูกทั้งหลาย "อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตาโร" มารดาบิดาเป็นผู้ชี้แจงแสดงโลกนี้ให้ลูก ๆ ทั้งหลายได้ทราบ ได้ศึกษาเล่าเรียน ได้ประพฤติปฏิบัติ

เพราะเหตุฉะนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาจึงทรงยกมารดาบิดาทั้งสองขึ้นประคับประคองไว้ในตำแหน่งอันสูงศักดิ์ถึง ๔ ตำแหน่ง ตำแหน่งที่หนึ่ง เป็นพระพรหมของลูก ๆ ตำแหน่งที่สอง เป็นบูรพาจารย์ เป็นอาจารย์เบื้องต้นของลูก ๆ ตำแหน่งที่สาม เป็นเทวดาเบื้องต้นของลูก ๆ ตำแหน่งที่สี่ เป็นอาหุเนยฺยบุคคล คือ เป็นบุคคลอันลูก ๆ ทั้งหลายจักต้องเคารพบูชาอย่างยิ่ง

ตำแหน่งทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นตำแหน่งอันสูงศักดิ์ ก็เพราะมารดาบิดาเป็นบุคคลที่สำคัญในโลก ในเรื่องสร้างโลกหรือการพัฒนาโลก ที่จะให้โลกเจริญขึ้นสู่ความเจริญอย่างสูง และมีความสุขสบายอย่างสมบูรณ์ ก็เพราะมารดาบิดาทั้งสองนี้เท่านั้นเป็นผู้สร้างผู้ให้พืชพันธุ์มา แม้จะมีผู้อื่นสร้างตาม เช่น ครูอาจารย์เป็นต้น ก็เพียงแต่เป็นชั้นเสริมต่อเติม ไม่ใช่ผู้สร้าง แม้ผู้ที่ช่วยเสริมคือครูบา–อาจารย์นั้นเล่า ถ้ามารดาบิดาสร้างบุตรธิดามาไม่ได้ขนาด ครูบาอาจารย์ก็เสริมไม่ได้ขนาดเช่นเดียวกัน อย่างมารดาบิดาสร้างบุตรธิดาเป็นคนเขลา เป็นคนเบาปัญญา ครูบาอาจารย์จะสอนให้บุตรเช่นนั้นเกิดความฉลาดเป็นนักปราชญ์บัณฑิตขึ้นไม่ได้ มีได้เพียงช่วยให้มีความรู้ความเข้าอกเข้าใจตามวิสัยสามารถเท่าที่มารดาบิดาที่ได้สร้างมาในส่วนเบื้องต้นเท่านั้น นี้คือ ความหมายสำคัญของเรื่องการสร้างลูก ๆ

ดังนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบในการนี้ คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ผู้เป็นท่านบิดา ท่านปู่ ท่านทวด หรือคุณตาของลูก ๆ หลาน ๆ ทั้งหลายนั้น ที่ลูก ๆ หลาน ๆ มีความเจริญรุ่งเรือง บางท่านก็ได้เป็นถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นถึงผู้แทนราษฎร เป็นถึงเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ หลายอย่างหลายประการนั้น ก็เพราะท่านผู้เป็นบิดา เป็นคุณปู่ คุณตา คุณทวด พร้อมทั้งคุณยาย ได้ประคับประคองแบ่งปันร่างกายอันบริสุทธิ์สะอาด แบ่งปันจิตใจอันเฉลียวฉลาดให้มาเป็นทุนตั้งแต่วันปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา

ฉะนั้น จึงนับว่าท่านผู้เป็นมารดาบิดา เป็นบุคคลที่มีความสำคัญตามพระพุทธโอวาทที่ทรงตรัสไว้ว่า "พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจนํ" ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คำว่าพระพรหมนี้ เป็นสัญลักษณ์ของมารดาบิดาทั้งหลาย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คำว่า อาจารย์เบื้องต้นนี้ เป็นสัญลักษณ์ของมารดาบิดาทั้งหลาย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คำว่า เทวดาเบื้องต้นนี้ เป็นสัญลักษณ์ของมารดาบิดาทั้งหลาย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คำว่า อาหุเนยฺยา บุคคลผู้อันลูก ๆ ทั้งหลายพึงเคารพบูชานี้ เป็นสัญลักษณ์ของมารดาบิดาทั้งหลาย ซึ่งมีอรรถาธิบายดังรับประทานวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้

ที่สุดนี้ ขอเดชะอำนาจบุญกุศลส่วนทักษิณานุปทานที่คณะท่านเจ้าภาพ คือลูก ๆ หลาน ๆ เหลน ๆ ทั้งหลาย ได้บำเพ็ญให้เป็นไป ณ โอกาสบัดนี้ จงสำเร็จเป็นพลวปัจจัยอำนวยผลดลบันดาลให้สำเร็จเป็นประโยชน์สุข แก่ดวงวิญญาณของคุณหลวงสิทธิประศาสน์ ในสัมปรายภพ สมดังกุศลเจตนาปรารภของลูก ๆ หลาน ๆ เหลน ๆ ทั้งหลาย จงทุกประการเทอญ.

พระธรรมเทศนาสุขกถา
เรื่องการแก้ปัญหาให้เกิดความสุข
พระราชรัตนเมธี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
แสดงทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา

ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน

ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ

สพฺพสฺส ทุกฺขสฺส สุขํ ปหานนฺติ.

วันนี้ เป็นวันปัณณสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำ แห่งกาฬปักข์ของผัคคุณมาส เป็นวันธัมมสวนะ คือวันประชุมฟังธรรมของพุทธศาสนิกชนวันหนึ่ง โดยเบื้องต้นได้ตั้งใจสมาทานอุโบสถศีล หรือปัญจเวรวิรัต เพื่อนำไปปฏิบัติสร้างตนให้เป็นคนดี มี กาย วาจา สงบเรียบร้อยตามหลักของสัปปุริสชน เสร็จแล้วตั้งใจฟังธรรมต่อไป

ในวันธัมมสวนะนี้ จักได้แสดงพระธรรมเทศนาในสุขกถา ว่าด้วยเรื่องการแก้ปัญหาให้เกิดความสุข อันเป็นโอวาทานุสาสนีของสมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่ออนุรูปแก่สถานการณ์ในปัจจุบัน ชี้แนะให้เห็นความสำคัญของการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหา อันจะเป็นการกระตุ้นความคิดสะกิดปัญญาของบรรดาสาธุชนทั้งหลายให้ตระหนักและขวนขวายในหลักของพระพุทธศาสนาตามควรแก่กาลเวลาสืบต่อไป

พุทธศาสนิกชนชาวไทยโดยทั่วไป คงจะทราบอยู่เป็นอย่างดีถึงสถานการณ์ของประเทศไทยเราในปัจจุบัน ถึงแม้ประเทศของเราจะสงบร่มเย็นเป็นผาสุกกว่าประเทศอื่น ๆ อีกมากมายหลายประเทศก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าประเทศของเราจะไม่มีปัญหาอะไรเสียเลย แท้จริงบ้านเมืองของเรายังมีปัญหาอยู่อีกมาก เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการขาดดุลย์การค้า ปัญหาความฟุ้มเฟือยฟุ้งเฟ้อ และลุ่มหลงมัวเมาในสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยแก่ตนและประเทศชาติเหล่านี้ เป็นต้น

ก็แหละ การที่จะคิดแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากได้ดำเนินการตามแนวทางของพระพุทธองค์แล้ว เชื่อได้ว่า ปัญหาดังกล่าว ก็จะคลี่คลายเบาบางลง และอาจหมดสิ้นไปในที่สุดได้ ในที่นี้จะขอนำหลักการแก้ปัญหาที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้มาเสนอแนะสัก ๔ ประการ ตามพระบาลีที่ได้อัญเชิญมาตั้งไว้เป็นนิกเขปบทเบื้องต้นนั้น

ประการแรก พระพุทธองค์ทรงเห็นปัญหาของสังคมว่า เกิดจากการไม่ร่วมมือกัน ไม่สามัคคี

กัน หรือแตกแยกเป็นพวกเป็นหมู่ แก่งแย่งชิงดี เบียดเบียนล้างผลาญกัน เหมือนอย่างในสังคมไทยเราปัจจุบันนี้ เรามีคนเป็นกลุ่มใหญ่อยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้านักธุรกิจ กลุ่มข้าราช–การ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น ตามความเป็นจริงนั้น กลุ่มต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้ ไม่สามารถจะแยกตัวอยู่โดยลำพังได้ เพราะมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน คือชาวไร่ชาวนาซึ่งพ่อค้านักธุรกิจพ่อค้าวาณิชก็พึ่งชาวไร่ชาวนา ลูกจ้างพึ่งนายจ้าง นายจ้างก็ต้องพึ่งลูกจ้าง คนขายพึ่งคนซื้อ คนซื้อก็พึ่งคนขาย ประชาชนพึ่งข้าราชการ ข้าราชการก็พึ่งประชาชน ดังนั้น คนเราไม่ว่าจะสังกัดอยู่ในกลุ่มไหน ก็มิได้หมายความว่าจะต้องเห็นคนกลุ่มอื่นเป็นฝ่ายตรงข้าม เป็นพวกอื่นเหล่าอื่น เพราะถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในลักษณะอาชีพ หรือลักษณะอื่น ๆ แต่ก็ยังคงเป็นคนไทยด้วยกัน ถือว่าเป็นพวกเดียวกัน การคิดเอารัดเอาเปรียบกัน เบียดเบียนข่มเหงกันจึงเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เหมือนอย่างนายจ้างจะขูดรีดแรงงานจากลูกจ้างจนเกินสมควร หรือลูกจ้างจะบิดพลิ้วไม่ทำงานให้นายจ้าง เรียกร้องผลประ–โยชน์จากนายจ้างจนเกินพอดี ก็ย่อมทำให้เกิดความเดือดร้อนต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่อฝ่ายนั้นเดือดร้อน ก็จะพยายามตอบโต้ให้ฝ่ายแรกเดือดร้อนบ้าง ผลสุดท้ายต่างก็พากันเดือดร้อนไปด้วยกัน ความเดือดร้อนหรือปัญหาในสังคมของเราที่เกิดเพราะการเบียดเบียนกันทำนองนี้ยังมีอยู่มาก จึงควรนำหลักการของพระพุทธเจ้ามาแก้ หลักการนั้นก็คือการผูกมิตรกัน ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา แปลว่า เมื่อเกิดความจำเป็นขึ้นมิตรสหายจะช่วยแก้ปัญหาให้เกิดความสุขได้ หมายความว่า เราควรอยู่กันอย่างเป็นมิตรสหาย พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ภาษิตไทยโบราณก็ได้สอนไว้ว่า “**น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ตำราเล่า สัตว์พึ่งฝน คนพึ่งข้าว เจ้าพึ่งศาล**” ดังนี้ เป็นต้น เป็นอันว่า หลักการแก้ปัญหาประการแรก คือการเป็นมิตรกัน หรือมองกันด้วยความเป็นมิตร พยายามทำความเข้าใจกัน ซึ่งจะเป็นหลักการแรกของการแก้ปัญหา

ประการที่สอง พระพุทธองค์ทรงมองปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนว่า มาจากความฟุ้ง–เฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่คำนึงถึงฐานะของตนเอง อย่างเช่นในปัจจุบัน ประเทศของเราประสบภาวะการขาดดุลย์การค้ากับต่างประเทศ และขาดดุลย์ติดต่อกันมานับสิบ ๆ ปี เป็นที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง การขาดดุลย์การค้าของประเทศเรา เนื่องมาจาก การสั่งสินค้าเข้ามามาก และส่งออกได้น้อย สินค้าที่สั่งเข้ามานั้น ส่วนหนึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เช่น สินค้าประเภททุน อันได้แก่ พวกเครื่องจักรเครื่องกล และน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นต้น ในส่วนนี้ ไม่มีใครวิตกกังวลนักเพราะเห็นอยู่แล้วว่าเป็นสิ่งจำเป็น แต่ยังมีอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย เป็นของไม่จำเป็นที่จะซื้อหาเข้ามา เพราะทำให้ปัญหาการขาดดุลย์การค้าหนักหน่วงรุนแรงยิ่งขึ้น ในส่วนนี้ควรจะชะลอการสั่งเข้าไว้ โดยช่วยกันลดการบริโภคหรืองดการบริโภคเสียเลยยิ่งดี เพราะสินค้าประเภทดังกล่าวนี้ โดยมากเราผลิตได้ในประเทศของเราอยู่แล้ว และบางอย่างแม้เราจะผลิตไม่ได้ แต่ก็ไม่ควรจะบริโภค เพราะเป็นของไม่มีประ–โยชน์ เช่น ของจำพวกเครื่องเล่นเกมส์ เป็นต้น แต่ปัญหาเรื่องนี้เรายังแก้กันไม่ได้ เพราะยังมีคนไทยส่วนหนึ่งยังนิยมใช้ของจากต่างประเทศ เนื่องจากมีทัศนคติว่า การใช้ของต่างประเทศเป็นการมีเกียรติโก้เก๋ น่าภาคภูมิใจ หรือมีความยึดมั่นว่าสินค้าจากต่างประเทศต้องดีกว่าของไทย หรือมีความคิดผิด ๆ ว่าต้องใช้ของแพง ๆ จากต่างประเทศ จึงจะมีหน้ามีตา และบางคนนั้น ดูเหมือนว่ามีเงินเหลือใช้

มาก จึงต้องหาทางใช้เงินด้วยการซื้อของแพง ๆ จากต่างประเทศ ความคิดและการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุสำคัญของการขาดดุลย์การค้า เมื่อปัญหารุนแรงขึ้น รัฐบาลก็ต้องใช้มาตรการเพื่อบรรเทาปัญหา เช่นการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทกับเงินตราต่างประเทศเป็นต้น จะเห็นได้ว่า จากความฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ นิยมของต่างประเทศ ได้ทำให้เราได้รับความเดือดร้อนเอง ปัญหาแบบนี้พระพุทธองค์ ได้เคยทรงมองเห็นมาแล้ว จึงทรงสอนให้ประชาชนแก้ปัญหาอย่างนี้ด้วยการยินดีพอใจในของ ๆ ตน ดังที่ตรัสไว้ว่า ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน แปลว่า ความยินดีด้วยของตามที่ตนมี จะแก้ปัญหาให้เกิดความสุขได้ อาจกล่าวให้เข้ากับสภาวะการณ์ปัจจุบันได้ว่า การยินดีนิยมใช้ของไทยเราเอง จะช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลย์การค้าได้

นอกจากการนิยมใช้ของคนไทยทำแล้ว สิ่งที่ทุกคนควรช่วยกันทำ เพื่อแก้ปัญหาของประเทศชาติก็คือ ต้องช่วยกันประหยัดและออมด้วย การประหยัดคือการใช้จ่ายแต่พอเหมาะพอควร ไม่สุรุ่ยสุร่าย หรือฝืดเคืองจนเกินไป ส่วนการออมก็คือการพยายามเก็บหอมรอมริบเงินให้มีเหลือไว้เผื่อฉุกเฉิน หรือเพื่อเป็นทุนในการทำกิจกรรมให้พัฒนาต่อไป สุนทรภู่ กวีเอกของไทย ได้ประพันธ์คำสอนอันเป็นอมตะไว้ว่า **“มีสลึงพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ หากมีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน”** การประหยัดและออมนี้จะเป็นการช่วยเสริมความนิยมไทยให้มีพลังยิ่งขึ้น และจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของชาติได้ประการหนึ่ง

ประการที่สาม พระพุทธองค์ทรงมองเห็นว่า ปัญหาของสังคมมาจากการกระทำที่ไม่ถูกไม่ควรต่าง ๆ ของคนในสังคม ถ้าเราจะดูกันในปัจจุบัน เราก็จะเห็นได้ว่าปัญหาแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมเรานั้น ล้วนมีที่มาจากการปฏิบัติไม่ถูกต้องของคนทั้งนั้น เช่นปัญหาโจรผู้ร้าย ก็มาจากคนที่ไม่คิดทำมาหากินในทางสุจริตให้ถูกต้องเหมือนคนอื่น ปัญหายาเสพติด ก็มาจากการปฏิบัติผิดของคนค้าและคนเสพยา ปัญหาการหมกมุ่นในอบายมุข ก็มาจากการปฏิบัติไม่สมควรของผู้ตั้งบ่อน ตั้งสถานเริงรมย์ ที่จงใจจะยั่วยุให้คนมัวเมา กับการปฏิบัติไม่สมควรของผู้ที่เข้าไปอุดหนุนบริการนั้น นอกจากจะหมกมุ่นในอบายมุขด้วยตนเองแล้ว บางคนยังมาพูดมาเขียนเล่าถึงความสนุกสนาน เป็นการชักชวนให้คนอื่นเห็นดีเห็นชอบและทำตามเสียอีกด้วย ปัญหาการหมกมุ่นอบายมุขนี้มีผลเสียมาก คือผู้หมกมุ่นนั้นเองก็เสียเงิน เสียเวลา เสียนิสัย ทั้งยังพาให้ครอบครัวเดือดร้อนด้วย และบางคนติดอบายมุขจนเป็นหนี้สิน ถึงกับทุจริตต่าง ๆ ก็มี ซึ่งพอจะกล่าวรวม ๆ ได้ว่า ปัญหาทุกปัญหามาจากการปฏิบัติไม่เหมาะสม ไม่ถูกไม่ควรของคนบางคนบางกลุ่ม ถ้าทุกคนปฏิบัติให้ถูกให้ควรให้เหมาะสมแล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่มี ทั้งปัญหาที่มีอยู่ก็จะถูกแก้ไขไปได้ ในแง่นี้พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเป็นแนวทางไว้ว่า ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ แปลว่า การทำความดี ถูกต้องเหมาะสม จะช่วยแก้ปัญหาทำให้มีความสุขในเวลาสิ้นชีวิต คำว่า ในเวลาสิ้นชีวิตนี้ จะคิดว่าเป็นเวลาใกล้ตายก็ได้ หรือจะคิดว่าหมายถึงตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ก็น่าจะได้ เพราะชีวิตของคนเราก็สิ้นลงไปเรื่อย ๆ สิ้นไปทุกปี ทุกเดือน ทุกวัน ทุกชั่วโมง ดังนั้น ทุกคนจึงต้องพยายามทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามและเหมาะสม จึงจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้

ในประการสุดท้าย ซึ่งเป็นวิธีการที่จะแก้ปัญหาให้หมดสิ้นกันจริง ๆ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า สพฺพสฺส ทุกฺขสฺส สุขํ ปหานํ แปลว่า ละเหตุของความทุกข์ทุกอย่างเสียได้ ก็จะหมดปัญหามีแต่ความสุข ในการแก้ปัญหาทุกอย่างให้ได้ผลนั้น แต่ละคนต้องแก้ปัญหาของตนเอง จะคอยให้คนอื่นมาช่วยแก้ไม่ได้ อย่างเช่นคนทำงานมีรายได้น้อย การมีรายได้น้อยเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง ปัญหานี้คนผู้นั้นจะต้องแก้ไขเอง แก้ให้ดีที่สุด ถูกต้องที่สุด เช่นอาจแก้ด้วยการทำงานให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มราย-ได้ แก้ด้วยการศึกษาหาความรู้เพื่อให้ได้ทำงานที่ดีมีรายได้มากขึ้น หรือแก้ด้วยการตั้งใจทำงานให้ดีเยี่ยม เพื่อผู้บังคับบัญชาจะได้พิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง อย่างนี้เป็นต้น มิใช่ว่าเมื่อมีรายได้น้อย ไม่พอใช้จ่าย ก็กลุ้มใจหันไปหาอบายมุข เสี่ยงโชค หากินทางทุจริต เพราะวิธีการอย่างนั้นไม่ทำให้แก้ปัญหาได้ เนื่องจากไม่ได้แก้ที่ต้นเหตุ พระพุทธเจ้าทรงให้แก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ให้ละเหตุของความทุกข์ หรือเหตุของปัญหาให้ได้ การที่สังคมเรายังมีปัญหา ก็เพราะว่าแต่ละคนไม่แก้ปัญหาของตัวเองให้ถูกต้อง ไม่แก้ให้สำเร็จ แต่กลับปล่อยปัญหาให้พอกพูนมากขึ้น ลุกลามมากขึ้น เมื่อคนนั้นก็มีปัญหา คนนี้ก็มีปัญหา เช่นสามีก่อปัญหา ภรรยาก็ก่อปัญหา ปัญหาก็ลามไปถึงลูก ๆ เมื่อเด็ก ๆ มีปัญหา เขาก็สร้างปัญหาให้คนอื่นต่อไปอีก เลยกลายเป็นปัญหาของสังคมแผ่ขยายออกไปทุกที ถ้าเราจะย่อยปัญหาให้เหลือเล็กที่สุดแล้ว เราก็จะเห็นว่า ปัญหาทุกอย่างก็อยู่ที่คนเราแต่ละคนนี่เอง ถ้าแต่ละคนแก้ปัญหาของตนได้ สังคมก็แก้ปัญหาได้ เพราะปัญหาของสังคมก็คือปัญหาของคนแต่ละคนรวมกันนั่นเอง

จึงพอสรุปหลักการในการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้าตามที่แสดงมาได้ว่า ประการที่หนึ่ง การแก้ปัญหาสังคมต้องแก้ด้วยการเป็นมิตรเป็นไมตรีกัน ไม่แบ่งแยกออกเป็นฝักฝ่ายแล้วจ้องเอารัดเอาเปรียบ เบียดเบียนล้างผลาญกัน ต้องคำนึงว่าไม่ว่าเราจะแตกต่างกันโดยลักษณะอาชีพอย่างใด เราก็เป็นคนไทยด้วยกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันฯ ประการที่สอง ปัญหาทางเศรษฐกิจต้องแก้ด้วยการนิยมใช้ของที่ทำได้เอง นิยมสินค้าไทย นิยมวัฒนธรรมไทย และอะไร ๆ ที่เป็นของเราเองฯ ประการที่สาม ต้องแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการทำในสิ่งที่เหมาะที่ควรถูกต้อง ละเว้นการกระทำที่ไม่ถูกไม่ควร เพราะการทำความดีเป็นการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาอย่างได้ผลฯ ประการที่สี่สุดท้าย การแก้ปัญหาต้องแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา ต้องละต้องกำจัดให้ได้ และต้องละให้หมดสิ้น เมื่อทำได้ตามหลักการนี้ ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างแน่นอน

พุทธบริษัททั้งหลาย เมื่อได้ฟังการพรรณาศาสนธรรมในสุขกถา อันว่าด้วยเรื่องการแก้ปัญหาให้เกิดความสุข ตามที่อาตมาได้แสดงว่า คงจะเกิดความคิดเกิดศรัทธา ในพระบรมศาสดาสัมพุทธ-เจ้าของเราทั้งหลาย ในฐานะที่พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้วางหลักให้พวกเราได้ยึดถือเป็นแนวทางในการแก้ไขสะสางปัญหานานาประการ หากเราได้ใช้วิจารณญาณพิจารณาให้ถ่องแท้ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างจริงจัง ย่อมเป็นที่หวังได้ว่าจะสามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรค ความทุกข์ความยากให้ผ่านพ้นไป บรรลุถึงความสุขสงบใจไร้ทุกข์ไร้กังวล ซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาได้ นอกจากตนเองจะสุขกายสบายใจแล้ว ยังจะช่วยให้สังคมคลาดแคล้วผ่านพ้นปัญหา อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ เกิดความสุขแก่บรรดาสมาชิกของสังคมทุกตัวคนโดยทั่วไป มีนัยดังได้แสดงมา ด้วยประการฉะนี้ฯ

ในเครื่องแบบเสือป่า ถ่าย
หน้าบ้านพักอำเภอแม่ท่า–
ช้าง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๔

รองชนะเลิศเทนนิส
จังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ.
๒๔๘๒

สมาชิกสภาจังหวัดพระนคร เข้าเฝ้าถวายพระพรในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา
วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๐ ณ ศาลาผกาภิรมย์ สวนจิตรลดา

ที่ฮ่องกงกับครอบครัวนงนุช – ชูสง่า
เมื่อ ตุลาคม ๒๕๑๙

ตักบาตร ๑๐๐ องค์ ในวันเกิด ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๑
ที่หน้าวัดเบญจมบพิตร

ในวันเกิด ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ ที่บ้านนงนุช – ชูสง่า

ในวันทำบุญสงกรานต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๒๕

กับลูกทั้งห้าคน เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๗

วันอุปสมบทลูกเอนก
ณ พัทธสีมาวัดบวรนิเวศวิหาร
๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕

ในวันเกิด ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ (ครบ ๘๔ ปี)
กับส่วนหนึ่งของลูกหลาน

กับกมลมณี หลานสาวของคุณปู่ที่สำเร็จปริญญาคนแรก ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

บุตร ธิดา และหลาน

สมเด็จพระญาณสังวรณ์แสดงมรณานุสติต่อศพ
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

สมเด็จพระญาณสังวรณ์ กับ พระพิมลธรรม

พระพิมลธรรม กับ พระพุทธิวงศ์มุนี

พระพิมลธรรมแสดงพระธรรมเทศนา ในวันบำเพ็ญกุศลสัตตมวารศพ

คณะศิษย์เก่าโรงเรียนอัสสัมชัญ รุ่น ๘๗ – ๘๘

รายพระนามและนามผู้วางพวงมาลา กระเช้าและแจกันดอกไม้ ในการบำเพ็ญกุศลศพ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์) วันที่ ๑๑ - ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ ณ ศาลา ๒ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและคุณหญิง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและคุณหญิง
ปลัดกระทรวงมหาดไทยและคุณหญิง
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานีและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีและภริยา
ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี
รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางและภริยา
รองผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีและภริยา
ผู้ว่าการประปานครหลวง
นายกเทศมนตรีเมืองระนอง
นายกเทศมนตรีเมืองสุราษฎร์ธานี
ปลัดจังหวัดนครราชสีมาและภริยา
ปลัดจังหวัดลำปางและภริยา

ปลัดจังหวัดนครศรีธรรมราชและภริยา
นายอำเภอทุ่งสงและคณะ
นายอำเภอหาดใหญ่
ผู้อำนวยการกองการข่าวและต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย
ปศุสัตว์จังหวัดนครราชสีมา
ป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายธานินทร์ กรัยวิเชียรและคุณหญิง
องคมนตรี
นายพิชัย รัตตกุล
รองนายกรัฐมนตรี
ดร.กมล ทองธรรมชาติ
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นายเฉลียว วัชรพุกก์
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายวีระ มุสิกพงศ์
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายสัมพันธ์ ทองสมัคร
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายโอภาส พลศิลป์
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายเจริญจิตต์ ณ สงขลา
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายชาญ กาญจนาคพันธุ์
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายสมพร กลิ่นพงษา
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายเสน่ห์ วัฑฒนาธร
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายอนันต์ อนันตกูล
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายฉลอง กัลยาณมิตร
อธิบดีกรมการปกครองและภริยา

นายชำนาญ พจนา
อธิบดีกรมแรงงาน
นายศิริ เกวลินสฤษดิ์
อธิบดีกรมที่ดิน
นายสุวนัย ทองนพ
อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายโชดก – เกื้อกูล วีรธรรมพูลสวัสดิ์
รองอธิบดีกรมการปกครอง
นายพิชิต – สุพัตรา ลักษณสมพงศ์
รองอธิบดีกรมการปกครอง
นายยุวรัตน์ กมลเวชช
รองอธิบดีกรมการปกครอง
ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี
รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายจำนง อยู่โพธิ์
ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี
นายสำรวย – ละมัย พึ่งประสิทธิ์
ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี
นายศักดิ์ โกไศยกานนท์
ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี
นายสุรินทร์ – อุษา ชัชวาลย์
รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
นายเฉลิม พรหมเลิศ
รองผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา
นายประเวศ ต่อตระกูล
รองผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรีและภริยา
นายปรีดี – กอบเกื้อ ตันติพงศ์
รองผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
นายไสว – พวงเพ็ชร พราหมณี
รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา
นายศรีสิทธิ์ วาสิกศิริ
รองปลัดกรุงเทพมหานคร

นายประยูร พรหมพันธุ์
ปลัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายวิชัย – คนึงสุข สวัสดี
นายอำเภอปากพนัง
นายไพบูลย์ บุญแก้วสุข
นายอำเภอฉวาง
นายสุนทร ริ้วเหลือง
นายอำเภอเมืองราชบุรี
นายบรรณสิทธิ์ สลับแสง
อธิการบดีวิทยาลัยการปกครอง
นายสนั่น วงศ์พัวพันธุ์
ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน
ร.ต.ทัศพร – ภาวนา จารุจินดา
ผู้อำนวยการกองป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

นายปฐม วรรธนะภูติ
ผู้อำนวยการกองอาสารักษาดินแดน
นายทวี – รพีพรรณ ชูทรัพย์
เลขาธิการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
นางสมศรี กันธมาลา
รองเลขาธิการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
นายอำนวย – ศุภลักษณ์ อำนวยศิลป์
ผู้ว่าการไฟฟ้านครหลวง

นายบุญดี สุทธภักดิ
นายกเทศมนตรีเมืองพะเยา
นายสุนทร แก้วพิจิตร
นายกเทศมนตรีเมืองนครปฐม
คุณเหมยอิง อมรางกูร
ปลัดเทศบาลเมืองนครสวรรค์
นายไสว ธานีรัตน์
ป่าไม้อำเภอฉวาง
เจ ซี ไอ ซีเนเตอร์ มนตรี เล็ก วิจิตรธาดา

กรมราชทัณฑ์
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กองการทะเบียน กรมการปกครอง
กองพัฒนาเยาวชน กรมพัฒนาชุมชน
กองการเจ้าหน้าที่ สป.มท.
กองอัตรากำลังและส่งเสริมสมรรถภาพ กรมการปกครอง
กองบัตรประจำตัวประชาชน
กองอาสารักษาดินแดน
กองราชการส่วนท้องถิ่น
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น
สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
สำนักงานผู้ตรวจราชการ กรมการปกครอง
สำนักงานขนส่งจังหวัดนครศรีธรรมราช
สำนักงานพัฒนาเมือง กรมการปกครอง

ฝ่ายนิติการ รพช.
ฝ่ายปฏิบัติการด้านพลเรือน กอ.รมน.
ที่ทำการปกครอง จังหวัดปทุมธานี
กอ.รมน. จังหวัดนครศรีธรรมราช
เกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช
สภาจังหวัดนนทบุรี
เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ณรงค์ วงศ์รัตน์
ศูนย์สื่อสาร เขต ๗ นครศรีธรรมราช
กิ่งกาชาดอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

กองการเหมืองแร่
องค์การเหมืองแร่
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
การเคหะแห่งชาติ
หอสมุดแห่งชาติ
กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ภาควิชาการบริหารศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะข้าราชการกองป้องกันฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง
คณะข้าราชการอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะข้าราชการและประชาชน จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะข้าราชการกรมสรรพสามิต จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะข้าราชการกรมสรรพสามิต เขต ๘ จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะอัยการ จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะ ร.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะข้าราชการอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
คณะข้าราชการ พนักงานสุขาภิบาลอำเภอปากเกร็ด

คณะนักศึกษา นอ. รุ่น ๒๕
คณะเทศมนตรีเทศบาลเมืองนนทบุรี
เหล่ากาชาดจังหวัดนครศรีธรรมราช
ข้าราชการสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช
ข้าราชการที่ทำการประชาสงเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
บริหารการศึกษา รุ่น ๒๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นิสิตบริหารการศึกษา ปีที่ ๑ รุ่น ๒๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รัฐศาสตร์ จุฬาฯ รุ่นที่ ๑๑
นักบริหาร รุ่นที่ ๔๒

โรงพยาบาลมหาราช นครศรีธรรมราช
วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
วิทยาลัยพยาบาลนครศรีธรรมราช
มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์
โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ
สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
สมาคมข้าราชการบำนาญมหาดไทย
สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สมาคมแม่บ้านมหาดไทย
สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์
สมาคมสตรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
สมาคมสุพรรณพระนคร

สมาคมโพ้เล้งแห่งประเทศไทย ศูนย์ ปชส. จังหวัดนครศรีธรรมราช
สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย
คณะกรรมการสมาคม เจ ซี ประเทศไทย
คณะกรรมการมูลนิธิช่วยเด็กปัญญาอ่อน
สโมสรไลออนส์ นครศรีธรรมราช
ชมรมลูกเสือชาวบ้านเขตบางรัก
ชมรมลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชมรมลูกเสือชาวบ้านอำเภอทุ่งสง
ชมรมชาวเชียงราย
ชมรมเพื่อน ๒๕
ชาวนครศรีธรรมราช
ศิษย์เก่าสวนกุหลาบ พ.ศ. ๒๔๘๒, ๒๔๘๓, ๒๔๘๔
ศิษย์อัสสัมชัญ รุ่น ๘๗ - ๘๙
นักเรียนเก่า อ.น.ศ. รุ่น ลมหวล
คณะกรรมการอำนวยศิลป์สัมพันธ์
โรงเรียนจรัสพิชากร จังหวัดนครศรีธรรมราช
โรงเรียนนาฏศิลป์สัมพันธ์

ห้างเซ็นทรัล
ห้างเซ็นทรัลชิดลม
ห้างเซ็นทรัลวังบูรพา
แผนกบุคคล ห้างเซ็นทรัลสีลม
ฝ่ายบริหารและพนักงานห้างเซ็นทรัลลาดหญ้า
บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์พูนพิพัฒน์ จำกัด
บริษัทเครดิตฟองซิเอร์เมืองไทยพาณิชย์ จำกัด
บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กมลสุโกศล จำกัด
บริษัทคาร์เตอร์ จำกัด
บริษัทบวรพาณิชย์ จำกัด นครศรีธรรมราช
บริษัทนครบริการขนส่ง จำกัด นครศรีธรรมราช
บริษัทสุราทิพย์ เขตสุราษฎร์ธานี จำกัด
บริษัทสัมพันธ์พาณิชยการ จำกัด สุราษฎร์ธานี
บริษัททองฟ้าพลาสติก
บริษัทไฟฟ์สตาร์โปรดักชั่น

บริษัท เอน เอส พี อินเตอร์เกรด จำกัด
บริษัทปูนซิเมนต์นครหลวง จำกัด
บริษัทเซ้าท์เทินโคลด์สตอเรจ จำกัด
บริษัทไทยยิบซั่ม จำกัด
ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามประสิทธิ์
ห้างหุ้นส่วนจำกัดนำสินพัฒนา
ห้างหุ้นส่วนจำกัดเรืองภาณุ
ห้างหุ้นส่วนจำกัดวิวัฒน์ก่อสร้าง
ห้างหุ้นส่วนจำกัดสยามนานาก่อสร้าง

เจมส์พลาซ่า
โรงแรมเวียงใต้
ไทยโฮเต็ล นครศรีธรรมราช
ห้องอาหารสีฟ้า
ร้านน้ำพริกนิตยา บางลำภู
ครอบครัวภมรพล
ครอบครัวบรรหารศุภวาท
ครอบครัวรัตนประสิทธิ์
ครอบครัวปัจจักขภัติ
ครอบครัว บุญยงค์ – ศรีจันทร์ บวรนิธิชูชัย
บ้านธารีฤกษ์
ตระกูลจิราธิวัฒน์
ญาตินิวาตวงศ์
ญาติไศละสูต
FAMILY VAN DER BOOM
พันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพรและหม่อมทองแถม ยุคล
ม.จ.ทองคำเปลว ทองใหญ่ และ หม่อม
ม.จ.ศรีสว่างวงศ์ – ศักดา บุญจิตราดุลย์
ม.ร.ว.กำลูนเทพ เทวกุล และ ภริยา
ม.ร.ว.พินทุเรขา จักรพันธุ์
ศาสตราจารย์ นพ.ม.ล.เกษตร สนิทวงศ์
ม.ล.ภัคศุก กำภู
พลเอก เกรียงศักดิ์ – คุณหญิงวิรัตน์ ชมะนันทน์

พลเอก อาทิตย์ กำลังเอก
พลเอก สมศักดิ์ ปัญจมานนท์ และคุณหญิง
พลตำรวจเอก ชุมพล – คุณหญิงทองอยู่ โลหะชาละ
พลตำรวจเอก ณรงค์ – คุณหญิงภรณี มหานนท์
พลตำรวจเอก สุวรรณ – ศิริพร รัตนชื่น
พลโท วันชัย – สุวิมล จิตจำนง
พลตำรวจโท เสน่ห์ – จิตต์จรุง สิทธิพันธุ์
พลตำรวจโท เภา สารสิน และภริยา
พลตรี ไพโรจน์ ชื่นประทุม
พลตรี ปัญญา – ดาวศิริ อยู่ประเสริฐ
พลตรี อุทาร – มาเรียม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
พลอากาศตรี ประกอบ – ชูศรี บุรพรัตน์
พลตำรวจตรี ทักษ์ – จันทนา ปัทมสิงห์
พลตำรวจตรี แสวง – อารีย์ ธีรสวัสดิ์

พลตำรวจตรี ประกอบ – สุภา ชูเทศะและครอบครัว
พลตำรวจตรี ชาญชัย วีระนาวิน และครอบครัว
พลตำรวจตรี โกวิท – ดวงใจ ภู่พานิช
พันเอก การุณ เก่งระดมยิง และครอบครัว
พันเอก สอาด – พอใจ ขมะสุนทรและครอบครัว
พันเอก สญไชย – ลักขณา ไชยพันธุ์
พันตำรวจเอก ปราโมทย์ – สุรวินท์ โกมลบุตร
พันโท กสิณ – ร.ท. ศรีกัญญา ทองใบใหญ่
พันตำรวจโท มณเฑียร – ศิริพันธุ์ ประทีปะวณิช
พันตำรวจโท จักร – ภารณี จักษุรักษ์
พันตำรวจตรี ปกรณ์ – ส่องหล้า กรองทอง
ร้อยเอก นิคม – รัตนา อัลภาชน์
ร้อยตรี โกมินทร์ – สมาน สืบวิเศษ
ร้อยตรี วิรุฬห์ พรหมายน และภรรยา
ร้อยตรี สมพร – ศรีเมือง บุญเสริม
ร้อยตรี สมจิตต์ จุลพงษ์
ร้อยตรี สุนัย – วีณา ณ อุบล
คุณกมล – สุพัฒนา ประจวบเหมาะ

คุณกำธร – นันทวัน
คุณเกียรติศักดิ์ กังวานเวชกุล
คุณกิตติ กาญจนาคพันธุ์และธิดา
คุณกนกวรรณ ด่านอุดม
คุณกิจ – สมสุข โกมลบุตร
คุณกานดา กลิ่นพงษา
คุณกัลยา วัฒนไพบูลย์
คุณกุลธร อักษรานุเคราะห์
คุณคนึง – สมบูรณ์ ภาชัย
คุณจำเนียร ชวนะพงศ์
คุณเจนวิทย์ – อารมณ์ สิทธิดำรง
คุณจเด็ด – จันทนา อินสว่าง
คุณจรูญ – จรัส เยาวรัตน์
คุณจรัส เทศวิศาล และครอบครัว
นพ.เฉลี่ย – เผอิญ วัชรพุกก์

คุณชอบแฉล้ม ศรินทุ
คุณชาญ – วรัฏฐยา พันธุมรัตน์
คุณชัยพร – ศรีสุดา สำเภาเงิน
คุณชูศักดิ์ – กอบกานต์ ชื่นวรรณโณ
คุณชุลี ชัยพิพัฒน์ และบุตร
คุณชำนาญ – คุณหญิงวลี ยุวบูรณ์
คุณชลอ – ประนอม ธรรมศิริ
คุณชนวย ฤทธิประศาสน์
คุณดำรง สุนทรศารทูล และคุณหญิง
คุณดิเรก – มาลัย ดิเรกวัฒนะ
ศาสตราจารย์คุณดวงเดือน พิศาลบุตร
คุณดิลก – จีรนันทน์ หิรัณยัษฐิติ
คุณดามพ์ ทิวทอง
คุณถุงเงิน อินใหญ่ และครอบครัว
คุณฐาปนา – ริต้า บุนนาค
คุณหญิงทองย้อย เปาโรหิตย์
คุณทอมสัน – ปราณี

คุณเทียบธรรม ศรีนพนิคม
คุณธวัช – แน่งน้อย โพธิสุนทร
คุณธนู – อาภรณ์ นิสาลักษณ์
คุณแน่งน้อย – ระบิล ศริ
คุณนิพัทธา – ประยุทธ์ อมรรัตน์เมธา
คุณนิพนธ์ – อำไพ เกียรติกมลวงศ์
คุณบุญส่ง – แววมณี สรรพศรี
คุณบุญช่วย – สุมาลี ศรีสารคาม
คุณบรรจง – เฉลิมศรี ชูสกุลชาติ
คุณประกิต – กาญจนา เทพธนะ
คุณเปรม – เนื่อง สันตสมบัติ
คุณประมวล – วันเพ็ญ รุจนเสรี
คุณประวิทย์ รุจิรวงศ์
หมอประการและครอบครัว

คุณประดิษฐ์ – ประกอบ จงสืบพันธุ์
คุณประสาน – ธารี สุขรังสรรค์
คุณประพัฒน์พงษ์ – อรชุลี บำเพ็ญสิทธิ์
คุณประสม ผลประเสริฐ และครอบครัว
คุณประพันธ์พงศ์ – ปราณี เวชชาชีวะ
ดร.ปราโมทย์ – พ.ญ.พิมพา เตียวตรานนท์
คุณประยูร สมิติ และครอบครัว
คุณประสิทธิ์ – เพ็ญพร พรรณพิสุทธิ์
คุณปลูก – สุภาพ ชูเทศะ และครอบครัว
คุณประหยัด – วรรณา อนุกูล
คุณประสาธน์ สุคนธพันธุ์
คุณผาด ศรีวณิช
คุณพ่วง สุวรรณรัฐ และครอบครัว
คุณเพิ่มศักดิ์ – ทวีทิพย์ เพ็ญพาส
คุณไพเราะห์ ณ นคร และครอบครัว
คุณเพชร – บุญเสริม เตชวัชรา
คุณไพสิฐ – วิสิฐ อรุณสกุล
คุณพัฒน์ บุณยรัตพันธุ์และภริยา

คุณพิเชียร – ศรีศักดิ์ อิ่มสุวรรณ
คุณพจน์ – ละออ ภู่อารีย์
คุณภักดี – ฉลวย นิวาตวงศ์
คุณเมธา นิวาตวงศ์ และครอบครัว
คุณเย็นใจ รัตนวานิช
คุณรังสฤษฎ์ – สมศรี จันทรัตน์
คุณรุจิรา เพ็ชรชู
คุณลพชัย – ปทุมมาศ แก่นรตนะ
คุณลักษมี – สุวรรณ พิมลแสงสุริยา
คุณเลียง ภู่วิจิตร์และลูก ๆ
คุณวงษ์ – บุนนาค ช่อวิเชียร
คุณวิญญู – คุณหญิงสุภางค์ อังคณารักษ์
คุณวิชา เศรษฐบุตร
คุณวุฒิ – ปาริชาติ วิวัฒน์อนันต์
คุณวิชิต – ศิริพร วิชัยดิษฐ์
พญ.วิมลรัตน์ กรัยวิเชียร

คุณศิริ – คุณหญิงจันทนี สันตบุตร
คุณศุภลักษณ์ – อำนวยพร ปิลไล
คุณศิริศักดิ์ – วารุณี ตันสกุล
คุณสุทธิเกียรติ จิราธิวัฒน์
คุณสมหวังและลูก ๆ
คุณสมศักดิ์ ธาจารีย์และภริยา
คุณเสมอ ภูอภิรมย์และลูก ๆ
คุณสมบัติ – กาญจนา เมทะนี
คุณสมพงษ์ – ชูชีพ ละมัยกุล
คุณสว่าง – ประวิณ พงศ์สุชาติ
คุณสวัสดิ์ – ศรีน้อย มีเพียร
คุณสมจิตต์ – สรจิตต์
คุณสักกะ จารุจินดาและครอบครัว
คุณสุพัตรา มาศดิตถ์
คุณสมบูรณ์ – ยุพยง พรหมพันธุ์
คุณสงัด – วิเชียรวรรณ ศรีวณิก

คุณสุจินดา – พเยาว์ มีศิลป์
คุณสวลี – อดิศักดิ์ เศวตนันทน์
หลวงอรรถวิภาคไพศาลย์ และคุณหญิง
คุณอรรถสิทธิ์ – ประภาพรรณ มานะกุล
คุณอรรถ – ยุพิน วิสูตรโยธาภิบาล
คุณอี๊ด ศรีนนท์ และครอบครัว
ดร.อมร – มุกดา จันทรสมบูรณ์
คุณโอฬาร ไกรฤกษ์
คุณอำพัน – นิตยา คล้ายชัง
คุณอดุล – พิกุล ชโยภาส
คณะเทศมนตรี และพนักงานเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

รายนามผู้ส่งโทรเลข จดหมาย แสดงความเสียใจ

พระโสภณธรรมเมธี (พระครูเมธี)	จังหวัดพะเยา
พณฯ พิชัย รัตตกุล	รองนายกรัฐมนตรี
มิสเตอร์ แฟรงคลิน ฟ. ฮัตเติล	กงสุลอเมริกันสงขลา
คุณอนันต์ อนันตกูล	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
อาจารย์อัชฌา มัลลิกะมาศ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษา นครศรีธรรมราช
พ.ต.อ.ยุทธนา ไทยภักดี	ผกก. ก.จร. นครศรีธรรมราช
คุณเพี้ยน แป้นพัฒน์	บริษัทชัยสัมพันธ์ อำเภอร่อนพิบูลย์ นครศรีธรรมราช
คุณจิตตินันทน์ เภรีฤกษ์	ร้านอาหารลานชมภู จังหวัดยะลา
คุณสุนทร มลิซ้อน	นายอำเภอหัวหิน
คุณวิชัย นาคสุวรรณ	อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
คุณศรีสะอาด สุจริตจันทร์	จังหวัดลำปาง

คำไว้อาลัย

[illegible]

[illegible]

เบ็ดเตล็ด

วจนาลัยนุสรณ์
แด่
หลวงสิทธิประศาสน์

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ (คลายบุษบรรณ์) อดีตนายอำเภอคนแรกเมืองพะเยา ต่อจากพระยาประเทศอุดรทิศ เจ้าผู้ครองเมืองพะเยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับหน้าที่ว่าที่นายอำเภออยู่ ๑ ปี **พ.ศ. ๒๔๕๗** จึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองพะเยา ซึ่งเป็นไปตามระบบการปกครองในสมัยนั้น เพื่อนำชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เป็นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นใกล้ชิดกับประชาชน และให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองโดยจัดเป็นระบบตำบล หมู่บ้าน ผู้ปกครองตำบลเรียกว่า **"แคว่น"** ผู้ปกครองหมู่บ้านเรียกว่า **"แก่บ้าน"** ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในหน้าที่เป็นผู้ดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขต่างพระเนตรพระกรรณ์ตามลำดับ

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ทำหน้าที่บุกเบิกเมืองพะเยา จากแหล่งที่ไม่เจริญ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยการวางแผนผังตัดถนนหนทางตรอกซอย ในบางส่วนซึ่งเป็นป่าดงพงไพร ปรากฏตามบันทึกความจำของท่านตอนหนึ่งว่า **"สมัยนั้นเมืองพะเยา ค่อนข้างเปลี่ยวถึงกับมีเสือแอบเข้ามากินไก่ชาวบ้านข้างที่ว่าการอำเภอบ่อยครั้ง"** นี่แสดงถึงว่าเป็นป่าดงปลอดเปลี่ยวจากหมู่บ้านประชาชนไม่หนาแน่น ถึงกับเสือแอบแฝงเข้ามาถึงแดนแห่งประชาชนในกลางเมือง

เมืองพะเยา มีศูนย์การค้าอยู่ในปัจจุบันนี้ ท่านบันทึกความจำไว้ว่า เดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ เจ้าของถือกรรมสิทธิ์อยู่แต่คณะบุคคลรวมกันจัดซื้อเพื่อจัดเป็นตลาดกลางเมืองขึ้น เพราะเห็นประชาชนไม่มีที่ทำการค้า พ่อค้าแม่ค้าผู้ค้าขายต้องหาบเร่ร่อนไปในสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นหมู่บ้านตรอกซอยมิได้มีที่วางขายอย่างทุกวันนี้ ด้วยความเห็นชอบของคณะบุคคลจึงรวมกันจัดซื้อที่ให้เป็นศูนย์การค้าขายเลยกลายเป็นตลาดการค้าตลอดมา

ตลาดการค้าขายสมัยนั้นไปตั้งอยู่นอกออกไปเรียกตลาดสบต๋ำหมู่บ้านหล่ายอิงบ้างเรียกกันในสมัยนั้น เพราะอาศัยพวกพม่า ไทยใหญ่อยู่แถบนั้นมาก และเป็นพวกทำงานอุตสาหกรรมป่าไม้กับฝรั่งมาสัมปทานป่าไม้ขอนสักขนล่องทั้งทางบกและทางน้ำ ค่อนข้างจะร่ำรวยจัดเป็นตลาดขายสิ่งของต่าง ๆ คนในเมืองต้องการสิ่งของก็ต้องวิ่งไปตลาดสบต๋ำหมด ทำให้ตัวเมืองส่วนในเงียบเหงา เมื่อท่านได้คิดฟื้นฟูขึ้นก็มีพวกคนจีนขึ้นไปจากลำปางตั้งตลาดการค้าเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นตลาดใหญ่ขึ้นเจริญมาโดยลำดับ

การปกครองบ้านเมือง ท่านยึดหลักศีลธรรมวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับพุทธจักรเป็นอย่างดี และมีความเคารพนับถือในพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงบริเวณเมืองพะเยาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นจะได้มีการปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลา และทางการคณะสงฆ์ในสมัยนั้นมีระเบียบข้อบังคับหลายประการจากสายการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งบัญชาการจากเจ้าคณะมณฑล ต้องกวดขันความประพฤติของพระภิกษุสามเณร และจัดระบบการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

เริ่มเรียนนักธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ – ๘ เป็นต้นมา และจัดระเบียบการสวดมนต์จากแบบพื้นเมืองมาเป็นแบบสวดสังโยค โดยนัดพระอธิการวัดต่าง ๆ ในเวียงมาซ้อมเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๕๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. ทุกวัน

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ก็ไปดูพระซักซ้อมทุกคราวไป เมื่อพระสงฆ์ร่วมใจกันสวดได้แล้ว ขอร้องให้กระจายออกไปตำบลรอบนอกเรียกตำแหน่งของพระฝ่ายปกครองสมัยนั้นว่า เจ้าคณะ–หมวดคือเจ้าคณะตำบลในปัจจุบัน

ครั้งหนึ่งท่านออกตรวจราชการตามตำบลต่าง ๆ นอกจากตรวจตราทางราชการฝ่ายอาณา–จักรแล้ว ยังรับภาระธุระทางพุทธจักรอีกด้วย เช่นบันทึกรายงานของท่านตอนหนึ่งว่า

ที่ว่าการอำเภอพะเยา เมืองเชียงราย แผนกธรรมการ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธ–ศักราช ๒๔๕๘ นายอำเภอพะเยา ขอนมัสการมายังท่านพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวงอำ–เภอพะเยา ด้วยกระผมได้ออกตรวจราชการครั้งนี้ ออกเดินจากที่ว่าการอำเภอพะเยา วันที่ ๑๐ กลับถึงที่ว่าการอำเภอพะเยา วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ศกนี้ รวม ๑๔ วัน ได้ดูแลตรวจการของฝ่ายพระ–พุทธจักรมาบ้างเป็นบางวัด เฉพาะได้รู้ได้เห็นและที่สมควรที่ต้องนมัสการเป็นวัด ๆ ดังนี้ เพื่อได้เป็นแนวทางจัดต่อไป

๑. *วัดร่องคือ* ไม่มีนวโกวาท สามเณรสิกขา ได้สอบถามว่าไปขอคัดลอกที่เจ้าคณะหมวดวัดโป่งเกลือไม่ได้ ฉะนั้น นับว่าวัดนี้ยังไม่ได้เล่าเรียนเลย สวดมนต์ก็ยังสวดอย่างเก่า (แบบสวดพื้นเมือง)

๒. *วัดบ้านเหยี่ยน* นวโกวาท ได้คัดไปจากวัดเจ้าคณะแขวงวัดบ้านโป่งบ้างเล็กน้อย เรียนกันยังไม่ได้ถึงไหน ส่วนสามเณรสิกขายังไม่มี ความสะอาดของวัดปานกลางฯ

๓. *วัดเจ้าคณะแขวงบ้านโป่ง* ความสะอาดไม่สู้มี ท่านเอาใจใส่ทางหมอมาก มีผู้นิยมสรร–เสริญมาก การรับแขกดีแต่การบังคับวัดในความปกครองให้เล่าเรียนค่อนข้างอ่อน ยังสวดมนต์อย่างเก่าฯ

๔. *วัดห้วยต้นตุ่ม* ไม่มีสามเณรสิกขา มีนวโกวาท ๑ เล่ม กระผมได้ขอดูเห็นเขียนคำหยาบช้าลามกไม่สมควรอย่างยิ่งไว้ในสมุดนวโกวาทหลายคำ ได้ความว่าใครเขียนการเล่าเรียนอ่อนมาก นับว่าไม่ได้เรียนก็ว่าได้ สวดมนต์ก็อย่างเก่าฯ

๕. *วัดนกกก* เป็นเจ้าคณะหมวด การปกครองให้วัดในหมวดเล่าเรียนอ่อน วัดสะอาดพอใช้ สวดมนต์เอาอย่างเก่าฯ

๖. *วัดต๋ำป่าลาน* เป็นวัดเจ้าคณะหมวด สามเณรเรียนสามเณรสิกขาได้ทุกองค์ ธรรมวิภาคได้แล้วหลายองค์กำลังเรียนอยู่ก็มี สวดมนต์ทำนองใหม่น่าฟัง การรักษาวัดสะอาดปานกลาง การต้อน–รับแขกดี เจ้าคณะหมวดวัดนี้ สมควรสรรเสริญ และสมควรที่จะให้วัดทั้งหมดในแขวงบ้านโป่งมาหัดซ้อมทำนองสวดมนต์ที่วัดต๋ำป่าลานนี้ฯ

๗. *วัดต๊ำม่อน* นวโกวาทและสามเณรสิกขา ยังไม่มี เจ้าอธิการรับแขกดีพอใช้ วัดสะอาดป่านกลาง สวดมนต์อย่างเก่า มีพระในวัดนี้องค์หนึ่งไว้หนวดจนยาวดูไม่ค่อยจะงาม ไม่สมควรที่จะไว้ให้หนวดยาวเลยควรโกนเสียหมด

ตามที่นมัสการมานี้ เพื่อให้จัดการส่งเสริมเป็นที่เรียบร้อยและขอให้คัดสำเนาส่งไปยังเจ้าคณะแขวงบ้านโป่ง แม่อิงทราบด้วย เพื่อได้ประชุมให้วัดอื่น ๆ รู้ต่อไป

นมัสการมาให้ทราบ
ประทับตราตำแหน่งมาเป็นสำคัญ
รองอำมาตย์ตรีนายคลาย

ทั้งหมดนี้เป็นผลงานการปกครองของท่านที่มีความหวังดีต่อการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา ในโอกาสที่ดำรงตำแหน่งต้องรับภาระทุกอย่าง เพื่อสร้างสรรงานของชาติของพระ–ศาสนา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คงจะเป็นที่น่าอนุโมทนาของบุตรหลาน เหลน เป็นอย่างยิ่งที่ทราบปฏิปทาของท่าน นอกจากนี้ในทางปราบปรามทางฝ่ายบ้านเมืองก็มีอีกมากปรากฏตามบันทึกของพระ–ครูศรีวิราชวชิรปัญญา ได้บันทึกไว้ แม้ในส่วนวงการคณะสงฆ์นั้นท่านได้สอดส่องดูแลเหมือนกัน หากพบปะพระภิกษุสามเณรประพฤติไม่เหมาะสมผิดตามพระธรรมวินัย ท่านก็ได้รายงานให้ทางคณะสงฆ์เป็นผู้จัดการให้ถูกต้องตามระเบียบวินัยเป็นต้น

เท่าที่รวบรวมนี้เป็นเพียงผลงานที่ปรากฏในอดีตที่ท่านต้องรับผิดชอบ เพื่อเป็นอนุสรณ์ของท่านจะนำมาเปรียบเทียบการปกครองของข้าราชการในปัจจุบันดู อาจจะเห็นข้อแตกต่างเห็นอยู่บ้างอย่างน้อยก็คงจะได้ความคิดเป็นคติเตือนใจของอนุชนต่อไป

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ได้บำเพ็ญตนมาทั้งในส่วนอัตตสมบัติ และปรหิตปฏิบัติมาแล้วมากมายในบั้นปลายแห่งชีวิตได้ยึดธรรมปฏิบัติเป็นหลักทางจิตใจทำให้ท่านมีความสุขกายสุขใจตลอดอายุขัยถึง ๘๕ ปี นับว่าอยู่ด้วยอำนาจเมตตาธรรมและกรุณาธรรม ซึ่งเป็นพรหมวิหารธรรมปลงจิตของท่านตลอดมาในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ท่านก็ถึงแก่มรณกรรมไปตามสภาวะของสังขารตกอยู่ในคติของธรรมดา แม้ว่าร่างกายสังขารของท่านต้องดับสูญสิ้นไป แต่คุณธรรมความดีของท่านยังก้องเกียรติอยู่ในโลกนี้ มิได้เสื่อมสิ้นไป ดังในพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ นฺชีรติ.
รูปร่างของมนุษย์เราจะต้องย่อยยับดับสูญไป
คงเหลือโคตรแซ่เกียรติยศเท่านั้นที่ไม่ดับสูญไป

พระราชวิสุทธิโสภณ
รองเจ้าคณะภาค ๖
วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

อาลัยแด่
คุณหลวงสิทธิประศาสน์
อุบาสกผู้เข้าวัดถึงวัด

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ เป็นอุบาสกวัดมหาธาตุผู้หนึ่ง ซึ่งทัศนะของข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นอุบาสกที่เข้าวัดถึงวัด ไม่ใช่เข้าวัดแต่ไม่ถึงวัด ประเภทหลังนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ข้าพเจ้าจักไม่นำมากล่าว ณ ที่นี้ แต่วิญญูชนพึงรู้ได้เอง

ข้าพเจ้ารู้จักคุณหลวงฯ เมื่อตอนที่ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพิมลธรรม อาสภมหาเถร มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ พ.ศ. ๒๔๘๑ ตั้งแต่นั้นมา คุณหลวงพร้อมด้วยคุณนายก็เข้ามาถือศีลฟังธรรม ณ วัดมหาธาตุเป็นประจำ ต่อมาได้นำบุตร–หลาน มาฝากบรรพชาอุปสมบท และมอบภาระให้ข้าพเจ้าเป็นพระพี่เลี้ยง ความใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างคุณหลวงกับวัดจึงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ข้อที่ว่า คุณหลวงฯ เข้าวัดถึงวัดนั้น ก็โดยที่คุณหลวงเข้าวัดถือศีลฟังธรรม ก่อนที่จะนำบุตรหลานมาบวช ขณะที่บุตรหลานยังบวชอยู่คุณหลวงก็ปฏิบัติเป็นปกติ แม้บุตรหลานได้ลาสิกขาออกไปแล้ว คุณหลวงก็ยังถือปฏิบัติอยู่เป็นประจำมิได้ว่างเว้น ไม่เหมือนบางคนเมื่อนำลูกมาบวชก็เข้าวัด ครั้นลูกสึกออกไปก็ห่างเหินจากวัด เข้าในทำนองคำพังเพยที่ว่า "ศรัทธาศรัทไท เอาลูกไปไว้ก็เกิดศรัทธา ศรัทธาศรัทไท ครั้นลูกสึกไปก็หมดศรัทธา" แต่คุณหลวงหาเป็นเช่นคำพังเพยนั้นไม่

ครั้นมาในยุคที่วัดมหาธาตุจัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น คุณหลวงก็เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วย แม้ในบั้นปลายของชีวิต คุณหลวงไม่อาจเดินเหินมาวัดได้ แต่ก็ถือปฏิบัติอยู่เป็นประจำที่บ้านมิได้ขาด นับว่าคุณหลวงได้เข้าวัดและถึงวัดอย่างแท้จริง

ดังนั้น การจากไปของคุณหลวง ชื่อว่าจากไปดีไปสู่สุคติภพ ได้ในพุทธภาษิตว่า "**จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้**" ดังนี้

ด้วยอำนาจแห่งกุศลกรรมที่คุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้บำเพ็ญมา ด้วยจิตอันยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งบุญกุศลที่บรรดาบุตรหลานเหลนได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศส่งไปให้ ขอจงรวมเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณหลวงถึงสุคติภพนั้น ๆ เทอญ.

พระราชรัตนเมธี
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

ผู้มีบุญอันได้ทำไว้แล้ว
ของ
พระพุทธิวงศมุนี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ เท่าที่ข้าพเจ้าได้รู้จักและพบเห็น เป็นบุคคลที่มีความรื่นเริงเป็นนิตย์ มีสีหน้าแจ่มใส สนทนาสนุกสนาน เป็นกันเอง เป็นผู้มีสติปัญญาและความสามารถดี อันบุคคลผู้มีลักษณะอย่างนี้เป็นต้น ตามพระพุทธนิพนธ์ภาษิตแสดงว่า "เป็นผู้มีบุญอันได้ทำไว้แล้ว" เพราะเข้าลักษณะว่า ผู้มีบุญอันได้กระทำไว้แล้ว ย่อมชื่นบานในโลกนี้ ละโลกนี้ไปแล้วย่อมชื่นบาน ชื่อว่าย่อมชื่นบานในโลกทั้งสอง ย่อมชื่นบานในโลกนี้ว่า "บุญอันตนได้ทำไว้แล้ว" ไปสู่สุคติแล้ว ย่อมชื่นบานยิ่งขึ้นไป ดังนี้ฯ

โดยนัยแห่งพระพุทธภาษิตนี้ แสดงว่า บุคคลผู้ได้ทำบุญแล้ว คือผู้ได้กระทำความดีมีคุณชาติอันบังเกิดขึ้นแล้ว ชำระใจให้บริสุทธิ์จากความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นผู้มีคุณธรรม คือความไม่โลภอันเป็นข้าศึกแก่โลภ โดยมีความอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นต้นเหตุ ความไม่มีความคิดร้ายต่อผู้อื่น อันเป็นข้าศึกแก่โทสะ โดยมีเมตตากรุณาเป็นต้นเหตุ ความไม่หลง คือความเข้าใจทุกสิ่งทุกประการตามความเป็นจริง อันเป็นข้าศึกแก่ความหลงคือโมหะ โดยมีปัญญาความรู้ทั่วถึงเป็นต้นเหตุ ชื่อว่าเป็นผู้มีบุญอยู่กับตนฯ ส่วนบุญอย่างอื่นอันเกิดขึ้นเพราะความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เช่นการให้วัตถุสิ่งของและวิชชาความรู้แก่ผู้อื่น การแสดงความหวังดีและความคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ความรู้แจ้งประจักษ์ทุกสิ่งทุกอย่างโดยเหตุโดยผลตามความเป็นจริง ชื่อว่าเป็นผู้ได้ทำบุญเพราะความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นต้นเหตุฯ

โดยอธิบายว่า บุคคลผู้ไม่โลภ มีอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เป็นแต่เว้นจากมิจฉาชีพเท่านั้น ซ้ำสงเคราะห์คนอื่นด้วยโภคทรัพย์ของตนและความรู้ของตนอีกด้วย บุคคลผู้ไม่ดุร้ายมีเมตตากรุณาเป็นเบื้องหน้า ไม่เป็นแต่เว้นจากฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์เท่านั้น ซ้ำขวนขวายเพื่อจะป้องกันอันตราย และเพื่อจะบำรุงชีวิตและความสุขสบายของคนอื่นสัตว์อื่นอีกด้วย บุคคลผู้ไม่หลงมีปัญญาเห็นประจักษ์ ไม่เป็นแต่เพียงรักษาตนแล้วละเว้นทุจริต ซ้ำคิดกว้างขวางในทางรักษาสุจริตธรรมและบำรุงผู้อื่นอีก มีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์และความสุขแห่งชนทั้งหลายอีกด้วยฯ

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ท่านชื่อว่าเป็นผู้มีบุญอันได้ทำไว้แล้ว เพราะดำรงชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์และความสุขของผู้อื่นตามกำลังและความสามารถ ย่อมได้ปีติปราโมทย์ที่ได้เห็นผลแห่งความปฏิบัติของตน ครั้นละจากโลกนี้ย่อมจะได้อภิรมย์ยิ่งขึ้นไป จึงสมควรแก่ชื่อว่า "เป็นผู้มีบุญอันได้ทำไว้แล้ว" ด้วยประการฉะนี้ฯ

พระพุทธิวงศมุนี

คำไว้อาลัย
ของ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ขอร้องให้เขียนข้อความสักเล็กน้อย เพื่อเป็นการไว้อาลัยในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ รองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ (สิทธิ์ สิทธิประศาสน์)

ผมได้บอกยินดีแต่ต้น แต่แล้วก็ลืมเสียด้วยภาระผูกพันประจำวันอันไม่อยากจะแก้ตัวและอ้างถึง จนกระทั่งลูกสาว (พันโทหญิง วิภาสิริ จินตสุวรรณ) ได้มาเตือนและยืนยันคำขอ เมื่อ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๘ นี้เอง

การเขียนถึงผู้หลักผู้ใหญ่ที่ไม่รู้จักมักคุ้นกันมาก่อนเช่นนี้ ออกจะเป็นเรื่องที่ยากและเสี่ยงอยู่มาก จึงจำเป็นต้องแสดงความรู้สึกไว้เป็นกลาง ๆ เท่านั้น

ก่อนอื่น ผมก็จำเป็นต้องศึกษาประวัติของท่านในด้านเทือกเถาการก่อกำเนิด ทำให้ทราบว่า ท่านได้เกิดมาดีในวงศ์ตระกูลอันสูง ทั้งจากสายบิดาและมารดา อันเป็นเบื้องแรกของการสนับสนุนถ้อยคำว่า *"เกิดมาดี"* เพราะความมีชาติ มีตระกูล อันควรแก่การนับหน้าถือตา

โดยประวัติการรับราชการแต่ต้นจนถึงเกษียณอายุ ทำให้ผมทราบอีกว่าท่านคือ *"คนมหาดไทย"* โดยแท้ อันเป็นสิ่งภูมิใจที่ผมจะยกย่องและกล่าวถึงได้ด้วยความเต็มใจ ถือเสมือนว่าผมได้เข้ามาเกี่ยวดองกับท่านแล้วเต็มตัว

และเมื่อได้ดูไปถึงบุตรธิดาของท่านหลายคนแล้ว แต่ละคนล้วนอยู่ในวงราชการในตำแหน่งหน้าที่ที่ก้าวหน้าและมั่นคงทั้งสิ้น ในจำนวนนี้มีอยู่ถึง ๒ คนด้วยกัน ที่ผมรู้จักมานานและรู้จักดี เพราะทั้งสองท่านนั้น ต่างก็เป็นคนมหาดไทยเหมือนกับคุณพ่อ ท่านทั้งสองคือคุณชูสง่า ฤทธิประศาสน์ (ในฐานะเขย) กับ คุณเอนก สิทธิประ–ศาสน์ (ในฐานะบุตร) ซึ่งผมได้ร่วมงานมาด้วยกัน และหยั่งรู้ถึงความงดงามในประวัติรับราชการในกระทรวงมหาดไทย

จึงไม่เป็นการยากที่จะสรุปได้ว่า โดยความเป็น *"คนมหาดไทย"* ที่ดีแล้ว บริสุทธิ์แล้ว จะตั้งใจดีแล้วต่อราชการแผ่นดิน ท่านจึงพร้อมแล้วที่ได้มีบุตร ธิดาที่ดี และเขยที่ดี ที่จะสามารถสืบต่อและเสริมประวัติอันงดงามของท่านให้ยืนยงคงอยู่ได้ตลอดไป

ผมขอแสดงคารวะและภาคภูมิต่อคุณพ่อด้วยความจริงใจ ขอให้คุณพ่อ ไร้ห่วงกังวลใด ๆ ได้อย่างสิ้นเชิง และประสบสุขทุกประการในภพที่คุณพ่อกำลังสิงสถิตย์อยู่เถิด

พลเอก (ลายมือชื่อ)

(สิทธิ จิรโรจน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘

คำไว้อาลัย

หลวงสิทธิประศาสน์ บิดาของคุณเอนก สิทธิประศาสน์ เป็นบุคคลที่กระผมรู้จักชื่อเสียงและประวัติการทำงานของท่านมาเป็นเวลานานแล้ว และโดยเฉพาะหลานคนหนึ่งของท่านก็ได้สมรสกับบุตรสาวของพี่ชายของกระผมด้วย การจากไปของท่านนับว่าเป็นการสูญเสียบุคคลผู้มีคุณค่าควรแก่การยกย่องในชีวิตที่ผ่านมา ท่านเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิต จนสามารถสร้างความสำเร็จ และเกียรติประวัติอันสูงส่ง เป็นตัวอย่างที่ดีงามสืบทอดไปถึงลูกหลาน

จึงขอแสดงความอาลัยรัก และเคารพไว้ให้ปรากฏ ณ ที่นี้ ขอให้กุศลผลบุญที่ท่านได้สร้างสมไว้ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ จงเป็นปัจจัยให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

(นายเฉลียว วัชรพุกก์)
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๙ เมษายน ๒๕๒๘

คำไว้อาลัย

ผมไม่รู้จักหลวงสิทธิประศาสน์เป็นการส่วนตัว แต่ก็ทราบจากประวัติว่า เป็นผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตครอบครัวและราชการ น่าเลื่อมใสยิ่ง

ประจักษ์พยานยืนยันความข้อนี้เห็นได้จากการที่ท่านเริ่มต้นเป็นสมุห์บัญชีที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ แล้วขึ้นเป็นปลัดอำเภอ และนายอำเภอหลายแห่งทางภาคเหนือ จนกระทั่งขึ้นเป็นปลัดจังหวัดลำพูน และเกษียณอายุในตำแหน่งนี้ที่ จ.พระนครศรีอยุธยา นับว่าท่านได้ใช้ความวิริยะ อุตสาหะ ไต่เต้าขึ้นสู่ความเจริญตามลำดับ เป็นตัวอย่างแก่ข้าราชการที่ดีได้

ทางด้านครอบครัวก็เช่นเดียวกัน ท่านได้ให้การศึกษาแก่บุตรธิดาจำนวน ๕ คนเป็นอย่างดี จนมีครอบครัวและตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูง เป็นที่เชิดหน้าชูตาในสังคมได้ทั้งสิ้น จำเพาะคุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผมรู้จักนั้นต้องยกให้ว่าเป็นหนึ่งในจำนวนนักปกครองที่เข้าถึงประชาชน เป็นทรัพยากรบุคคลระดับหัวแถวของกระทรวงมหาดไทยทีเดียว

บุตรก็คือพืชพันธุ์ของบิดา มารดา คุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้ล่วงลับไปแล้วโดยวัยอันสมควร ขณะกำลังมีชีวิตอยู่ท่านได้สร้างประโยชน์ไว้แก่บ้านเมือง แม้ล่วงลับแล้วก็ยังมีพืชพันธุ์เกื้อกูลชาติประเทศต่อไปได้อีกไม่ขาดสาย

ในโอกาสงานพระราชทานเพลิงศพหลวงสิทธิประศาสน์ครั้งนี้ ผมขอแสดงความอาลัย พร้อมทั้งตั้งจิตอธิษฐานขออำนาจกุศลผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญมาโดยตลอด จงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

(นายวีระ มุสิกพงศ์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

คำไว้อาลัย

ของ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

(นายโอภาส พลศิลป)

แม้ว่าความตายจะเป็นความจริงที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่อได้ทราบข่าวการมรณกรรมของหลวงสิทธิประศาสน์ ซึ่งเป็นบิดาของคุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรม–ราชแล้ว ก็อดที่จะเกิดความรู้สึกเศร้าและเสียใจเสียมิได้ ความรู้สึกดังกล่าวออกมาจากส่วนลึกของหัวใจ ทั้งนี้เนื่องจากทราบอยู่ตลอดเวลาว่าหลวงสิทธิประศาสน์เป็นผู้ที่ครองตนและครองใจด้วยธรรมะอยู่ตลอดมา ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเป็นผู้มีอัธยาศัยงดงาม มีจิตใจแจ่มใสร่าเริงและมองโลกในแง่ดี เมื่อผู้ใดได้มีโอกาสพบปะสนทนาก็จะมีความประทับใจและรู้สึกสบายใจพร้อมกันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปลดเกษียณอายุราชการแล้ว ท่านได้อุทิศเวลาส่วนหนึ่งให้แก่การศึกษาธรรม ตลอดจนบริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อกิจการอันเป็นประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งกิจการทางพระพุทธศาสนาตลอดมา

นอกจากนี้หลวงสิทธิประศาสน์ยังเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการลอกเลียนเป็นแบบอย่างในด้านการดำเนินชีวิตในครอบครัว ด้วยท่านเป็นสามีที่ประเสริฐสำหรับภรรยาและเป็นพ่อที่ดีของลูก จึงทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น อันส่งผลให้ลูก ๆ ของท่านทุกคนประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นอย่างดีโดยทั่วหน้ากัน ซึ่งความจริงข้อนี้ผู้ใดที่ได้รู้จักหลวงสิทธิประศาสน์คงจะไม่สามารถปฏิเสธได้

ขออำนาจบุญกุศลและคุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้ จงดลบันดาลให้ท่านถึงซึ่งสุคติและทิพยสมบัติอันควรในสัมปรายภพทุกประการเทอญ

(นายโอภาส พลศิลป)
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสิทธิประศาสน์ คุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เป็นบุตร ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย โดยที่ท่านผู้วายชนม์ได้รับราชการในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยโดยตลอด ข้าพเจ้าจึงรู้สึกเป็นเกียรติที่จะได้มีโอกาสสนองพระคุณของท่านนักปกครองอาวุโส ซึ่งตลอดชีวิตของท่านได้ประกอบแต่คุณงามความดี

หลวงสิทธิประศาสน์ เริ่มรับราชการเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ในตำแหน่งปลัดอำเภอหางดง จ.เชียงใหม่ การรับราชการของท่าน ได้ก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับโดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอพะเยา นายอำเภอเทิง นายอำเภอเชียงแสน นายอำเภอเมืองลำพูน ปลัดจังหวัดลำพูนและปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นตำแหน่งสุดท้ายในชีวิตราชการของท่านและเกษียณอายุราชการเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘

ชีวิตการรับราชการของหลวงสิทธิประศาสน์ ได้เสียสละชีวิตส่วนตัวทุ่มเทกำลังกาย กำลังความคิด เพื่อที่จะพัฒนาท้องที่ให้เจริญยิ่งขึ้นทุก ๆ ด้าน ตลอดชีวิตราชการของท่านท่านเป็นผู้รอบรู้ในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องของหน้าที่การงานโดยตรง ท่านยังรู้จักคนในพื้นที่รู้จักเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของเขาเหล่านั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะรู้ถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าเขามีสุขมีทุกข์อย่างไร ผู้คนที่มาสู่ท่านล้วนแต่มีความทุกข์หรือความขัดข้องด้วยประการต่าง ๆ ที่ท่านต้องให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงเป็นที่รักใคร่แก่ประชาชนทุกแห่งที่ท่านรับราชการ

การมรณกรรมของท่านในครั้งนี้ แม้จะเป็นธรรมดาของสังขารแต่ก็นำความเสียดายและความเศร้าโศกเสียใจอย่างหาที่สุดมิได้แก่ บุตร ธิดา หลานตลอดจนผู้ใกล้ชิดในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีคุณประโยชน์คนหนึ่งของบ้านเมือง และในฐานะที่ท่านมีพระคุณต่อบุตรหลาน ได้อบรมสั่งสอนให้บุตร ธิดาทุกคนให้ประพฤติแต่ความดีงาม เป็นผู้เสียสละในทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับท่าน ขอให้กุศลผลบุญที่หลวงสิทธิประศาสน์ ได้กระทำไว้ทั้งปวงตลอดอายุขัยของท่าน จงเป็นปัจจัยส่งให้ท่านได้ประสบความสุขตามควรแก่ภพที่ท่านอุบัติขึ้นนั้นทุกประการ

(นายพิศาล มูลศาสตรสาทร)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

คำไว้อาลัย
แด่
คุณหลวงสิทธิประศาสน์

ผมมีความรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้ทราบข่าวการถึงแก่อนิจกรรมของคุณหลวงสิทธิประศาสน์ บิดาของคุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์รุ่นพี่

เเม้ผมจะไม่มีโอกาสได้รู้จักมักคุ้นกับท่านเป็นส่วนตัว แต่ก็ได้ทราบว่าคุณหลวงสิทธิประศาสน์ เป็นลูกหม้อของกรมการปกครองที่มีฝีมือมากท่านหนึ่ง ในอดีตท่านรับราชการในจังหวัดทางภาคเหนือเป็นส่วนใหญ่ และได้อุทิศแรงกาย แรงใจ และแรงความคิด เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ จนเป็นที่ยอมรับและระลึกถึงของประชาชนจนทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดเชียงรายและพะเยา และเมื่อท่านครบเกษียณอายุราชการแล้วท่านก็มีสุขภาพสมบูรณ์เข็งแรงกว่าคนในวัยเดียวกับท่านอีกหลายคน ทั้งไม่เคยเจ็บป่วยขนาดล้มหมอนนอนเสื่อเลย ดังนั้นเมื่อผมทราบข่าวการจากไปของท่าน ผมจึงมีความรู้สึกใจหายและเสียใจเป็นอย่างยิ่ง

ขอให้กุศลผลบุญและคุณงามความดีที่คุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้สร้างสมไว้ ทั้งในฐานะส่วนตัวและในฐานะผู้บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชน จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

(นายฉลอง กัลยาณมิตร)

อธิบดีกรมการปกครอง

คำไว้อาลัย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ข้าพเจ้ารับราชการเป็นอักษรเลข จังหวัดลำพูน ได้รับคำสั่งให้ไปดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอเมืองลำพูน ข้าพเจ้ารู้สึกตื่นเต้น เพราะเป็นการไปรับราชการในตำแหน่งปลัดอำเภอครั้งแรก ข้าพเจ้าถือคำสั่งแต่งตั้งไปรายงานตัวต่อท่านนายอำเภอหลวงสิทธิประศาสน์ ในการพบครั้งแรกอย่างเป็นทางการครั้งนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่ารู้สึกเคารพท่านมาก เพราะท่านมีใบหน้ายิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลา พูดจาเสียงกังวานไพเราะ อันเป็นลักษณะของคนใจดี ข้าพเจ้าพอใจที่ได้มาร่วมรับราชการและอยู่ใต้บังคับบัญชาของนายที่ดี ข้าพเจ้าเข้ารับหน้าที่เป็นปลัดอำเภอผู้ช่วยปลัดอำเภออาวุโสชื่อคุณทอง–ปาว โชตะมังสะ ซึ่งมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญา (งานสอบสวนคดีอาญาในเขตภูธรยังอยู่กับอำ–เภอ) งานสอบสวนที่อำเภอนี้มีมาก เพราะมีจำนวนประชากรมาก แต่ส่วนใหญ่จะเป็นคดีสุราเถื่อน ฝิ่นเถื่อน ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย นาน ๆ จึงจะมีคดีอุกฉกรรจ์สักครั้ง ข้าพเจ้าจำได้ว่าปีหนึ่ง ๆ จะมีคดีปล้นทรัพย์และฆ่าคนตายไม่เกิน ๓ – ๕ คดี บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขดี ระหว่างที่ข้าพเจ้ารับราชการใต้บังคับบัญชาของท่านนายอำเภอหลวงสิทธิประศาสน์มีราชการที่สำคัญในขณะนั้น ๒ เรื่อง เรื่องแรกได้แก่การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทั่วไป ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นของใหม่อยู่มาก เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ก็ยังไม่พร้อมมากนักจึงต้องมีการอบรมและสาธิตกันเป็นการใหญ่ อีกงานหนึ่งคือการสำรวจสำ–มะโนครัวประชากรทั่วประเทศ สมัยนั้นยังไม่มีสำนักงานสถิติแห่งชาติ งานนี้จึงตกเป็นหน้าที่ของกระ–ทรวงมหาดไทย ซึ่งนายอำเภอในสมัยนั้นจะต้องรับผิดชอบในเขตอำเภอนั้นอย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นงานจรเจ้าหน้าที่ของอำเภอก็มีน้อย เราจึงต้องทำงานกันอย่างหามรุ่งหามค่ำ ที่ทำการที่มีเนื้อที่กว้างก็ไม่มีเพราะไม่มีตัวที่ว่าการอำเภอเป็นเอกเทศต้องอาศัยห้องหนึ่งชั้นล่างของศาลากลางจังหวัดซึ่งเป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น ที่ทำการเรื่องการสำรวจสำมะโนครัวประชากรจึงต้องอาศัยใต้ถุนบ้านพักนายอำเภอซึ่งมีใต้ถุนสูง เราต้องระดมทำงานอยู่หลายวัน พองานเสร็จท่านนายอำเภอหลวงสิทธิประศาสน์ถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อเป็นไข้หวัดใหญ่อยู่หลายวัน ต่อมาวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๔๘๑ ข้าพเจ้าถูกแต่งตั้งไปเป็นปลัดอำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่ ข้าพเจ้ายังจำได้ว่าตลอดระยะเวลาที่รับราชการอยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านนายอำเภอหลวงสิทธิประศาสน์มีแต่ความร่มเย็น ท่านได้ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทั่วหน้ากัน ใครทำผิดท่านจะเรียกไปสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนอย่างลูกหลาน ไม่เคยดุด่าเสียดสีให้ผู้ใดช้ำใจเลย

ด้วยความดีของท่านที่กระทำมาจึงบันดาลให้ท่านมีอายุยืนยาวเกือบร้อยปีอย่างมีความสุข กล่าวคือมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางกายและจิต นับว่าเป็นคนที่หาได้ยากยิ่งในสมัยนี้คนหนึ่ง อย่างไรก็ดีสังขารที่เกิดขึ้นย่อมจะทรงอยู่และดับไปในที่สุด ดังนั้นท่านนายอำเภอหลวงสิทธิประศาสน์ที่เคารพของข้าพเจ้าจึงไม่อาจฝืนกฎธรรมชาตินี้ไปได้ ด้วยกุศลบุญญราศีซึ่งท่านได้กระทำมาตลอดอายุขัยคงจะนำท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ

(อรรถ วิสูตรโยธาภิบาล)

คำไว้อาลัย

คุณหลวงสิทธิประศาสน์ อดีตปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าเลย จึงไม่สามารถที่จะพรรณาความดีของท่านที่ได้กระทำไว้เพียงพอตามความเป็นจริงได้ แต่ข้าพเจ้าได้ร่วมสำนักอบรมข้าหลวงประจำจังหวัด ณ วังสุนันทา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ พักอยู่ห้องเดียวกันกับท่าน เป็นเวลา ๑๕ วัน ได้สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทั้งเวลาอบรมและนอกเวลาอบรม จึงมีความรักใคร่ชอบพอกันเป็นพิเศษกว่าเพื่อนร่วมสำนักคนอื่น ๆ

เท่าที่ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่าคุณหลวงสิทธิประศาสน์เป็นนักปกครองที่น่าเคารพ เพราะเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยบุคคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา และจิตใจร่าเริง โอบอ้อมอารีมีมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดี แต่ท่านมีอายุใกล้เกษียณแล้ว เพราะสมัยนั้นเกษียณอายุราชการเพียง ๕๕ ปี ท่านจึงไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวง

เมื่อข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงตรวจการกรมมหาดไทย ท่านยังอุตส่าห์เดินทางจากอยุธยาไปแสดงความยินดีต่อข้าพเจ้าที่กระทรวงมหาดไทย และเลี้ยงอาหารกลางวันแก่ข้าพเจ้า ๑ มื้อด้วย เมื่อข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงจังหวัดแพร่เดินทางโดยรถไฟผ่านอยุธยา ท่านยังอุตส่าห์นำกระเช้าผลไม้มาส่งข้าพเจ้าที่สถานีรถไฟด้วย นับว่าท่านเป็นผู้มีมุทิตาจิตเป็นเลิศ

เมื่อข้าพเจ้าครบเกษียณอายุแล้วก็ได้พบกับคุณหลวงสิทธิฯ ในวันรับบำนาญที่กระทรวงมหาดไทยทุกเดือน และได้ชวนเพื่อนบำนาญบางคนไปรับประทานอาหารกลางวันตามภัตตาคารแถวราชดำเนิน หรือหลังกระทรวงมหาดไทยเสมอ ๆ

จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๑๑ ข้าพเจ้าได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาคมข้าราชการบำนาญมหาดไทยขึ้น คุณหลวงสิทธิฯ ก็ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมทันที และได้พบกันที่สมาคมเสมอ ๆ ถึงคราวสมาคมเลี้ยงต้อนรับน้องใหม่ คุณหลวงสิทธิฯ ก็ได้ไปร่วมทุกปีตลอดสมัยข้าพเจ้าเป็นนายกสมาคม นับว่าท่านเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดีเลิศอย่างน่าสรรเสริญ

การที่ท่านได้ลาโลกนี้จากพวกเราไปก็เพราะเป็นไปตามกฎแห่งกรรม **"อนิจจัง"** แต่ที่ท่านมีอายุยืนยาวถึง ๘๔ ปีนี้นับว่าเป็นบุญของท่านและบุญของลูกหลาน ที่ว่าเป็นบุญของท่านก็เพราะท่านจะได้มีโอกาสสร้างแต่กุศลให้ไว้เป็นทุนไปเสวยสุขไปภายหน้า ส่วนที่ว่าเป็นบุญของลูกหลาน ก็เพื่อจะให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูกตเวทีตอบแทนบุญคุณท่านได้เต็มที่ ตามนัยพุทธภาษิตว่า

"มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ"

ซึ่งแปลความว่า **"การอุปถัมภ์เลี้ยงดูบิดามารดา เป็นมงคลอันอุดม"** ท่านสุนทรได้ถอดเป็นคำกลอนสอนไว้ว่า

"เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดระทดใจ
อันขนกชนนีมีพระเดช ได้ปกเกษเกษามาจนใหญ่
อุ้มอุทรป้อนข้าวสักเท่าไร หวังจะได้พึ่งพาธิดาดวง
ลูกคนใดมีจิตคิดอุปถัมภ์ กุศลล้ำเลิศเท่าภูเขาหลวง
จะปรากฏยศยิ่งสิ่งทั้งปวง กว่าจะล่วงลุถึงซึ่งนิพพาน"

การที่ข้าพเจ้าหยิบยกพุทธภาษิตมากล่าวไว้ในคำไว้อาลัยนี้ก็เพราะเห็นว่า บุตร ธิดา และเขยสะใภ้ของคุณหลวงสิทธิฯ ได้แสดงความกตัญญูกตเวทีอย่างน่าสรรเสริญ และเพื่อเป็นอนุสติแด่ท่านที่ได้อ่านพระพุทธภาษิตนี้จะได้พึงถือปฏิบัติเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนต่อไป

ในสุดท้ายคำไว้อาลัยนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออานุภาพแห่งบุญกุศลที่คุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้กระทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ และกุศลผลบุญที่บุตรธิดา ญาติสนิทมิตรที่รักได้กระทำบุญอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยนำดวงวิญญาณอันใสบริสุทธิ์ไปสู่สุคติในสัมปรายภพโพ้นเทอญ

พ. สูตรสุคนธ์
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

อาลัยรักคุณหลวงสิทธิประศาสน์ บุรพาจารย์ทางปกครอง

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ผมไปรับตำแหน่งผู้ตรวจการเทศบาลเมืองลำพูน แทนคนเก่าที่เรียกตำ–แหน่งกันว่าที่ปรึกษาเทศบาล ในวันแรกที่ไปทำงาน ผมได้เข้าไปรายงานตัวต่อท่านปลัดจังหวัด คุณหลวงสิทธิประศาสน์ ท่านเป็นผู้ใหญ่อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส สอบถามเรื่องการเดินทางที่พักอา–ศัย แล้วเรียกเสมียนผู้ตรวจการเทศบาล ซึ่งมีอยู่ ๑ คน ทั้งแผนกนี้มีรวมหมด ๒ คนเท่านั้นทั้งตัวผมด้วย มาให้รู้จัก แล้วสั่งให้นำผมไปรู้จักกับคณะเทศมนตรีกับพนักงานเทศบาลเมือง ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากศาลากลางจังหวัดนัก เวลานั้นท่านข้าหลวงประจำจังหวัดยังไม่อยู่ ผมได้เข้าพบและรายงานตัวในภายหลัง

ในตอนเย็นของวันนั้น ท่านปลัดจังหวัด ยังกรุณาให้จ่าจังหวัดมาเยี่ยมถึงบ้านพัก ถามไถ่ว่ามีอะไรขาดเหลือบ้าง จะไปจ่ายตลาดอย่างไร ค่ารถสามล้อพ่วงข้างซึ่งเรียกกันว่าแท็กซี่ คนละ ๒ สตางค์เท่านั้นนะ ค่าโดยสารอย่าให้มากไป หมูเนื้อราคาซื้อกันชิ้นละ ๒ – ๓ สตางค์ และเล่าเรื่องเมืองลำพูนให้ทราบเคร่า ๆ ทั้งรับว่าวันหยุดจะพาดูเมือง พาเที่ยวด้วย

ในการที่ท่านผู้บังคับบัญชาห่วงใยผมถึงเพียงนี้ ผมทั้งแปลกใจและเลื่อมใสในคุณธรรมนัก–ปกครองของท่านยิ่งนัก เห็นชัดว่าการปกครองของท่านนั้นท่านผูกพันน้ำใจของคนก่อน ก่อนที่จะเอาผลงานของเขา เมื่อมาคิดถึงในเวลานี้ จะหาผู้บังคับบัญชาเช่นนี้อีกเห็นจะยากแล้ว

ในเวลานั้นผมกำลังหนุ่มแน่นเลือดลมแรง เทศบาลเขาหารายได้ด้วยการจัดตั้งสนามมวย ก็เข้าไปเป็นตัวตั้งตัวตีช่วยเขาทุกด้าน ตั้งแต่จัดที่พักนักมวย ตั้งสนามมวย เชิญนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด มาเป็นแพทย์สนาม ขออนุญาตอำเภอทำป้ายโฆษณา จัดรถแห่โฆษณา จัดกรรม–การสนาม ออกบัตรเชิญแขก ทำตั๋ว จัดคนขายตั๋ว ขณะที่กำลังวุ่นสนุกกับงานชกมวยอยู่นี้ ท่านปลัด–จังหวัดได้เรียกตัวไปในห้องทำงานแล้วอบรมสั่งสอนว่า **"คุณ พัฒน์, คุณช่วยเทศบาลเขาจัดการหารายได้บำรุงเทศบาลนั้นดีอยู่หรอก แต่คุณอย่าลืมว่าการชกมวยนั้นเป็นการพนัน และเงินทองค่าผ่านประตูกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ย่อมต้องมีรั่วไหล ไม่ว่าจะป้องกันอย่างไร อย่าให้มันไหลมาเปรอะเปื้อนเรา ทั้งอย่าเข้าถือหางพนันขันต่อเข้ากับนักมวยค่ายใด คนใด จะเป็นการสร้างศัตรู อนึ่งงานนี้เป็นงานของเทศบาล ให้นายกเทศบาลเขาออกหน้ารับผิดชอบ อย่าวิ่งแซงออกหน้าเขาไป เขาจะชังน้ำหน้าเรา"** ผมลงกราบท่านที่โต๊ะทำงาน และยังจำน้ำเสียงอันกังวานด้วยเมตตา อาการยิ้มแย้มอารมณ์ดีของท่าน ทำให้คำพูดของท่านมีน้ำหนัก และหอมหวานประทับใจมาจนถึงปัจจุบันนี้ และคำพูดของท่านนี้ได้เป็นหลักปฏิบัติราชการของผมตลอดมา คือ

– ไม่เล่นพนัน
– ไม่ให้เปรอะเปื้อนเรื่องเงิน
– ไม่ทำงานล้ำหน้าผู้รับผิดชอบ

นับได้ว่า ท่านเป็นบุรพาจารย์คนหนึ่งของผมทีเดียว

เมื่อได้ทราบข่าวมรณกรรมของท่าน ผมใจหาย มีความรู้สึกเวิ้งว้างว่างเปล่าไปชั่วขณะ สุดเสียดายที่นักปกครองระดับครูบาอาจารย์ อันเป็นปูชนียบุคคลได้จากพวกเราชาวมหาดไทยไปเสียแล้วอีกท่านหนึ่ง แม้ใจหนึ่งจะคำนึงได้ว่า อายุขัยของท่านสูงมากแล้ว มรณกรรมของท่านเท่ากับให้โอกาสท่านได้พักผ่อน จากการตรากตรำงาน ตลอดไปชั่วนิรันดร ก็ยังอดอาลัยถึงท่านไม่ได้ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ประเสริฐของท่าน จงประสพสุขสงบ ในสัมปรายภพด้วยเถิด

(พัฒน์ บุณยรัตพันธุ์)
อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

คำไว้อาลัย
คุณหลวงประสิทธิประศาสน์

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๗๐๘/๒๔๘๓ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๓ แต่งตั้งให้กระผมไปดำรงตำแหน่งจ่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเดินทางไปรับตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๓ และได้เข้ารายงานตัวกับคุณพ่อหลวงสิทธิประศาสน์ ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระผมจำได้ว่าพอท่านเห็นผมท่านก็วางปากกาจากการเซ็นหนังสือ แล้วยิ้มฟังผมรายงานตัวกับท่านจนจบ ก็หัวเราะอย่างอารมณ์ดีและว่างานกำลังรอผมอยู่เพราะจ่าจังหวัดคนก่อนต้องรีบเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ แล้วท่านได้บรรยายหน้าที่การงานของจ่าจังหวัด และการติดต่อประสานงานกับคณะกรมการจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ให้ทราบกับได้แนะนำถึงเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทราบด้วย ทำให้กระผมได้รับความสว่าง และรู้จักเขารู้จักเราก่อนที่จะเริ่มดำเนินงาน ต่อจากนั้นท่านได้พาผมไปรายงานตัวต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (หลวงบริหารชนบท) ก่อนไปท่านแนะนำว่าผู้ว่าราชการจังหวัดคนนี้เป็นคนขยันงานชอบงานรวดเร็ว มีหัวริเริ่มในการทำงานดีมากชักช้าไม่ได้ แล้วท่านก็ปลอบใจว่าไม่ต้องหนักใจ มีปัญหาอะไรก็ช่วยกัน ทำให้กระผมมีขวัญดีอยู่จนเดี๋ยวนี้แม้จะผ่านมา ๔๕ ปีแล้วก็ยังไม่ลืม

เมื่อไปพบผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านได้แนะนำแทนการรายงานตัวของกระผมเสร็จแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ทักทายอย่างให้ความอบอุ่นแก่กระผมว่า **"นึกว่าใครที่ไหน พวกเดียวกันเอง"** เนื่องจากท่านเคยให้เกียรติไปในงานมงคลสมรสของกระผมและภริยา ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยานี้เอง และท่านได้สอบถามถึงที่พักอาศัย และในที่สุดท่านก็ได้กำชับกระผมว่า **"งานมีมาก ต้องทำงานเร็ว ๆ นะ"** กระผมก็รับคำ

งานมีมากจริง ๆ เพราะท่านผู้ว่าราชการจังหวัดรับนโยบายจาก ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสให้พัฒนาเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาซึ่งถูกทอดทิ้งให้เป็นป่ารกร้างมาแต่สมัยกรุงแตก โดยเฉพาะตอนกลางเกาะไม่มีผู้คนอยู่อาศัย และเมื่อท่านรับนโยบายแล้วก็ลงมือทำงานโดยไม่รองบประมาณ ได้เสนอโครงการและแผนผังการปรับปรุงเกาะเมืองไปขอความเห็นชอบและเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว ท่านได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังปัญญาโดยมีนายอำเภอพระนครศรีอยุธยากับโยธาธิการจังหวัดในสมัยนั้น เป็นกำลังตัดถนนเข้าไปในเกาะเมืองรวม ๗ สาย ซึ่งเป็นถนนสายหลักตามที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ดังนั้น งานในหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดจึงตกอยู่กับคุณพ่อหลวงสิทธิประศาสน์ ซึ่งเป็นคนมีอารมณ์ดียิ้มแย้มแจ่มใส มีเมตตาจิตประกอบกิจที่เป็นคุณธรรม และให้ความสนิทสนมกับเพื่อนร่วมงาน จึงทำให้กรมการจังหวัดสมัยนั้นทุกคนเกิดความเคารพรักและนับถือท่านเป็นพิเศษอย่างจริงใจ ทำให้เกิดความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้น และร่วมมือกันทำงานอย่างดีเหมาะ

แก่สถานการณ์ของบ้านเมืองขณะนั้นซึ่งกำลังตึงเครียดกับสงครามอินโดจีน

การทำงานของกระผมได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งสอนของท่าน และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่เคยปฏิบัติมาจากกรมการปกครอง เป็นต้นว่างานเรื่องใดสำคัญหรือด่วน ก็หมายเหตุไว้ว่าเรื่องนั้นเริ่มต้นเมื่อใด มีขั้นตอนจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะต้องเสร็จเมื่อใด และอาศัยกฎหมายระเบียบแบบแผนอะไรบ้าง ก็เตรียมไว้ให้พร้อม ทำให้งานดำเนินไปถูกต้องและรวดเร็ว หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ นั้น ราษฎรใช้สิทธิเสรีภาพเขียนคำร้องและบัตรสนเท่ห์กล่าวโทษข้าราชการกุ้นมากมาย ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด เปิดซองอ่านเอง ฉบับใดมีข้อมูลท่านก็สั่งให้มีหนังสือลับส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจง ในการนี้มีนายอำเภอผู้หนึ่งเป็นนักเรียนนอกแต่ไม่ได้รับปริญญา ถูกบัตรสนเท่ห์ กล่าวหาว่าไม่ออกท้องที่และไม่เอาใจใส่ในการปราบปรามโจรผู้ร้าย ปล่อยให้มีการเล่นการพนันกันมาก ทำให้เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุม ราษฎรนอนตาไม่หลับ นายอำเภอโกรธมากที่ถูกให้ชี้แจง จึงตอบมาว่าไม่มีมูลความจริง และได้ไปติดตามดูแลความเป็นอยู่ของราษฎรแล้วเห็นว่าเวลาราษฎรนอนหลับก็หลับตานอนกันทุกคน

กระผมเห็นว่าการชี้แจงมาเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นนี้เป็นการกระทำผิดวินัยโดยแจ้งชัด จึงจะบันทึกเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เห็นว่าผู้ชี้แจงเป็นนายอำเภอจึงได้นำเรื่องเข้าปรึกษาคุณพ่อหลวงสิทธิประศาสน์ ท่านอ่านแล้วหัวเราะและบอกว่าให้ระงับเรื่องไว้ก่อนแล้วให้กระผมนำสถิติคดีอาญาของอำเภอนั้นมาตรวจสอบปรากฏว่าคดีเพิ่มขึ้นมาก จึงให้เชิญนายอำเภอผู้นั้นมาพบและท่านได้อบรมสั่งสอนจนนายอำเภอผู้นั้นได้เปลี่ยนแปลงคำชี้แจงใหม่และกลายเป็นนายอำเภอมือปราบ ทำให้โจรผู้ร้ายสงบลง แม้แต่บ่อนการพนันที่เล่นกันกลางทุ่งจับยากเพราะผู้เล่นเห็นเจ้าหน้าที่ที่จะไปจับแต่ไกล นายอำเภอผู้นี้ก็ปราบได้โดยพาพวกอำเภอและตำรวจนุ่งห่มจีวรเป็นพระเดินบนหัวคันนาฝ่าเปลวแดดมีผ้าเช็ดหน้าเหลืองคลุมศีรษะเหน็บหูกันแดดและมีลูกศิษย์ถือปิ่นโตเดินตามกันเป็นแถวทำนองไปสวดมนต์ฉันเพล ผู้เล่นการพนันจึงไม่หนีปล่อยให้เข้าไปใกล้จึงจับได้ ต่อมานายอำเภอผู้นั้นได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด

ในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ กระผมได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้นำนางงามของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปซ้อมเดินบนเวทีในงานฉลองรัฐธรรมนูญที่วังสราญรมณ์ โดยกระผมจะต้องขึ้นไปกางร่มกันแดดให้เธอเดินตอน ๘.๐๐ น. กระผมจึงพานางงามเดินทางโดยรถไฟเพราะสมัยนั้นทางรถยนต์ยังไม่มี ถึงสถานีกรุงเทพฯ ๐๗.๒๕ น. พอลงรถไฟเห็นผู้คนเต็มสถานีผิดสังเกตสอบถามได้ความว่าประเทศไทยถูกญี่ปุ่นบุก จึงได้โทรศัพท์สอบถามเจ้าหน้าที่กองกลางสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ก็ได้รับตอบว่า ญี่ปุ่นบุกจริงและงานฉลองรัฐธรรมนูญงด พอเชื่อถือได้จึงพานางงามกลับถึงจังหวัดเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. แล้วรายงานให้คุณพ่อทราบก่อน แล้วคุณพ่อนำผมไปเรียนชี้แจงผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านสั่งให้ทำงานตามปกติ และรอฟังคำสั่งกระทรวงมหาดไทยและเตรียมเรียกประชุมคณะกรมการจังหวัด ต่อจากนั้นคุณพ่อสั่งให้ผมเปิดกำปั่นเอารหัสลับออกมาเตรียมศึกษาการถอดรหัสไว้ เมื่อได้รับรหัสจะได้แปลได้ทันที ครั้นถึงเวลา ๑๑.๐๐ น. ก็ได้รับโทรเลขลับมากเป็น

รหัสจากกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกประชุมด่วนโดยยังไม่ได้แปลรหัส เมื่อคณะกรมการจังหวัดมาพร้อม กระผมทำหน้าที่แปลรหัสโดยมีคุณพ่อนั่งอยู่ข้าง ๆ ซึ่งบรรยากาศในห้องประชุมต่างก็กระหายอยากรู้เรื่องจากโทรเลขลับฉบับนั้น กระผมไม่เคยแปลรหัสมาก่อนเพิ่งมาศึกษาเมื่อตอนที่คุณพ่อบอกให้เตรียมตัวซึ่งรหัสดังกล่าวเป็นตัวเลขแล้วเอามาเข้าเครื่องแปลเป็นตัวหนังสือ ด้วยการใช้เครื่องมือ ถ้าไม่ศึกษามาก่อนทำไม่ได้เพราะนาน ๆ จะมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น แต่เคราะห์ดีที่คุณพ่อให้กระผมเตรียมตัวไม่อย่างนั้นกระผมแย่เลย

กระผมลงมือแปลรหัสลับท่ามกลางที่ประชุมคณะกรมการจังหวัด โดยมีอัยการจังหวัดนั่งหัวโต๊ะด้านขวา คุณพ่อนั่งหัวโต๊ะด้านซ้ายถัดไปก็คือกระผม เริ่มลงมือแปลรหัสด้วยความไม่มั่นใจ แต่ก็แปลออกมาได้ความว่า **"ทราบว่า"** ส่วนรหัสตัวต่อไปแปลออกมาเป็นตัว ห. และตัว ร. อ่านไม่ได้ความจึงหยุดแค่นั้น ทำให้ที่ประชุมฮือฮาเป็นเหตุให้อัยการจังหวัดสงสัยจึงให้กระผมทดลองแปลให้ท่านดูผลก็ออกมาเป็น "ห." และตัว "ร." เหมือนเดิมแล้วท่านก็พยักหน้าทำนองว่ากระผมแปลถูกแล้ว แต่ไม่พูดอะไรทำให้ที่ประชุมกระวนกระวายมากขึ้น มีคุณพ่อคนเดียวหัวเราะเสียงดังทำลายบรรยากาศซึ่งชักจะตึงเครียดและให้สติว่า ใจเย็น ๆ แล้วให้กระผมแปลต่อไปจึงได้ตัวอักษร **"ญ"** ออกมาต่อคำว่า "ี่" จึงได้คำว่า **"ญี่ปุ่น"** (คุณพ่อตบหลังผมเบา ๆ) แล้วต่อคำว่า **"ขึ้นที่สงขลา ให้ตั้งอยู่ในความสงบ รอฟังคำสั่งรัฐบาล"** จนบัดนี้กระผมยังไม่ทราบเลยว่ากระทรวงมหาดไทย ส่งรหัสผิด ๆ เช่นนั้นไปให้แปลเพราะเหตุใด และไม่มีผู้ใดติดตามความบกพร่องข้อนี้

ประชุมเสร็จแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กระผมทำคำสั่งให้ทุกหน่วยงานรวมทั้งช่างแสงสรรพวุธทุกอำเภอและกิ่ง เตรียมพร้อมจัดเวรยามรักษาสถานที่ราชการและคอยจดคำสั่งทางวิทยุเสนอผู้บังคับบัญชาตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง คุณพ่อมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ราชการอีกมากจะเล่าให้ฟังก็จะเกินคำไว้อาลัย แต่ท่านไม่ได้โฆษณาตัวเองเพราะท่านถือว่า การทำดีนั้นเป็นหน้าที่ของนายที่จะต้องรู้ เพราะท่านเชื่อมั่นในคุณสมบัติของนายที่ดีว่าจะต้องมีลักษณะหูยาน ตายาว เหมือนพระพุทธรูปในโบสถ์ที่สถาปนิกเขาปั้นไว้สอนคน คือ หูยานนั้นสามารถฟังและได้ยินเสียงต่าง ๆ ไม่ว่าใกล้หรือไกลได้ถูกต้องทั้งข่าวลือและข่าวกรอง ส่วนตายาวนั้นสามารถมองเห็นไกลรู้แจ้งในปัจจุบันและอนาคต แต่น่าเสียใจที่นายในสมัยนั้นท่านมาจากผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองไม่จัดเจนงานด้านนี้มาก่อน คุณพ่อจึงมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเหมือนกับปลัดจังหวัดคนก่อน ๆ ซึ่งความจริงคุณพ่อมีญาติสนิทเป็นนายทหารคนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่คุณพ่อไม่เคยขอความช่วยเหลือจากใคร จึงเท่ากับท่านทำงานแบบปิดทองก้นพระ

คุณพ่อเป็นคนมีอารมณ์ดี ประกอบแต่คุณงามความดีไม่ประพฤติชั่ว และร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใสมีสุขภาพอนามัยดี ท่านไม่ต้องใช้แว่นตาอ่านหนังสือ ทำให้มีคนมาศึกษาว่าท่านทำอย่างไรถึงได้สายตาดี ท่านก็แนะนำว่าท่านไม่นอนดึกและก่อนนอนท่านเข้าห้องน้ำยืนตรงตักน้ำรดตั้งแต่หัวเข่าจนถึงปลายนิ้วเท้าทุกวัน ตอนเช้าท่านก็เดินออกกำลังกาย ดูแลความสะอาด และหาโอกาสเยี่ยมคนโน้นคนนี้ โดยเฉพาะกระผม และภริยาท่านไปเยี่ยมถึงในครัวว่าอยู่กินกันอย่างไร เมื่อท่านเกษียณอายุกระ-

ผมและเพื่อนข้าราชการตลอดจนชาวพระนครศรีอยุธยาต่างอาลัยและช่วยกันขนของไปส่งท่านถึงบ้าน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ กระผมได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด จึงไปเยี่ยมลาท่านที่บ้านดังกล่าว ท่านยิ้มอย่างอารมณ์ดีไม่ยินดียินร้ายอะไรนักและกล่าวว่าปีนี้ได้ข่าวดี ๆ ซึ่งกระผมเข้าใจว่าท่านหมายถึงคุณชูสง่า ฤทธิประศาสน์ บุตรเขยท่านได้เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย และต่อมาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และคุณเอนก สิทธิประศาสน์ บุตรชายท่านได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เป็นข้าราชการชั้นพิเศษ ซึ่งในการพบท่านครั้งนั้นท่านได้ให้พรอันเป็นมงคลแก่กระผมและครอบครัว

ฉะนั้น เมื่อท่านต้องมาจากไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความอาลัยแก่บรรดาผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกับท่านและญาติมิตรเป็นอย่างมาก แต่ด้วยผลบุญทั้งปวงที่ท่านได้ปฏิบัติมา จึงขอให้ดวงวิญญาณของ คุณพ่อหลวงสิทธิประศาสน์ จงได้เสวยสุขในสรวงสวรรค์อันเป็นสัมปรายภพเทอญ

นายพนัส จุฑานนท์

ตัวตายแต่คุณธรรมของท่านยัง...

ในอดีตประมาณ ๔๓ – ๔๔ ปี ผมรับราชการเป็นปลัดอำเภอจัตวาหรือปลัดซ้าย ที่เรียกกันในสมัยนั้น อยู่ที่อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผักไห่สมัยนั้นมีชื่อมาก เพราะเศรษฐกิจเฟื่องฟุ้ง ข้าวในนา กุ้งปลาในน้ำ บริบูรณ์ ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ฐานะมั่นคง โดยทั่วหน้า ผมอยู่ผักไห่ได้ไม่นาน ก็ถูกทาบทามจากท่านรองอำมาตย์เอก หลวงสิทธิประศาสน์ ปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามสายงาน กล่าวคือ ท่านประสานงานผ่านท่านนายอำเภอผักไห่เป็นส่วนตัว ขอเอาผมไปช่วยสะสางงานที่อำเภอนครหลวง จังหวัดเดียวกัน ตอนนั้นที่อำเภอนครหลวง ขาดกำลังคน นายอำเภอนครหลวงจึงขอกำลังจากจังหวัด จังหวัดกับนายอำเภอผักไห่ ตกลงว่า จะย้ายผมให้กลับผักไห่ เมื่อสะสางงานเสร็จแล้วอย่างช้าไม่เกิน ๑ ปี ขณะนั้น ฐานะของอำเภอทั้งสองนี้ต่างกันมาก อำเภอผักไห่สบายกว่า

ระหว่างที่ผมกับพวกช่วยกันสะสางงานเก่าอยู่ที่อำเภอนครหลวงนั้น จังหวัดได้เตือนงานนี้เป็นระยะ ๆ ตามที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเร่งมา ครั้งสุดท้าย ท่านนายอำเภอนครหลวงบอกว่า **“คุณเฉลียว ตอบจังหวัดไปว่า จะเตือนสัก ๑๐ ครั้ง ๒๐ ครั้ง ทางอำเภอก็ยังทำไม่เสร็จ เพราะต้องรอสอบถามจากคนเก่า ๆ ที่ได้ย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดอีกมากราย”** ผมเป็นเด็กใหม่ไก่อ่อน พาซื่อ ตอบจังหวัด ใช้สำนวนตามที่ท่านนายอำเภอบอก

พอเรื่องถึงจังหวัดเท่านั้นเอง จ่าจังหวัดพื้นเสีย บันทึกเสนอท่านข้าหลวงผ่านปลัดจังหวัด ใจความทำนองว่า การที่อำเภอทำหนังสือถึงจังหวัดใช้สำนวนเช่นนั้นเป็นการกระด้างชวนโยต่อจังหวัด เป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง ผมจึงถูกจังหวัดเรียกตัวด่วน เป็นข่าวลือทั่วไปว่า คราวนี้ปลัดเฉลียวฯ เสร็จแน่ ท่านนายอำเภอนครหลวงกล้าไม่ปัดความรับผิด บอกกับผมว่า **“คุณเฉลียวบอกจังหวัดไปตรง ๆ นะว่า ผมเป็นคนสั่งให้คุณตอบเช่นนั้น มีอะไรผมขอรับผิดชอบเอง”**

ระหว่างเดินทางเข้าจังหวัดโดยเรือยนต์โดยสารประจำทาง นั่งคิดว่าจะทำประการใดดี จะบอกจังหวัดตามที่นายอำเภอสั่ง จะทำให้ผู้ใหญ่เกิดกระทบกันหรือเปล่า ตอนนั้นอายุหรือก็ยังน้อย ศิลปวิทยาการยังไม่แกล้วกล้าหรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ปีกก็ยังไม่กล้า ขาก็ยังอ่อน ได้แต่ภาวนามาตลอดทางว่า นะเมตตา โมกรุณา พุทธปราณี ยะเอ็นดู ในยามตกทุกข์นี้ ใจให้หวลระลึกถึงอาจารย์ผู้ประสิทธิประศาสน์วิธีการทำงานและการครองเนื้อครองตัว อาจารย์สอนตอนที่ท่านเป็นนายอำเภอเสนา พาตัวผมจากเสมียนมหาดไทยไปส่งเป็นปลัดอำเภอผักไห่ ท่านสอนตอนที่ท่านจะเดินทางกลับว่า **“ไปก่อนเน้อเหลียว ตอนนี้ปล่อยบินเดี่ยวแล้วนา ขอให้ทำงานแบบใช้สมอง เมื่อใช้สมองแล้วว่าดีแล้ว มันเกิดผิดพลาดขึ้นอีก ก็ต้องกล้ารับผิดโดยชื่นตา อย่างผู้ชาย”** ท่านผู้นี้ก็คือ อาจารย์สนิท วิไลจิตต์ นายอำเภอที่หนุ่มฟ้อในลุ่มแม่น้ำน้อยตอนนั้นแหละ (อดีตอธิบดีกรมการปกครอง)

เมื่อถึงศาลากลางจังหวัดอยุธยา เข้าพบเจ้าหน้าที่ เขาก็บอกว่า ท่านปลัดจังหวัดกำลังรอพบอยู่ ใจหายวูบ คราวนี้ตายแน่ หัวใจเต้นแรง ตัวสั่นระริก ร้อนผ่าวไปทั้งร่าง สำรวมใจ ตั้งสติสูดลมเข้าปอดแล้วปล่อยออกแรง ๆ เป็นการปลอบตัวเอง ครู่หนึ่ง แล้วตรงเข้าขออนุญาตรายงานตัว

ทันใด ได้พบกับท่าน ซึ่งมีเรือนร่างท้วม ผิวผ่อง ท่าทางสง่า เงยหน้าขึ้นยิ้มน้อย ๆ เหมือนกับที่ท่านเคยให้อย่างเก่าก่อน ท่านสั่งให้นั่ง เมื่อท่านเห็นผมคลายความวิตกบ้างแล้ว ท่านจึงกล่าวด้วยเสียงทุ้ม กังวาน น่าเกรงขามว่า "**เออนี่ เธอสอบปลัดอำเภอได้ที่ ๑ เธอช่วยเอาสำนวนหนังสือของเธอฉบับนี้ ไปให้เพื่อนที่สอบปลัดอำเภอรุ่นเดียวกันดูซิว่า การใช้ภาษาหนังสือกับจังหวัดเช่นนี้ สมควรไหม**" ผมนั่งนิ่งด้วยความกลัวท่าน และสำรวมใจกราบเรียนท่านว่า มิได้ตั้งใจจะลบหลู่จังหวัดเลย ที่ตอบหนังสือมาเช่นนั้น เพราะความใหม่ต่องานแท้ ๆ กระผมขอรับผิด สุดแต่จะเฆี่ยนตีขอความกรุณาต่อท่าน ได้โปรดอภัย แล้วผมก็ตรงเข้าคุกเข่ากราบที่ตักท่านด้วยความเคารพจริงใจ รู้สึกตัวว่าตอนนั้น น้ำตาจะซึมออกมาจนท่านจะเห็นได้ชัด แล้วกลับนั่งที่เดิม เตรียมรับคำสั่ง เตรียมรับโทษ

ท่านไม่เคยพูดว่ากล่าวอะไรให้กระทบใจ ท่านไม่พูดจริง ๆ ท่านได้ก้มลงเขียนในเรื่องขณะท่านเขียน ผมก็ภาวนา ดังที่ได้ภาวนามาในระหว่างการเดินทางมาจังหวัด เมื่อท่านสั่งในเรื่องแล้ว ท่านตั้งตัวตรง ท่านสูดลมเข้าทางจมูกและปล่อยลมออกทางปากพร้อมกับพูดว่า "**สั่งแล้วจะอ่านให้ฟังจำไว้ ได้เรียกเจ้าตัวมาชี้แจง ฟังได้ว่าไม่เจตนาจะลบหลู่อะไร เขียนมาเพราะความใหม่ต่องาน เจ้าตัวยอมรับผิด ไม่เถียง และได้ขอโทษแล้ว ให้อภัย เก็บ**" ท่านวางแฟ้มลงทางขวาบนโต๊ะของท่าน กับบอกว่าไปทำความเข้าใจกับจ่าจังหวัดเสีย ขอโทษเขา ไม่ต้องพูดอะไรมาก เขาจะอ่านรู้ในเรื่องเอง

ผมรู้สึกเป็นพระคุณในความกรุณาปราณีเป็นที่สุด กราบท่านกลับ แต่กลิ่นไอของเสมียนมหาดไทยยังไม่หมด ก่อนกลับก็จะหยิบแฟ้มออกมาตามแบบเสมียนที่เคย ท่านสั่งว่า "**ไม่ต้องไปแต่ตัว ปล่อยให้ถือแฟ้มออกไปอาจกระทบใจกันได้ จ่าเขาจะหาว่า เอาคำสั่งผู้ใหญ่ไปตบหน้าเขา**" ผมกลับไปอำเภอ รีบบุกงานจนเสร็จแล้วท่านก็ออกคำสั่งให้กลับไปอยู่อำเภอผักไห่ โดยไม่ต้องเตือนท่าน ท่านช่างจดจำแม่นจริง ๆ ถึงเวลาปฏิบัติได้ตามที่ให้คำมั่นสัญญา (ทำตามปากพูด)

ผมอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ อันเป็นวันที่จะเก็บศพท่านที่วัดมกุฎฯ กรุงเทพฯ ด้วยความใจหายอย่างยิ่ง ถือเป็นหน้าที่สำคัญต้องเดินทางจากอยุธยามาเคารพศพท่านให้จงได้ในคืนนี้ เมื่อถึงจึงเข้าแสดงความเสียใจกับอาจารย์เอนกฯ ผวจ. นครศรีธรรม–ราช อาจารย์เอนก บอกว่า "**ท่านอายุ ๘๕ แล้วพี่เหลียว พี่เหลียวเคยอยู่กับคุณพ่อนี่**" ผมฟังคำนี้เข้าใจทันทีว่าอาจารย์ต้องการจะให้ผมทำอะไร เรารู้ใจกัน อาจารย์เอนก เคยเป็นรองอธิการวิทยาลัยการปก–ครอง ในสมัยที่ผมเป็นนักศึกษาของโรงเรียนนักปกครองระดับสูงรุ่นที่ ๑ จึงเขียนคุณธรรมของท่านส่งมาให้พิจารณา ตามแต่จะเห็นสมควร

โดยสรุปแล้ว ท่านรองอำมาตย์เอกหลวงสิทธิประศาสน์ อดีตปลัดจังหวัดพระนคร–ศรีอยุธยา ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนี้ เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์สูง เพียบพร้อมไปด้วยความกรุณาปราณีและสัจจ–ธรรม ผมได้จดจำเอาคุณธรรมของท่านใช้ เมื่อตัวเองได้เป็นหัวหน้างาน เป็นเหตุให้การเป็นหัวหน้างานของผมราบรื่นมาด้วยดี ขอขอบพระคุณท่าน ขอจารึกคุณธรรมของท่านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในโอกาสนี้

ท่านจากไปแต่ร่างกาย คุณธรรมของท่านยังอยู่ คิดว่าส่วนดีของท่านนี้ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่รู้จักใคร่ครวญพิจารณา ขอให้วิญญาณของท่านสถิต ณ สรวงสวรรค์ (หากสวรรค์มีจริง) นั้นทีเดียว

นายเฉลียว จรัสศรี
อดีตปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเลย
ฐ. ๕๐/๑ หัวรอ อยุธยา
๖ มี.ค. ๒๘

คำไว้อาลัย

หลังจากมรณกรรมของพ่อเมื่อปีน้ำท่วม ๒๔๘๕ หนูก็ยังไม่มีความรู้สึกว้าเหว่เท่าใดนัก เพราะหนูมีเจ้ายาย มีคุณตา ซึ่งอุ้มชูเลี้ยงดูหนูมาตั้งแต่หนูกำพร้าแม่ อีกอย่างหนึ่งหนูก็ยังมีความอบอุ่นใจที่แม้ว่าจะขาดพ่อ หนูก็ยังมี **"คุณลุง"** เป็นหลัก เป็นญาติผู้ใหญ่ทางพ่อ มีคุณป้าอีกตั้งสองท่าน คือ คุณป้าหญิงฟองสมุทร์ และคุณป้าผกา แต่สองท่านหลังนี้ก็ได้ล่วงลับดับขัยไปตามอายุกาล เหลือแต่คุณลุงซึ่งเป็นหลักของเราลูกหลานทุกคน

หนูอยากให้ท่านได้อยู่กับพวกเรานาน ๆ นานเท่านาน เราก็ทำอย่างใจนึกคิดไม่ได้ คุณลุงจึงต้องจากพวกเราไปด้วยความสงบ ท่ามกลางความเศร้าเสียใจโหยไห้อาลัยรักของลูกหลาน ทั้งที่รู้อยู่แก่ใจว่ามันเป็นธรรมดาของโลก ใครจะฝืนอยู่ค้ำฟ้าไม่ได้ มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปในที่สุด หนูคนหนึ่งละค่ะที่ยอมรับว่าเสียใจมาก เพราะไม่ทันได้มาเปลี่ยนเวรกับพี่ ๆ เฝ้าคุณลุงในบั้นปลายของชีวิตท่าน ไม่ทันได้เห็นใจท่าน ไม่ทันได้เห็นลมหายใจเฮือกสุดท้ายของท่าน

ตลอดเวลาที่ท่านยังมีลมหายใจอยู่ ท่านเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ใจบุญสุนทาน รักลูกรักหลานทุกคนไม่ว่าจะสายใกล้หรือไกล มีความห่วงใย ความอาทรในสารทุกข์สุกดิบของลูกหลาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรที่แสนจะอบอุ่นของพวกเรา หนาวก็ได้หายหนาว ร้อนก็ได้คลายร้อน

ท่านจากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับคราวนี้ หนูว่าท่านไปสู่ที่สบาย สู่สุคติในสัมปรายภพแล้ว ไม่จำเป็นที่หนูจะต้องตั้งจิตอธิษฐานหรอกค่ะ และหนูก็จะไม่มีวันลืมเลยค่ะว่าชาติหนึ่งหนูได้เกิดมาเป็นหลานสาวแท้ ๆ คนหนึ่งของคุณลุง หลวงสิทธิประศาสน์ ซึ่งหนูภูมิใจนักและก็ตลอดไปด้วยค่ะ

ด้วยความรักอาลัยจากใจจริงของหนู
บังอร บุษบรรณ์ และครอบครัว

คำไว้อาลัย

เล็กและครอบครัวรู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณลุงครั้งนี้ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

วรถวิล - สว่าง ลีพหาชีวะ และลูก ๆ

คุณหลวงสิทธิประศาสน์
ตัวอย่างของคนไทยแท้และเอกลักษณ์ไทย

คนไทยในทุกวันนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นลูกผสม โดยเป็นไทยผสมจีน ญวน เขมร มาเลย์ แขก ญี่ปุ่น ฯลฯ แม้กระทั่งที่ผสมกับชาวตะวันตกก็ยังมี เพราะนับตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว เมืองไทยเป็นเมืองเปิด มีชนหลายชาติหลายภาษาเข้ามาทำการค้าขาย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเจริญไมตรีกับคนไทย ซึ่งฝ่ายไทยก็มิได้รังเกียจเดียดฉันท์ หากต้อนรับชาวโลกด้วยไมตรีจิต เป็นเหตุให้คนทุกกลุ่มทุกเชื้อชาติอยู่ร่วมกันด้วยดี และต่างดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ใต้ความร่มเย็นของพระพุทธ–ศาสนาและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จึงกลายเป็นว่า จะหาคนไทยแท้ ๆ ที่ไม่มีเชื้อชาติอื่นปนนั้นยากนัก

แต่ในสายตาของข้าพเจ้า คุณลุงหลวงสิทธิประศาสน์เป็นคนไทยแท้ผู้หนึ่ง ใช่แต่เท่านั้น บุคคลิกลักษณะและการดำเนินชีวิตของท่าน ส่อแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ไทยอย่างเต็มเปี่ยม ดังนั้น เมื่อคุณลุงจากไป ข้าพเจ้าจึงอดมิได้ที่จะขอปรารภทบทวนถึงลักษณะอันเป็นไทยของท่าน ซึ่งบางส่วนนับว่าหาได้ยากเสียแล้วในสมัยนี้

คุณลุงหลวงสิทธิประศาสน์เป็นบุตรคนที่สองของ พระยาพิบูลย์สมบัติบดี (บุญคง) กับ จ้าวบุญโสม เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ ดังมีบันทึกอยู่ในชีวประวัติของท่านแล้ว มารดาของท่านเป็นธิดาของพระพลสงครามอดีตแม่ทัพที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ไปปราบขบถไทยใหญ่ และคุมค่ายอยู่ที่แม่สอด จ้าวบุญโสม มารดาของท่านเป็นหลานพระยาตากน้อย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่า พระยาตากน้อยคือผู้ใด เกิดในสมัยใด

อย่างไรก็ดี กล่าวได้ว่า คุณลุงหลวงสิทธิประศาสน์ เกิดในสกุลซึ่งน่าจะนับได้ว่าเป็นไทยแท้ เมื่อยังเด็กอยู่ท่านมีชื่อว่า คลาย แต่คนทั่วไปมักจะเรียกชื่อเล่นว่า ควาย สันนิษฐานว่าคงเป็นที่คนไทยชอบเรียกลูกเป็น หนู เป็นหมู เป็นนก เป็นแมว และควายก็เป็นสัตว์มีคุณค่า คุณลุงจึงไม่รังเกียจที่จะเป็น นายควาย แสดงความเป็นไทยอย่างเต็มตัว

คุณลุงมีพี่สาวคนหนึ่ง น้องชายคนหนึ่ง และน้องสาว ๒ คน มารดาของข้าพเจ้า (คุณหญิงฟองสมุทร์ กาจสงคราม) เป็นน้องสาวคนเล็กของท่าน

วัยเด็กและวัยหนุ่มของคุณลุงเป็นอย่างไรไม่มีผู้ใดกล่าวถึงนัก เราทราบแต่เพียงว่าท่านเป็นกำพร้าบิดามาแต่เยาว์ แต่มารดาของท่านก็ได้ยึดมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์ต่อสามีตามแบบฉบับของกุลสตรีไทยในสมัยก่อน จ้าวบุญโสม พิบูลย์สมบัติบดี ผู้มีรูปโฉมงดงามและยังอยู่ในวัยสาว ครองความเป็นม่ายอยู่กับบุตรน้อยทั้งห้าโดยไม่เคยข้องแวะกับชายอื่น เป็นโชคดีที่ท่านมีนาที่ให้ข้าวพอเลี้ยงครอบครัวตลอดปี มีทรัพย์สินและเงินทองพอที่จะจับจ่ายใช้สอยได้เป็นเวลานานโดยไม่ขัดสน ทั้งมีบริวารญาติมิตรที่ช่วยให้ท่านดำรงชีวิตได้โดยไม่รู้สึกเดียวดาย ท่านจึงสามารถฟูมฟักทะนุ

ถนอมให้บุตรของท่านแต่ละคนเจริญเติบโตด้วยสุขภาพกายสุขภาพจิตที่สมบูรณ์โดยทุกประการ

เมื่อถึงวัยที่จะประกอบกิจการงาน คุณลุงได้เข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย ส่วนมารดาของข้าพเจ้าได้ทำการสมรสกับนายดาบเทียน เก่งระดมยิง (พลโท หลวงกาจสงคราม) คุณลุงกับคุณ–แม่ของข้าพเจ้าจึงมีวิถีทางแห่งชีวิตแตกต่างกันไปคนละสาย โดยที่คุณลุงอยู่ฝ่ายปกครอง มารดาของข้าพเจ้าเร่ร่อนติดตามสามีไปประจำอยู่ตามกรมทหารในท้องที่ต่าง ๆ ซึ่งวิถีทางทั้งสองนี้ มิได้พ้องพานกันบ่อยนัก เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้พบคุณลุงน้อยที่สุดในระยะต้น ๆ ประจวบกับข้าพเจ้าเองก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ได้รับทุนพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่–หัว ไปศึกษาวิชาแพทย์ในสหรัฐอเมริกา และได้ติดตามสามีไปประจำอยู่ในสถานทูตหลายแห่งเป็นเวลากว่าสามสิบปี

ข้าพเจ้ามีโอกาสพบคุณลุงมากขึ้นเพียงในระยะ ๑๐ กว่าปีมานี้ เมื่อได้กลับมาบ้านเกิดเมืองนอนภายหลังที่สามีของข้าพเจ้ามีอายุครบเกษียณ พบว่า ยิ่งได้เข้าใกล้คุณลุงก็ยิ่งเห็นชัดในความเป็นไทยของท่าน และความเป็นไทยนี้ ประกอบด้วยคุณลักษณะหลายประการที่เป็นที่น่าเคารพนับ–ถือ ทั้งนำความอบอุ่นใจสบายใจมาให้แก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

โดยประการแรก คุณลุงเป็นคนใจดี มีอารมณ์เย็น มีกิริยามารยาทนุ่มนวล เรียบร้อย มีสัมมาวาจา และมีสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ท่านไม่เคยบ่นว่าใคร ไม่เคยจู้จี้จุกจิกหรือแสดงอาการฉุนเฉียว ทั้งไม่เคยนินทาว่าร้ายผู้ใดให้เราได้ยินแม้แต่น้อย

โดยประการที่สอง คุณลุงเป็นคนมีสันโดษ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะ เมื่อท่านมีน้อยท่านก็ใช้น้อย แม้เมื่อมีทรัพย์สินเพิ่มพูนขึ้นก็ยังใช้แต่พอควร ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ในเวลาเดียวกัน ท่านมีความเอื้อเฟื้ออารีอารอบ อุปถัมภ์ค้ำจุนบุตรหลานโดยไม่เลือกหน้า ในวงศ์ญาติของเรานั้น มีผู้ที่เป็นกำพร้าพ่อบ้าง กำพร้าแม่บ้าง ยากจนขัดสนบ้าง ซึ่งทุกคนที่ไปขอพึ่งบารมีท่าน จะได้รับความช่วยเหลือเสมอ บ้านของคุณลุงจึงเป็นที่รวมญาติทุกรุ่นทุกสาขา มีทั้งสายของคุณป้าคนโต สายของคุณป้าผกา และสายของคุณน้าทองคำ มีทั้งเขยทั้งสะใภ้ใหญ่น้อย กล่าวได้ว่า คุณลุงเป็นเสมือนต้นโพธิ์ต้นไทรของบุตรหลาน และเป็นผู้ได้ช่วยเหลือสังคมแบบไทย ๆ มาโดยตลอด

โดยประการที่สาม คุณลุงเป็นผู้สร้างสรรค์และรักษาความสงบสุขในบ้านของท่านได้อย่างยอดเยี่ยม ท่านให้เกียรติและตามใจคุณป้าตุ้ย ศรีภริยาของท่านเกือบจะว่าในทุกสิ่งทุกอย่าง ถึงแม้ว่านาน ๆ ครั้งจะมีความขัดแย้งกันบ้าง แต่คุณลุงก็มักจะแสดงความเป็นสุภาพบุรุษยอมให้แม่บ้านเป็นใหญ่ในบ้านเพื่อรักษาความสงบ ส่วนภาระหน้าที่อันเป็นราชการงานเมืองนั้น สตรีในสมัยก่อน ๆ เช่นคุณป้าตุ้ย มักจะปล่อยให้เป็นความรับผิดชอบของสามีโดยเฉพาะ

ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างคุณลุงและคุณป้า ช่วยให้ท่านสามารถอบรมบุตรของท่านให้มีความปรองดองกันเป็นอย่างดี เมื่อมีกิจการงานในครอบครัว ทุกคนจะช่วยแบ่งเบาภาระด้วยสามัคคีธรรมเป็นเลิศ และเป็นที่น่าแปลกใจว่าคุณลุงมีกุศโลบายในการปกครองให้บุตรหลานของท่านรู้–จักเคารพในลำดับอาวุโสและระเบียบวินัยดียิ่งกว่าในครอบครัวที่ใช้วินัยทหาร เช่นในครอบครัวของข้าพเจ้าเสียอีก เมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว ในการบำเพ็ญกุศลให้มารดาของข้าพเจ้าผู้ล่วงลับไป เราต้องการ

ถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก ข้าพเจ้าและน้อง ๆ กับหลาน ๆ ของคุณแม่เรียกกันนั่งที่หน้าศพก่อน เราใช้เวลานานพอสมควรกว่าจะให้ทุกคนเข้าที่เรียบร้อย มีการสับเปลี่ยนกันวุ่นวายกว่าจะตกลงกันได้ว่าใครจะควรนั่งที่ไหน แต่พอถึงตอนที่คุณลุงบอกว่า **"เอ้า พวกเรา เร็ว"** ก็ปรากฏว่าในพริบตาเดียวลูกหลานของท่านจำนวนกว่า ๒๐ คน นั่งเรียงลำดับในที่ของตนอย่างเหมาะสมโดยไม่ต้องมีใครจัด เป็นที่น่าประทับใจยิ่งนัก

เพราะด้วยการอบรมที่ดีในครอบครัว บุตรหลานของคุณลุงจึงเป็นผู้มีความขยันขันแข็ง รู้จักค่าของงาน และไม่กรีดกรายฟุ้งเฟ้อ บุตรสาวของท่านทั้งสามเป็นผู้มีความเจนจัดในการบ้านการเรือน ทั้งยังสามารถประกอบภารกิจนอกบ้านในวิชาชีพและในด้านสังคมโดยควร ส่วนบุตรชายของท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่การงานในระดับสูง โดยเฉพาะคุณเอนก สิทธิประศาสน์ ได้ชื่อว่าเป็นข้าราชการชั้นนำของกรมการปกครองตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งถึงแม้ว่าจะถูกเคราะห์กรรมบั่นทอนความก้าวหน้าไประยะหนึ่ง แต่กาลเวลาก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า คนดีย่อมสามารถฟื้นจากความอับโชคได้ไม่ช้าก็เร็ว ปัจจุบันในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ คุณเอนก ได้รับคำแซ่ซ้องสรรเสริญจากชาวนครฯ อย่างหนาหูว่าเป็นพ่อเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ และเอาใจใส่ในหน้าที่การงานชนิดหาตัวจับยาก ทั้งได้นำความเจริญมาให้แก่จังหวัดอย่างน่าชื่นชม

ความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกในครอบครัวของคุณลุง คงจะเป็นกุศลผลบุญอันสืบเนื่องมาจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของท่านอย่างไม่ต้องสงสัย เมื่อคุณลุงอยู่ในวัยเยาว์ มารดาของท่านได้ปลูกฝังความเป็นพุทธมามกะในนิสัยสันดานของท่านไว้อย่างแน่นแฟ้น โดยที่บ้านของท่านอยู่ติดกับกำแพงวัดอุปคุตที่เชียงใหม่ จ้าวบุญโสมและลูกบ้านของท่านจึงกลายเป็นทายกทายิกาของวัดอุปคุต และประกอบการบุญสุนทานโดยสม่ำเสมอมิได้ขาด เมื่อคุณลุงออกรับราชการ ท่านก็ได้อุปถัมภ์บำรุงวัดวาอารามอยู่เป็นนิจ ทั้งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับพระผู้ใหญ่หลายรูป เช่น ท่านเจ้าคุณราชวิสุทธิโสภณ เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา และท่านเจ้าคุณพิมลธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านติดใจในอรรถรสและการแสดงธรรมของท่านเจ้าคุณพิมลธรรมตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฉะนั้น เมื่อท่านเจ้าคุณได้รับสถาปนาเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คุณลุงกับคุณป้าก็ได้ตามไปฟังเทศน์เป็นประจำที่วัดมหาธาตุฯ เป็นเวลาหลายปี ต่อเมื่อสังขารไม่อำนวยแล้วเพราะด้วยความชราภาพ ท่านจึงจำเป็นต้องยุติการไปวัด สิ่งสำคัญที่สุดนั้นคือว่า เมื่อท่านเจ้าคุณพิมลธรรมฟื้นฟูการวิปัสสนากรรมฐาน โดยได้ส่งท่านมหาโชดก (ท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี) ไปศึกษาการกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐานในพม่า และนิมนต์พระอาจารย์จากพม่ามาสอนที่วัดมหาธาตุฯ คุณลุงกับคุณป้าก็ได้เป็นศิษย์พระกรรมฐาน เกิดความสว่างไสวและสดชื่นผ่องใสเพราะด้วยปัญญาทางธรรม เป็นกำไรอย่างงดงามในบั้นปลายของชีวิต และเป็นพลวปัจจัยอันเชื่อได้ว่าจะนำไปสู่สุคติในสัมปรายภพอย่างแน่นอน

คุณงามความดีของคุณลุงหลวงสิทธิ์ฯ ดังที่ได้พรรณนามานี้ ความจริงแล้วมิใช่ความดีงามชนิดแปลกประหลาดหรือเร้นลับ หากเป็นวิถีทางชีวิตของคนไทยผู้หนึ่ง ซึ่งดำรงตนอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี หรือประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ชอบเท่านั้น แต่โดยที่สังคมไทยในปัจจุบันหันเหออก

ไปจากจารีตประเพณีและหลักธรรม เกิดความวุ่นวายสับสนร้อนรนไม่เป็นสุข เริ่มต้นด้วยบ้านขาดความอบอุ่น พ่อแม่ลูกแตกแยก พูดกันไม่รู้เรื่อง ต่างคนต่างแสวงหาความเพลิดเพลินในโลกของกามและความพึงพอใจในโลกของวัตถุ เราย่อหย่อนในการปฏิบัติต่อกันในทิศทั้งหก คุณธรรมที่เคยถือกันว่าเป็นคุณธรรมประจำชาติเลอะเลือนไป จึงควรที่เราจักหวลระลึกถึงเอกลักษณ์ไทยที่งดงามอันก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และไว้อาลัยบุคคลรุ่นเก่าผู้เป็นตัวอย่างของลักษณะไทย เช่น คุณลุงหลวงสิทธิ–ประศาสน์ที่ได้จากเราไปแล้ว ด้วยการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง ทั้งชักจูงบุตรหลานของเราให้เจริญรอยตามท่าน เพราะความมีสันโดษ ความสำรวมในกาม ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความมีระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น นอกจากนี้ เราควรน้อมนำจิตให้เข้าถึงซึ่งความบริสุทธิ์ผ่องใสด้วยการอบรมศีล สมาธิ และปัญญา หากเราทำได้ดังนี้ ก็เชื่อแน่ว่า คนไทยทุกคนจะแข็งแกร่งด้วยคุณงามความดี เราจะอยู่ด้วยกันด้วยความเบาใจ สบายใจ มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน และจะสามารถรวมพลังกันเพื่อต่อสู้ศัตรูทั้งหลายได้ ใช่แต่เท่านั้น เราจักเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่อยู่ใต้ฟ้าเมืองไทยทุกคน ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดหรือสืบเชื้อสายมาจากไหน ให้พยายามประกอบภาร–กิจน้อยใหญ่ด้วยความปรารถนาดีต่อส่วนรวม นำประเทศไทยอันเป็นที่พึ่งที่อาศัย และเป็นที่รักหวงแหนของทุกคน ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านวัตถุและคุณธรรมโดยทุกประการ

สายหยุด (เก่งระดมยิง) ดิฐการภักดี

๒๘ มีนาคม ๒๕๒๘

ระลึกถึงพระคุณ คุณหลวงสิทธิประศาสน์

ดิฉันเป็นหลานสะใภ้ของท่านคนหนึ่ง มีความภูมิใจและทราบซึ้งในพระคุณของคุณลุงคุณป้าที่ได้กรุณาจัดงานสมรส และปูที่นอน พร้อมทั้งมอบเงินให้อีก การไปปูที่นอนให้ที่บ้านวัดใหม่พิเรนทร์นั้นก็ไม่ใช่สะดวกในการเดินทางนัก ต้องเดินเข้าไปในวัดค่ำมืดมาก พร้อมกับคุณป้าท่าน ไฟฟ้าทางเดินก็ไม่มี คุณลุงกับคุณป้าท่านก็อุตส่าห์ไปทำพิธีมงคลอวยพรและสั่งสอนหลาน (ตาเล็ก – ปุ๊) ด้วยความเอ็นดู พร้อมทั้งเสียงหัวเราะของคุณลุงท่าน ซึ่งมีอารมณ์ดีเป็นนิจสิน คุณลุงท่านอยู่ที่ไหน จะได้ยินเสียงหัวเราะของท่านกับลูก หลาน เหลน และทุกคน ดิฉันจำเสียงของท่านได้ไม่รู้ลืม ทำให้บรรยากาศของบ้านสิทธิประศาสน์สดชื่นแจ่มใส เมื่อสมัยลูกดิฉันยังเล็ก ๆ ก็พามากราบเท้าเยี่ยมคุณลุง คุณป้าทุกอาทิตย์ พร้อมกับได้รับประทานอาหารกลางวัน เย็น อันแสนอร่อย สนุกสนานกันทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เมื่อลูกดิฉันสมรส ท่านก็มีถุงเงินถุงทองไว้รับไหว้เหลน พระคุณท่านแผ่มาถึงเหลน

วันสงกรานต์ของทุกปี เป็นวันที่ทุกคนใฝ่ฝันถึงมาก เพราะจะได้มากราบเท้ารดน้ำดำหัวท่านผู้มีพระคุณ และได้พบญาติพี่น้องมากมายที่มาร่วมกันทำบุญ พบปะสังสรรค์ ออกร้านเลี้ยงกันเป็นที่สนุกสนานมากที่สุด และคุณลุงท่านยังมีของแจกลูกหลาน เพื่อนบ้านที่ไปอีกด้วย แต่สงกรานต์ปีนี้ หลานไม่มีร่มโพธิ์ทองที่จะรดน้ำดำหัว ไม่มีความสนุก ไม่มีเสียงหัวเราะของคุณลุง คุณลุงท่านได้ไปสู่สรวงสวรรค์แล้ว แต่ความดีมีเมตตา พระคุณของท่านที่มีต่อดิฉันและครอบครัว ยังอยู่ในความทรงจำอย่างมิรู้ลืม

ขออาราธนาคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดรับดวงวิญญาณที่มีเมตตาธรรม ของคุณหลวงสิทธิประศาสน์ ขึ้นสู่สวรรค์อันเป็นแดนทิพย์ในสัมปรายภพเทอญ.

จากหลาน ถนอมจิตต์ บุณยปรรณานนท์
ภรรยาของ แสงทอง บุณยปรรณานนท์

“กราบแทบเท้าคุณลุง”

คืนวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ เป็นวันที่พวกเราสามพี่น้องในสกุล “บุษบรรณ์” ต้องสูญเสียปูชนียบุคคลอันเป็นที่เคารพรักอย่างสูงสุด คุณลุงเปรียบเสมือนพ่อบังเกิดเกล้าของพวกเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวข้าพเจ้าเองได้เข้ามาอยู่ในความอุปการะของคุณลุงคุณป้าตั้งแต่อายุได้เพียง ๖ ขวบ หลังจากที่พ่อเสียชีวิตได้เพียง ๒ ปี

พระคุณของคุณลุงที่มีต่อข้าพเจ้ามากมายสุดที่จะพรรณาได้หมดสิ้น คุณลุงให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา ทั้งยังปลูกฝังให้ข้าพเจ้ามีความหนักแน่นในการครองเรือน ครองชีวิต ตลอดจนถึงให้แนวทางความประพฤติปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของการเป็นข้าราชการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิตราชการ ซึ่งข้าพเจ้ายังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณลุงที่เคารพรักยิ่งของข้าพเจ้า จงไปสู่สุคติภพ

จากหลาน

ผุสดี วิทยาสารรณยุต

คุณพ่อ

ครบเกษียณอายุราชการเมื่ออายุ ๕๕ เป็นช่วงที่คุณพ่อมีความสุขที่สุดท่ามกลางลูก ๆ ที่มีครอบครัวไปหมดแล้วแต่อยู่บ้านใกล้เคียงกัน ชื่นชมกับหลานปู่ หลานตาทุกเช้าเย็น อ่านหนังสือทุกชนิด ปฏิบัติธรรม ณ วัดมหาธาตุเป็นประจำ ท่องเที่ยวบ้างแล้วแต่โอกาส เป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อพระ–ราชวงศ์จักรีอย่างแน่นแฟ้น พูดถึงด้วยความเคารพรักสักการะอย่างสูงสุด วันเฉลิมพระชนม์พรรษาและวันขึ้นปีใหม่จะต้องไปลงนามถวายพระพรในพระบรมมหาราชวังเป็นประจำไม่ยอมขาด จนกระ–ทั่งชรามากแล้วจึงหยุด

เมื่อเห็นคุณพ่อยังร่าเริงแข็งแรงอยู่เสมอ ดิฉันคิดและหวังว่าคุณพ่ออาจจะมีอายุถึง ๑๐๐ ปีก็ได้ แต่พออายุ ๘๔ ปีเศษ ก็เริ่มเปลี่ยนแปลง ร่างกายอ่อนเพลีย สมองเสื่อมลง ในที่สุดท่านก็จากไป ไร้กังวล ไม่มีห่วงใย ไปสู่ความจริงดังพระพุทธวัจนะที่ว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมดา

จากโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ถึงวัดมกุฏกษัตริยาราม ทั้งลูก ทั้งเขย ทั้งสะใภ้ และหลาน ๆ ทั้งบรรดาท่านผู้มีเกียรติ ญาติ มิตร ได้กรุณามารดน้ำศพคุณพ่อมากมาย ดิฉันรู้สึกตื้นตันใจในความเมตตากรุณาของท่านเหล่านั้นอย่างไม่สามารถเขียนลงให้สมใจนึกได้ เมื่อรับพระราชทานน้ำอาบศพแล้วบางท่านก็กลับ บางท่านก็อยู่จนถึงสวดพระอภิธรรม จนกระทั่งอาหารเย็นวันนั้น น้องชายเอนกมาบอกว่า ท่าน พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ ได้กรุณาสั่งให้เรียบร้อยแล้ว และตลอดเวลาที่มีการสวดวันแรก จนถึงวันบรรจุ ท่านผู้ใหญ่ ญาติ มิตร ของบรรดาลูก ๆ ที่กรุณามาเคารพศพ และมาเป็นเจ้า–ภาพทุกท่าน ดิฉันและญาติพี่น้องขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ดิฉันซาบซึ้งในบรรดาญาติ เก่งระดมยิง ญาตินิวาตวงศ์ ญาติศรินทุ ญาติไศละสูต ญาติภมรพล ญาติบุษบรรณ์ ญาติรัตนประสิทธิ์ ญาติบุณยปรรณานนท์ ญาติลีฬหาชีวะ ญาติเศวตชาติ ญาติบ้านราชวัตร และบ้านหาดใหญ่ มาพร้อมกันจริง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้อยู่ไกล น้ำใจไมตรีที่ได้รับครั้งนี้ ดิฉันจะจดจำไว้มิรู้ลืม

นงนุช

ฟังจากพ่อ

ดิฉันมีความรู้ทางบัญชีอยู่บ้างจึงมีหน้าที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการเงินของคุณพ่อ ต้องไปคุยกับท่านครั้งละนาน ๆ ทุกครั้งที่ไปหาจะพบว่าท่านนั่งอ่านหนังสือเป็นประจำ ท่านชอบหนังสือมากไม่ว่าหนังสือพิมพ์หรือหนังสือธรรมะ ถ้าชอบใจหรือสงสัยก็ใช้หมึกแดงกาไว้ใช้เป็นหัวข้อคุยกับลูก ๆ เป็นปกติวิสัย ท่านมีสุขภาพดี อารมณ์ดีตลอดเวลา ถ้าพักการอ่านก็คุยเรื่องเก่า ๆ ให้ฟัง รู้สึกว่าท่านมีความสุขมากเวลาเล่าถึงความหลัง ดิฉันจดไว้บ้างจำไว้บ้างนิด ๆ หน่อย ๆ เมื่อท่านจากไปแล้วก็ตั้งใจว่าจะขอเขียนไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงท่าน เพื่อระลึกว่าท่านยังอยู่กับบ้านตลอดเวลา

คุณพ่อเล่าว่าคุณปู่ของดิฉัน พระยาพิบูลย์สมบัติบดี (บุญคง) เป็นเจ้าพนักงานเก็บภาษีอากร สมัยนั้นยังไม่มีคลังจังหวัด ใช้ที่บ้านคุณปู่เป็นที่ทำการ ภาษีที่เก็บก็มีหลายอย่าง อาทิ ภาษีนา ภาษีหมู ภาษีผ้า ภาษีหมาก ภาษีมะพร้าว เป็นต้น เก็บแล้วก็ส่งพระคลังกรุงเทพฯ มีเสมียนพนักงานหลายคนจนคุณยายทวดซึ่งเป็นแม่หม้ายต้องลงมือควบคุมการหุงหาอาหารเลี้ยง สมัยนั้นยังมีทาสอยู่ คุณยายทวดต้องควบคุมดูแลทาสชายหญิงทำสวน ทำนา ด้วยตนเอง ตลอดจนดูแลให้ปลูกเรือนเล็ก ๆ อยู่ในบริเวณบ้านอย่างเป็นสุข ต่อมามีคลังจังหวัดขึ้น คลังคนแรก คือ "**หลวงราชธน**" ผู้เป็นต้นสกุล "**เศวตชาติ**" และเป็นพี่เขยคนโตของคุณพ่อ

คุณพ่อเล่าต่อไปว่า ที่บ้านของท่านมีกิจการค้าขายทางเรือด้วย คือมีเรือล่องตามลำน้ำแม่ปิง นำสินค้าพื้นเมืองเชียงใหม่ ลำพูน มาขายที่กรุงเทพฯ ขาขึ้นก็นำสินค้าทันสมัย เช่น เครื่องเรือน เครื่องใช้ ถ้วยโถโอชาม จากสำเพ็งบ้าง จากห้างมีชื่อเช่นห้างไว้ทเอเวย์ ห้างแบดแมนบ้าง ไปจำหน่าย นอกจากนั้นยังมีพวกผ้าสักหลาด ผ้าเยียรบับจากอินเดีย ผ้าไหมจากจีน บุหรี่สุราต่างประเทศ ขนมปังกระป๋อง น้ำตาลทราย คราม อินทผาลัม และสินค้าอย่างอื่น ๆ ตามความนิยมสมัยนั้น พวกเสื้อเยียรบับที่คุณปู่ใส่เข้าเฝ้าจ้าวนาย คุณพ่อนำไปมอบให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหมด (ไม่ทราบว่ายังอยู่หรือไม่) ผู้ควบคุมเรือสินค้าเป็นญาติผู้พี่ของคุณพ่อ ต่อมาท่านผู้นั้นได้กระทำความดีความชอบอย่างมากขณะที่เป็นนายท้ายเรือพระที่นั่งสมเด็จพระบรมฯ (ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖) พระยศขณะนั้น ในคราวเสด็จกลับจากเชียงใหม่ ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงและโปรดปรานพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาพานทอง

ที่บ้านคุณปู่เปิดเป็นสำนักสอนพิเศษแก่ลูกจ้าวขุนมูลนาย มีเจ้าวงศ์ตะวัน (หรือดวงตะวัน ดิฉันจำไม่ได้ ถ้าผิดก็ขอประทานอภัยจากพระญาติของท่านด้วย) คือ เจ้าราชบุตร โอรสเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่และเจ้านายอีกหลายองค์ คุณพ่อก็เป็นศิษย์รุ่นเล็ก อาจารย์มีคุณปู่คอยดูแลพร้อมอาจารย์จากทางศาลากลาง (เชียงใหม่เรียกว่าเก๊าสนาม) อีกหลายท่านเป็นผู้สอน

เมื่อเรียนได้พอสมควร คุณพ่อไปบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดอุปคุตไทย สึกแล้วได้เข้าเป็นเสมียนฝึกหัดอยู่ที่ศาลต่างประเทศของจังหวัดเชียงใหม่อยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงไปสมัครเป็นเสมียนฝึกหัดอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นการเริ่มต้นของชีวิตราชการของคุณพ่อ

ขณะนั้นเป็นตอนเริ่มต้นเก็บเงินรัชชูปการ แรกเข้าทำงานคุณพ่อเขียนใบเสร็จรับเงินรัชชูปการอย่างเดียว ได้ค่าเขียนเล่มละ ๒ บาท (เล่มละ ๑๐๐ ฉบับ) รู้สึกภูมิใจมากที่หาเงินได้เอง ก็ขยันใหญ่หอบเอามาเขียนที่บ้าน ถ้าเขียนไม่เสร็จ ๒ เล่มก็ไม่เข้านอนไม่ไปเที่ยว ทำอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งวันหนึ่งข้าหลวงตรวจการ เป็นพระยา ไปตรวจงาน เห็นเสมียนหนุ่มหน้าตาดีก็สั่งว่า **"ยืนขึ้นซิ เป็นลูกใคร อายุเท่าไร"** พอเรียนให้ทราบ ท่านว่าอายุไม่ถึงเกณฑ์แต่แก้ได้ ท่านจึงสั่งให้เข้าเรียนที่โรงเรียนรัฐศาสตร์ ซึ่งตั้งเป็นครั้งแรกที่เชียงใหม่ เรียนที่ศาลารัฐบาลมณฑล (ที่ทำการไปรษณีย์เดี๋ยวนี้) ตอนหลังย้ายศาลารัฐบาลไปศาลากลาง อาจารย์ใหญ่ชื่อ พระยาประศาสน์วิริยกิจ (ท่านผู้นี้เป็นเฒ่าแก่ไปสู่ขอคุณป้าให้คุณลุงหลวงราชธน) อาจารย์ที่สองชื่อ พระขจรจรรยา เป็นผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ และยังมีอาจารย์สอนวิชาอื่นอีกหลายท่าน เป็นหลักสูตรเร่งรัดเรียน ๒ ปีจบ เรียกว่า **"นักเรียนพิเศษ"** คือ เป็นชุดแรกที่ให้นายอำเภอ ปลัดอำเภอมาเรียนด้วย ต้องเร่งให้ออกตรวจราชการตามอำเภอ

เมื่อเรียนจบ ได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นสมุห์บัญชีอำเภอแม่ท่าช้าง (หางดง) วันหนึ่งข้าหลวงตรวจการไปตรวจการที่อำเภอ พอผ่านฝ่ายสรรพากรแลเห็นคุณพ่อเข้า ท่านก็ร้องลั่นว่า **"ใครเอาคนอย่างนี้มาเป็นสมุห์บัญชี เขาเรียนมาทางหนึ่ง ให้มาทำงานอีกทางหนึ่งใช้ไม่ได้ พรุ่งนี้เข้าไปจังหวัด ไปดูงานอำเภอเมือง ดูให้ทุกแผนกนะ"**

รุ่งขึ้นจึงเดินทางเข้าจังหวัดและดูงานแผนกต่าง ๆ ที่อำเภอทันที เมื่อดูงานครบทุกแผนกแล้ว ก็เข้าไปรายงาน ได้รับคำสั่งด้วยวาจาให้กลับไปเป็นปลัดอำเภอแม่ท่าช้าง เป็นปลัดหนุ่มโสดอยู่ไม่นาน ก็มีเรือน ต่อมาไม่ถึงปีก็ได้รับคำสั่งให้ไปรั้งตำแหน่งนายอำเภอจอมทอง ดีใจที่จะได้อยู่ใกล้บ้าน เตรียมข้าวของจะนำลงเรือ ก็ได้รับคำสั่งเปลี่ยนให้ไปอยู่อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย ตอนนี้สิ ปลัดหนุ่มอายุ ๒๓ ปีกลุ้มใจมาก ไม่ทราบว่าเมืองพะเยาอยู่ที่ไหน หน้าตาเป็นอย่างไรและก็ห่วงครอบครัวด้วย เมื่อนำเรื่องไปปรารภกับอาผู้หนึ่งว่าอยากจะลาออก ไม่รู้ว่าจะไปลำบากตรากตรำเพียงใด ถูกอาเอ็ดเอาว่า เกิดเป็นชายกลัวอะไร เป็นข้าแผ่นดินแล้วทำไมจะกลัวความลำบาก เมืองพะเยาก็อยู่ในสยามนี่แหละ เลยหายกลัว ไปกราบลาอาจารย์ที่วัด ท่านก็ให้โอวาทอีกมากมาย จึงตั้งหน้าเดินทางไปทันที

สมัยนั้นต้องเดินทางผ่านอำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า ไม่มีถนนลาดยางดี ๆ เช่นทุกวันนี้ ต้องใช้ม้าใช้ลูกหาบหาบสัมภาระตามกันเป็นขบวน ใช้เวลา ๗ – ๘ วันถึงจังหวัดเชียงราย น้องเขยชื่อ หลวงบำราบปฏิปักษ์ เป็นนายทหารอยู่ที่นั่นไปรับและพาไปพักในกรมทหาร ๒ คืน แล้วรอนแรมต่อไปอีก ๓ คืนจึงถึงเมืองพะเยา บ้านพักไม่มี ต้องนอนห้องแคบ ๆ บนที่ว่าการอำเภอ

ที่อำเภอพะเยานี้ คุณพ่อเป็นนายอำเภอคนแรก แต่เดิมปกครองโดยพระยาประเทศอุดรทิศ เจ้าผู้ครองนครพะเยา คุณพ่อว่าท่านภูมิใจที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ ประกอบกับได้รับความเมตตาปราณีจากเจ้าผู้ครองนครอย่างดี ท่านจึงทำงานเต็มสติปัญญา ท่านชอบปกครองโดยใช้เมตตาธรรมมากกว่าการใช้อำนาจ ชอบออกไปปราบโจรผู้ร้ายร่วมกับตำรวจ หาวิธีชักชวนให้เลิกเป็นโจร

อาจจะเป็นเพราะเคยบวชเรียนมา คุณพ่อจึงสนใจในพระศาสนา เคารพนบไหว้พระสงฆ์องค์เจ้าตลอดเวลา ชักชวนประชาชนให้เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม วัดใดที่สลักหักพังก็ชักชวนให้ช่วยกันบูรณะปฏิสังขรณ์ให้ดีขึ้น คุณพ่อเป็นผู้นำทำบุญกุศลเสมอ เป็นการโน้มน้าวจิตใจราษฎรให้ใฝ่บำเพ็ญภาวนา รักษาศีลธรรม ผู้เฒ่าผู้แก่ชอบมาก

คุณพ่อเป็นข้าแผ่นดินที่จงรักภักดีอย่างยิ่ง ได้มุมานะทุ่มเทชีวิตปฏิบัติหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข บอกว่าจะต้องทำตนให้สมกับที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณแต่งตั้งมา คุณพ่อเทอดทูนพระมหากษัตริย์ยิ่งนัก ยามว่างราชการก็ออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรไม่ว่าทางใกล้หรือทางไกล ขี่ม้าบ้าง ถีบรถจักรยานบ้าง บางทีก็บุกป่าฝ่าดงไปดูต้นน้ำลำธารหาทางช่วยเหลือชาวนาชาวไร่มิได้ว่างเว้น

ในยามชราท่านแทบจะทนไม่ได้เมื่อได้ยินข่าวการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือข่าวการคิดคดทรยศต่อประเทศชาติหรือต่อองค์พระประมุข ออกปากเสมอว่าที่เป็นเช่นนั้นเพราะเลิกถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา คนถึงไม่เกรงกลัวต่อบาป ท่านรักเกียรติ รักวงศ์ตระกูล ตลอดชีวิตราชการถือความสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งไม่ด่างพร้อย ได้ปลูกฝังลูก ๆ ให้รักษาความดีไว้เช่นกัน และตั้งความหวังไว้ว่าลูก ๆ คงจะมีชีวิตราบรื่นเหมือนกับท่าน

แต่เหมือนกรรมบันดาล สิ่งซึ่งไม่เคยคิดเคยฝันว่าจะเกิดขึ้นกับตระกูลของท่าน เหมือนฟ้าผ่ากลางดวงใจ ลูกชายคนเล็กถูกฟ้องคดีอาญาเรื่อง **"โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น"** ลูกชายคนโตก็ถูกฟ้องคดีคล้าย ๆ กันจากองค์การเหมืองแร่ ลูกเขยคนโตถูกฟ้องคดีเดียวกับลูกชายคนเล็ก ทั้งสามกรณีเกิดขึ้นในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓ เดือนเดียวกัน ประดังมาคล้ายไฟเผาผลาญให้ย่อยยับดับทั้งจิตใจและอวัยวะร่างกาย คือตาอักเสบอย่างรุนแรง หูก็พิการ ร่างกายอ่อนเพลียฟุบแฟบเฉาลง เหมือนดอกไม้ชูช่อรับน้ำค้างแล้วโดนราดด้วยน้ำร้อน ทรมานมานานจนกระทั่งลูกทั้งสามไม่มีมลทิน แต่ร่างกายท่านสุดจะฟื้นดังเดิมได้ เพราะอายุก็มากแล้ว แต่กระนั้นก็ยังเป็นกุศลที่ท่านมีความสุขเมื่อเห็นลูกเป็นสุขพร้อมลูกหลานอีกครั้งหนึ่ง

ท่านไปวัดไม่สะดวกก็ได้แต่บริจาคเงินทองช่วยเด็กเล่าเรียนดีแต่ขัดสน และร่วมทำบุญทำกุศลทุกรูปแบบเสมอมามิได้ขาด ขอกุศลบุญราศีที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต และส่วนกุศลที่ลูกหลานอุทิศได้ส่งท่านให้ประสบสุขในสัมปรายภพชั่วนิรันดร์

ป. นิวาตวงศ์

ยี่สิบเจ็ดวันที่บำรุงราษฎร์

ยี่สิบเจ็ดวันที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ กับอีกสิบสี่วันที่บ้านทุ่งมหาเมฆ เป็นเวลาที่น้อยนิดเหลือเกิน สำหรับลูก ๆ หลานที่เฝ้าพยาบาลท่านอย่างใกล้ชิด ไม่สมกับที่ท่านได้เลี้ยงดูพวกเรามาด้วยความรัก เอ็นดู และเอาใจใส่มาตลอดเวลาเกือบหกสิบปี ลูก ๆ สูญเสียคุณแม่ไปเมื่อสิบหกปีก่อน ก็เป็นเรื่องที่สุดเศร้าโศก สำหรับพวกเราอยู่แล้ว บัดนี้ คุณพ่อมาจากไปอีก แม้จะเป็นการจากไปที่ทุกคนรู้ตัวและเตรียมใจล่วงหน้าไว้อยู่แล้วก็ตาม เราก็ยังหวังและภาวนาให้ท่านอยู่กับพวกเราไปอีกจนนิรันดร

คุณพ่อเป็นคนแข็งแรงมาเกือบตลอดเวลา ลูก ๆ เคยพาท่านไปเที่ยวในประเทศ และก็เคยพาท่านไปเที่ยวต่างประเทศที่ใกล้ ๆ บ้าน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และฮ่องกง ก็รู้สึกท่านสดชื่นดี ทั้ง ๆ ที่ท่านก็อายุตั้งแปดสิบเข้าไปแล้ว และก็ไม่มีวี่แววของโรคประจำตัวแต่อย่างไร ท่านยังขึ้นรถไฟ รถยนต์ เครื่องบิน อย่างกระฉับกระเฉง จนพรรคพวกที่ได้พบประระหว่างการเดินทางนั้น ไม่เชื่อว่าจะมีอายุตั้งแปดสิบ

คุณพ่อเคยเข้าโรงพยาบาลไม่ต่ำกว่าสองครั้ง แต่ก็มิใช่ด้วยโรคร้ายที่จะทำให้ถึงแก่สิ้นชีวิต แม้กระทั่งการเข้าโรงพยาบาลครั้งสุดท้าย ตั้งแต่สิบห้า มกราคม สองห้าสองแปด จนถึง สิบ–เอ็ด กุมภาพันธ์ เราก็นำท่านไปโดยหวังว่าจะต้องได้กลับมาที่บ้านอีก แต่แล้วคุณพ่อก็ต้องมาจากเราไปจนได้

ในวันที่สิบแปด พฤศจิกายน สองห้าสองเจ็ด คุณพ่อยังสดชื่นอยู่ท่ามกลาง ลูก หลาน เหลน ที่มาชุมนุมร่วมกันจัดทำบุญเนื่องในวาระเก้าสิบสี่ปี มีการถ่ายรูปหมู่ร่วมกัน โดยมีคุณพ่อเป็นประธานนั่งเก้าอี้อยู่ท่ามกลางลูก หลาน เหลน โดยไม่มีวี่แววเลยว่า อีกไม่ถึงสามเดือนท่านจะต้องมาจากเราไป โดยเฉพาะต่อมาในวันที่ยี่สิบห้า พฤศจิกายน ซึ่งหลานปู่ได้สวมครุยปริญญามาถ่าย–รูปร่วมกับคุณพ่อ และยิ้มในรูปนั้นเป็นยิ้มสุดท้ายของท่านที่มีภาพบันทึกเอาไว้

บัดนี้ รอยยิ้มอย่างนั้นจะไม่มีให้บันทึกภาพไว้อีกแล้ว ไม่มีเสียงหัวเราะอันเป็นสัญลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ไม่มีเสียงกระแอมที่ไม่มีใครเหมือน คงไว้แต่ความทรงจำที่จะไม่มีวันลืมเลือนของพวกเราทุกคน แม้สังขารร่างกายของท่านจะถูกเผาไหม้ไปในวันนี้ก็ตาม

คุณพ่อต้องไปดีเพราะคุณพ่อไม่เคยก่อกรรมร้าย คุณพ่อได้ไปแล้วอย่างสงบ ไปอย่างสมภาคภูมิในฐานะคุณพ่อของพวกเรา กุศลกรรมที่คุณพ่อได้ประกอบมาชั่วชีวิต จงเป็นผลส่งให้คุณพ่อจงไปเป็นสุขในสุคติสัมปรายภพ โดยอย่าได้มีห่วงใยใด ๆ แก่บุคคลที่อยู่เบื้องหลังเลย

ดำเนิน - ยุพเยาว์

อาลัยคุณพ่อ

ลูกคุณพ่อและหลานคุณปู่คุณตาได้อยู่ใกล้ชิดตลอดเวลา ก่อนที่ท่านจะสิ้นลมอย่างสงบด้วยโรคซึ่งแพทย์วินิจฉัยว่า คือมะเร็งที่ตับ ณ ห้อง ๓๒๙ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ เวลา ๐๐.๑๒ น. นับอายุได้ ๘๔ ปี ๒ เดือน กับ ๒๑ วัน

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณพ่อครั้งนี้ เป็นเรื่องที่คณะแพทย์ผู้ให้การรักษาพยาบาลแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อให้พวกเราทำจิตใจให้เข้มแข็ง ซึ่งก็นับว่าได้ช่วยเหลือพวกเราเป็นอย่างมาก คณะแพทย์และพยาบาลของโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ ได้เอาใจใส่ดูแลรักษาอย่างใกล้ชิดเป็นอย่างดี ลูกหลานทุกคนต้องขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ในงานอาบน้ำศพที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ซึ่งได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานน้ำอาบศพในฐานะที่คุณพ่อเป็นรองอำมาตย์เอก และครั้งสุดท้ายในการรับราชการตำแหน่งปลัดจังหวัดพระนคร–ศรีอยุธยา ได้มีลูกหลานญาติมิตรใกล้ไกลมาให้เกียรติร่วมงานเป็นจำนวนมาก และในการสวดพระอภิ–ธรรมเจ็ดคืนก็เช่นกัน มีผู้คนมาแสดงมุทิตาจิตร่วมการกุศลไม่น้อยเช่นเดียวกัน เป็นสิ่งที่ลูกหลานต่างก็ต้องจารึกไว้ในดวงใจของทุกคนในพระมหากรุณาธิคุณ และในความกรุณาของผู้ที่ได้มาร่วมแสดงมุทิตาจิต และหากมีสิ่งใดบกพร่องหรือการต้อนรับไม่ทั่วถึง ก็ขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

เมื่อลูกจำความได้นั้น คุณพ่อเป็นนายอำเภอเชียงแสน (ขณะนี้เรียกว่าอำเภอแม่จัน) จังหวัดเชียงราย บ้านพักนายอำเภอหลังที่ลูกเกิดนั้นมีความน่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง ที่หลังคารั่วเกือบทั้งหลัง ทุกครั้งที่ฝนตกคุณแม่ต้องคอยบงการให้ผู้คนในบ้านช่วยกันเอาถังน้ำ กระป๋อง กระ–แป๋ง มารองน้ำดูเป็นที่น่าระอาใจ คุณพ่อได้แต่ปลอบพวกเราว่าได้รายงานขอซ่อมแซมไปแล้ว ทราบภายหลังว่าต่อมาได้รื้อออกสร้างใหม่ทั้งหลัง สภาพบ้านพนักงานฝ่ายปกครองในที่ห่างไกลมักเป็นเช่นนี้ แม้แต่ที่บ้านนายอำเภอขนอม เมื่อเร็ว ๆ นี้ภรรยานายอำเภอก็เหยียบทะลุพื้นชานหน้าบ้าน เพราะความเก่าแก่ของบ้านนั่นเอง

นายอำเภอเชียงแสนขณะนั้นดูแลกิ่งอำเภอแม่สายและกิ่งอำเภอเชียงแสนหลวงด้วย งานออกท้องที่จึงเป็นสิ่งที่คุณพ่อต้องการกระทำอยู่เสมอตลอดเวลา แต่คุณพ่อก็ยังมีเวลานั่งเก้าอี้ให้ลูกชายคนสุดท้องนั่งปลายเท้าโยกเล่นต่างชิงช้าได้

เวลาคุณพ่ออยู่กับลูกจะสอนให้ลูกเป็นคนกล้าหาญ เมื่อเรามั่นใจว่าเราทำในสิ่งที่ถูกต้องแล้วไม่ต้องกลัวเกรงอะไร ท่าทางต้ององอาจผึ่งผายเสมอ รักษาสุขภาพให้ดี รับประทานอาหารให้พอดี อย่าให้มากเกินไป ผัก ผลไม้ กับการออกกำลังกายสม่ำเสมอ จะทำให้อายุยืน ความสะอาดเรียบร้อยต้องให้มีอยู่เสมอ ต้องไม่ทิ้งสิ่งของลงในที่สาธารณะ แม้ไม้ขีดขีดแล้วถ้าไม่มีที่ทิ้งก็ให้เก็บไว้ในกลักไม้ขีดก่อน

คุณพ่อเป็นผู้มีความสม่ำเสมอและรักงานในหน้าที่มาก ปีแล้วปีเล่าไม่ค่อยได้ลากิจลาป่วย หรือลาพักผ่อนอะไรกับใคร คุณพ่อมีความสุขในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชน ทั้งชาวเราและชาวเขา นโยบาย คำสั่งการใด ๆ ของรัฐบาล หรือกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย คุณพ่อจะยึดถือปฏิบัติอย่างเต็มที่ ในด้านการเมืองคุณพ่อเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ในด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ คุณพ่อมีความจงรักภักดีสูงมาก พูดอยู่เสมอว่าถ้าใครคิดทำลายหรือดูถูกดูหมิ่นสถาบันสูงสุดนี้ ขอให้มีอันเป็นไปในทางเลวร้าย อย่าให้มีผุดมีเกิด

คุณพ่อเป็นคนไม่ง้อคน ครั้งหนึ่งรายงานมหาดไทยขอเครื่องวัดอุณหภูมิความชื้นและความกดดันของอากาศ เพราะถูกทางพม่าถามบ่อย ๆ เราตอบไม่ได้ มหาดไทยตอบไปว่าไม่จำเป็น ถ้าอยากรู้ก็ให้ซื้อเครื่องวัดเอาเอง เท่านั้นก็จบลงไปสำหรับความพยายามที่จะรักษาเกียรติภูมิของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยตามแนวชายแดน อีกครั้งหนึ่งคุณพ่อเห็นว่ามีย่านชุมชนของชนบทแห่งหนึ่ง มีแววที่จะพัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ได้ จึงจัดทำผังถนนให้ แล้วรายงานให้มหาดไทยทราบ มหาดไทยขอทราบเหตุผลว่าทำไปทำไม งานพัฒนาก็หยุดอยู่เพียงแค่นั้น

คุณพ่อเรียนจบจากโรงเรียนปกครองของเชียงใหม่ แล้วออกไปเป็นสมุห์บัญชี เมื่ออายุเพียง ๑๘ ปี แล้วได้รับการคัดเลือกให้ไปเป็นนายอำเภอพะเยาเป็นคนแรกที่รับงานจากเจ้าเมืองพะเยาขณะนั้น ต่อมาย้ายไปเป็นนายอำเภอเทิง และเชียงแสน จากเชียงแสนย้ายไปเป็นนายอำเภอเมืองลำพูนและปลัดจังหวัดลำพูน แล้วจึงเป็นปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเกษียณอายุเมื่ออายุ ๕๕ ปี ในตำแหน่งนี้

ที่อยุธยาคุณพ่อมีเพื่อนรักเป็นพิเศษสองคนคือ คุณวุฒิ สุวรรณรักษ์ และคุณบุญเที่ยง รัตนวานิช ได้ร่วมกันตั้งบริษัทข้าวกรุงเทพ จำกัด ขึ้น เพื่อขายส่งข้าวออกไปต่างประเทศ แต่โชคไม่ดี กิจการขาดทุน ต้องเลิกไปในที่สุด

ในบั้นปลายแห่งชีวิตคุณพ่อไปวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ท่าพระจันทร์ พร้อมคุณแม่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ลูกชาย ๒ คน และลูกเขยหนึ่งคน คือ คุณชวน นิวาตวงศ์ ได้บวชเรียนที่วัดนี้กันคนละหนึ่งพรรษา ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์ที่มีค่าอย่างสูงสุดในชีวิตของแต่ละคน

คุณพ่อรักคุณแม่มาก เมื่อคุณแม่เสียไปเมื่อปี ๒๕๑๑ คุณพ่อเสียใจเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นสุขภาพของคุณพ่อก็เริ่มทรุดลงไป การออกกำลังกายน้อยลง การได้ยินน้อยลง ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ยังคงเหลือแต่ความเมตตากรุณาปราณีต่อลูกหลาน ซึ่งมีอยู่เสมอไม่ขาด

เมื่อลูกต้องไปรับราชการห่างไกล นาน ๆ มาเยี่ยมสักครั้งหนึ่ง จะพูดว่าคิดถึง

มรสุมชีวิตของลูกเกี่ยวกับเรื่องโรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น ที่ทำให้ลูกต้องถูกฟ้องคดีอาญาต่อศาลและถูกพักราชการ เกือบทำให้ลูกหลานสูญเสียคุณพ่อคุณปู่คุณตาแล้ว ดีแต่ว่าลูกและพี่ ๆ ปรึกษากันอย่างรอบคอบว่าจะมีวิธีเล่าให้คุณพ่อทราบเหตุการณ์อย่างไรจึงจะไม่ให้ตกใจจนเกินไป ซึ่งตกลงกันให้ลูกเป็นผู้เล่าเอง ว่าลูกถูกฟ้องเรื่องอะไร ถูกสั่งพักงานอย่างไร แล้วรีบเล่าต่อว่า เรามีวิธีต่อสู้คดีอย่าง

ไร จะมีทางพิสูจน์ว่าเราไม่ได้ทำผิดอย่างไร ในประการสำคัญได้ยืนยันต่อคุณพ่อให้เชื่อว่าลูกของคุณพ่อไม่ได้เป็นคนชั่วช้าทุจริตดังถูกกล่าวหา ขอให้คุณพ่อเชื่อว่าเมื่อเราทำดีแล้วผลแห่งความดีจะต้องช่วยเรา คุณพ่อฟังอย่างตกใจแต่แล้วก็ทำใจได้ให้พรขอให้ชนะคดี

อีกสองปีจึงมีข่าวดีมาเรียนให้คุณพ่อทราบว่าศาลฎีกายกฟ้องโจทก์ยืนตามศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ คุณพ่อสดชื่นขึ้นมากและยังได้กรุณาออกค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีให้อีกส่วนหนึ่งด้วย

อีกสองปีต่อมาคุณพ่อจึงมีอาการถอยลงไปอีกตามลำดับ แต่ก่อนนั้นคุณพ่อไม่ค่อยได้ป่วยไข้กับใคร แต่ถ้าเจ็บก็เข้าโรงพยาบาลทีเดียว เช่น ผ่าตัดต่อมลูกหมาก ผ่าตัดก้อนซีสที่หลังหนึ่งครั้ง และที่ตะโพกอีกหนึ่งครั้ง ครั้งหลังนี้ที่หมอบอกว่าพบเชื้อมะเร็ง แต่ก็ได้ขูดออกไปหมดแล้ว และห่างกัน ๑๐ ปี จากการเข้าโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์หนสุดท้ายนี้ การที่หมอวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งที่ตับ เพราะตรวจโดยอุลตร้าซาวนด์พบว่าตับโตขึ้นผิดปกติ หมอปรึกษาพวกเราแล้วเห็นว่าไม่ควรต้องเจาะเพื่อตัดเนื้อไปพิสูจน์ เพราะจะไม่ช่วยอะไรขึ้นมาอีก สำหรับคุณพ่อซึ่งมีอายุถึงย่าง ๘๕ ปี แล้วเช่นนี้

คุณพ่อจากลูกหลานไปอย่างไม่มีอะไรต้องเป็นห่วง คุณพ่อร่วมกับคุณแม่ได้สร้างสรรสมบัติอันมีค่าสูงสุดให้แก่ลูก คือ การศึกษา และความมั่นใจในตัวเอง พร้อมกับความหยิ่งในศักดิ์ศรีของการที่ได้เป็นผู้ที่พึ่งตนเองมาโดยตลอด

ขณะนี้คุณพ่อและคุณแม่คงจะได้พบกันในภพของท่าน และท่านก็คงจะยังไม่หมดเมตตาต่อลูกหลาน ลูกหลานต่างก็จะขอตอบแทนพระคุณของท่านด้วยการเคารพบูชาระลึกถึงพระคุณของท่านอยู่เสมอ ยามใดที่อับจนในการแก้ปัญหาในชีวิตก็จุดธูปเทียนอธิษฐานขอความเมตตาจากท่านและขอพรจากท่านอยู่ตลอดไป -

ลูกเหนก

บ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

๗ เม.ย. ๒๘

คิดถึงคุณพ่อ

ในวาระสุดท้ายของคุณพ่อ ต่อมได้มาจากนครฯ เฝ้าคุณพ่อได้ ๗ วันพอดี คุณพ่อก็จากไป โดยที่ต่อมได้อยู่ใกล้ ๆ คุณพ่อ เห็นคุณพ่อกำลังหมดลมเป็นคนแรก คุณพ่ออาการไม่ดีแต่ตอน ๑๐ โมงเศษ ลูกเหนกของคุณพ่อยังอยู่ที่นครฯ ซึ่งลูกเหนกมาเฝ้าคุณพ่อได้ ๔ – ๕ วัน มีราชการต้องกลับนครฯ แต่ลูกเหนกก็ได้มาทันเห็นใจคุณพ่อ ลูกเหนกมาถึงโรงพยาบาล ๓ ทุ่มเศษ ได้อยู่เฝ้าคุณพ่อ จนคุณพ่อได้สิ้นใจไปเมื่อเวลา ๖ ทุ่ม ๑๒ นาที

ต่อมคิดถึงคุณพ่อ คุณพ่อมีเมตตากับต่อมมาก นับแต่เข้ามาเป็นสะใภ้ของคุณพ่อตลอด ๒๗ ปี คุณพ่อมีอะไรจะปรารภและเล่าให้ฟัง เวลาต่อมเข้าโรงพยาบาลผ่าตัดทุกครั้ง คุณพ่อจะเป็นห่วงและไปเยี่ยมไม่เคยขาด พร้อมทั้งเมตตาหยิบยื่นส่งให้บ้าง ไว้ข้างหมอนต่อมบ้าง ทีนี้ถ้าต่อไปถ้าเผื่อต่อมต้องเข้าโรงพยาบาลอีก ก็ไม่มีคุณพ่อเมตตาต่อมแล้ว คุณพ่อให้ความรักเมตตาเหมือนลูกสาวของคุณพ่อเอง ต่อมและลูก ๆ ได้ตอบแทนพระคุณของคุณพ่อในวาระสุดท้ายของคุณพ่อ ซึ่งลูกของต่อมได้ปรนนิบัติพยาบาลคุณปู่ตลอดเวลา ต่อมก็ได้สบายใจที่ยังได้มาตอบแทนพระคุณในตอนท้ายชีวิตของคุณพ่อ

ต่อมขอกราบเท้าคุณพ่อ ดวงวิญญาณของคุณพ่อสถิตอยู่ ณ ที่ใด ขอจงสู่สุคติ สมกับคุณพ่อเป็นผู้มีใจบุญ เข้าวัดฟังเทศน์ถือศีล กุศลบุญต่าง ๆ ที่คุณพ่อได้ทำไว้ จงส่งวิญญาณของคุณพ่อขึ้นสวรรค์ชั้นพรหม ชั้นเทพ สมกับที่คุณพ่อเกิดมาดี และจากไปดีด้วยเถิด

หนูต่อมของคุณพ่อค่ะ

๔ เม.ย. ๒๘

“กราบแทบเท้าคุณตาที่เคารพยิ่ง”

คืนวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ เป็นวันที่พวกกระผม สกุลสระอุดมสุข ต้องสูญเสียคุณตาอันเป็นที่พวกกระผมเคารพสูงสุด คุณตาท่านเปี่ยมเสมือนเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของพวกกระผม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวกระผมเองได้เข้ามาอยู่รับใช้คุณตาท่าน และได้รับความอุปการะจากคุณตาท่าน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ พระคุณของคุณตาท่านที่มีต่อพวกกระผมมากมายสุดที่จะหาอื่นใดเทียบเทียมได้ คุณตาท่านให้ความอุปการะเลี้ยงดูพวกกระผมมา ทั้งยังปลูกฝังให้พวกกระผมมีความรู้ มีความขยัน และอดทนตลอดจนถึงให้ความคิด ความประพฤติที่ดีแก่พวกกระผม ซึ่งพวกกระผมยังยึดมั่นและปฏิบัติตามตราบเท่าทุกวันนี้

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณตาท่านที่เคารพยิ่งของพวกกระผม จงไปสู่สุคติภพ

จากกระผม

คำพันธ์ สระอุดมสุข

อาลัยคุณปู่

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์อันก่อให้เกิดความโศกเศร้าที่สุดในตระกูลสิทธิประศาสน์ เพราะเป็นวันที่ได้สูญเสียหลักชัยของตระกูลไป คือคุณปู่ท่านของพวกเราได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ณ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์

คุณปู่ท่านนับเป็นบุคคลที่เกิดมาสร้างประโยชน์นานัปการให้แก่บุคคลรอบข้างอย่างแท้จริง อันจะเห็นได้จากการดำเนินชีวิตของท่านนั้น ดำเนินไปตามแบบแผนและเกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป เช่นในเวลาที่ท่านรับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ท่านก็ได้ทำงานในตำแหน่งอย่างเต็มความสามารถ ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อหน่วยงาน หรือท้องถิ่นที่ท่านมีหน้าที่ราชการรับผิดชอบอยู่ อันเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนในท้องถิ่นนั้นแล้ว

ในด้านการดำเนินชีวิตของท่าน ท่านก็ดำเนินชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ คือรับราชการโดยซื่อ-สัตย์สุจริตมาตลอด และด้วยเหตุที่ท่านเป็นบุคคลรู้จักการใช้จ่าย และบำรุงทรัพย์เดิมที่ได้จากบรรพบุรุษให้งอกเงย จึงสามารถเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ลูกหลานจนถึงที่สุด

ส่วนทางด้านการอบรมลูกหลาน ท่านก็สอนให้ลูกหลานมีศีลธรรม ตระหนักในหน้าที่ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพก่อเกิดประโยชน์ต่อสังคม และด้วยผลของการอบรมของท่านนี้ ทำให้ญาติรุ่นคุณป้า คุณลุง คุณอา คุณน้า ตลอดจนพ่อผมเอง ได้มีโอกาสรับใช้สังคมอย่างมีคุณ-ภาพ และทุกท่านก็ประสพความสำเร็จในชีวิตตามเป้าหมายที่มุ่งหวังไว้ทุกคน

การสูญเสียคุณปู่ท่านไปนี้ก็ย่อมนำมาซึ่งความโศกเศร้าสู่วงศ์ตระกูลของผม แต่ผมจะถือว่าการจากไปของคุณปู่ท่าน เป็นการจากไปแต่ส่วนร่างกาย คำสั่งสอนและแนวทางดำเนินชีวิตของท่านจะคงอยู่ในความทรงจำและเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของลูกหลานตลอดไป และถ้าลูกหลานคนใดประสพความสำเร็จในชีวิต ผมขอกล่าวว่าเป็นเพราะคำสั่งสอนและแบบอย่างอันดีที่พวกเราได้รับจากคุณปู่ท่านซึ่งเป็นที่รักและเคารพยิ่งของพวกเรา

ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณของคุณปู่ท่านจงเป็นสุขในสัมปรายภพชั่วกาลนาน

กิตติศาสน์ (หลานหมู)

คุณปู่ของหลาน

คนเราเกิดมาในภพนี้ ก็เพื่อมาชดใช้กรรมเก่าที่ได้ก่อไว้ และสร้างบุญบารมีไว้เพื่อความสุขสบายในภพหน้า หลานเชื่อว่า คุณปู่ได้มีโอกาสชดใช้กรรมเก่าไปมากแล้ว และยิ่งกว่านั้น คุณปู่ยังได้บำเพ็ญบุญบารมีอีกมากมายเอาไว้ในภพนี้ หลานขอภาวนาตั้งจิตมั่นถึงคุณปู่ ขอให้คุณปู่บำเพ็ญบุญบารมีได้มากยิ่งขึ้น เพื่อความสุขอย่างแท้จริงของคุณปู่ในภพต่อ ๆ ไป

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

จากหลานต๊อกต้อ หลานน้ำเต้า และหลานโอ๋

อาลัยคุณตา

คุณตาท่านเป็นบุคคลผู้มีสุขภาพดีเยี่ยมเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน เพราะท่านเป็นผู้ระวังรักษาเรื่องสุขภาพอย่างเคร่งครัด ออกกำลังกายสม่ำเสมอตั้งแต่ยังหนุ่ม ๆ จนกระทั่งอายุแปดสิบกว่าปีก็ยังออกกำลังกายด้วยการเดินเล่นทุก ๆ เช้า และสุขภาพจิตของท่านก็ดีมาก ลูกหลานจะเห็นท่านมีใบหน้ายิ้มแย้มพูดคุยหัวเราะเสียงดังอยู่เป็นนิจ แต่ถึงท่านจะมีสุขภาพที่ดีมากอย่างไรก็ตาม เมื่ออายุของท่านมากขึ้นทุกทีท่านก็มีปัญหาเรื่องสุขภาพแทรกเข้ามา เมื่อท่านอายุได้เก้าสิบกว่าปี ท่านก็เริ่มมีอาการของประสาทหูเสื่อมไปตามวัย ระยะเริ่มแรกท่านก็เริ่มหูอื้อ ๆ ต่อมาก็เริ่มมีการได้ยินน้อยลง ๆ ได้แนะนำให้ท่านไปเข้าเครื่องตรวจการได้ยินที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เพื่อใช้เครื่องช่วยฟังเสียง ท่านก็ได้ใช้ประมาณ ๓ ปีก่อนจะเริ่มมีอาการเสื่อมของสมอง

ในระยะเดือนมกราคม ศกนี้ อวัยวะอื่น ๆ ของท่านก็เสื่อมตามลงเป็นลำดับ จนกระทั่งเสียหน้าที่การทำงานไปหมดสิ้นจนถึงแก่มรณกรรม เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ รวมอายุได้ ๙๔ ปี ๒ เดือน ๒๑ วัน

หลานทั้งสองกับลูก ๆ ขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของคุณตาไปสู่สุคติภพชั่ว–นิรันดร์

วิทยา - พินทุมาศ พืชน์ไพบูลย์

คุณหลวงกายสิทธิ์

คุณพ่อเข้าโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๘ ได้อยู่ห้อง ๓๒๕ รับการรักษาพยาบาลอยู่ ๒๗ วัน จึงสิ้นชีวิต ระยะหลัง ๆ คุณพ่อได้รับสมญานามจากหมอและพยาบาลว่า "คุณหลวงกายสิทธิ์" ที่เรียกดังนี้ไม่ใช่เพราะคุณพ่อเก่งทางใบ้หวย (แต่ก็ว่าไม่ได้) หากแต่เก่งทางต่อสู้โรคภัยอย่างทรหดอดทนจนหมดสายใยเส้นสุดท้ายของชีวิต ยอมพ่ายแพ้ละสังขารไปอย่างสงบ ดังจะบอกกับลูกหลานทุกคนว่า "พ่อเบื่อละนะ"

วันแรกที่ไปถึงโรงพยาบาล หมอบอกว่าคุณพ่อขาดน้ำตาล จึงอ่อนเพลียมาก ถ้าได้อาหาร ได้ยา ก็อาจจะดีขึ้น จึงได้ระดมให้ความช่วยเหลือจนทั่วทั้งตัวเต็มไปด้วยสายระโยงระยางทั้งนั้น คุณพ่อรู้สึกตัวยิ้มกับลูกที่เฝ้าอยู่ถามว่าอยู่ที่ไหน พอรู้ว่าอยู่โรงพยาบาลเท่านั้น ท่าทีของคุณพ่อก็พร้อมที่จะสำรวมกิริยาอย่างเห็นได้ชัด ตอนอยู่ที่บ้านยังมีอยู่บ้างที่จะปฏิเสธเมื่อถูกป้อนอาหาร ป้อนยา มีอาการฉุนโกรธให้เห็น แต่ที่โรงพยาบาลคุณพ่อเงียบและยินยอมให้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่อาการไม่รู้สึกตัว เพราะบางขณะยังแสดงอาการรำคาญสายอ๊อกซิเยน สายให้อาหาร พยายามจะดึงออกตลอดเวลา ระยะหลัง ๆ ยังแสดงอาการเจ็บปวดจนมือสั่น ถึงกระนั้นก็ไม่ร้องครวญครางให้ได้ยิน เกรงใจผู้อื่นและอดทนตามแบบฉบับของท่าน

ตามความเห็นของหมอที่รักษาและหมอลูกหลานที่ไปเยี่ยม คุณพ่ออยู่ในระยะสุดท้ายของโรคแล้ว คอยอยู่แต่ว่าท่านจะละสังขารเมื่อใดเท่านั้น

อาการของท่านในระยะที่รอคอยนี้ขึ้น ๆ ลง ๆ บางวันดีขึ้นอย่างประหลาด บางวันก็ทรุดลง เมื่อไข้สูงขึ้น ๆ หมอจัดให้นอนที่นอนพิเศษ คือมีความเย็นเหมือนถุงน้ำแข็ง ลูก ๆ หลาน ๆ กระซิบกระซาบกันว่า คุณปู่นอนเตียงหยกหิมะของเสียวเล่งนึ้ง ได้ความเย็นเต็มที่ความไข้ก็ลดลง พยาบาลปิดสวิทช์ไว้ แต่ปิดได้พักใหญ่ก็มีไข้อีก หมอก็ไม่ยอมแพ้ ระดมให้อาหาร ให้ยา เมื่อให้ยาทางสายยางไม่ได้ผล ก็เหน็บเข้าทางทวาร อาการของคุณพ่อขึ้น ๆ ลง ๆ ล้อเล่นกับหมอเรื่อย หน้าตาผิวพรรณเหมือนธรรมดาไม่ใช่คนเจ็บหนักแม้ว่าตับทำงานเพียง ๒๐ เปอร์เซนต์เท่านั้น หลายครั้งที่พวกเราต้อง "เตรียมพร้อม" คือโทรศัพท์เรียกกันมาเต็มห้อง คุณพ่อกลับดีขึ้นอีก จนคุณหมอคนหนึ่งออกปากว่า "ยาก็วิเศษ คุณหลวงท่านก็วิเศษ" นามสมญา "คุณหลวงกายสิทธิ์" จึงเริ่มตั้งแต่บัดนั้น

ดิฉันคิดเอาเองว่า ถ้าตัวดิฉันเพียบหนักขนาดคุณพ่อ ดิฉันคงลาลับดับสังขารไปเสียตั้งนานแล้ว คงไม่มีภูมิต้านทานโรคได้เท่าคุณพ่อ นี่เพราะท่านเป็นคนแข็งแรงเหลือเกินจึงสู้ได้ขนาดนี้ แล้วดิฉันก็นั่งคิดต่อไปว่า คุณพ่อแข็งแรงเพราะอะไร ลูกและหลานแข็งแรงเท่าท่านหรือไม่ ก็ได้คำตอบว่า คุณพ่อแข็งแรงเพราะตัวท่านเอง ที่ดำรงชีวิตอย่างมีสติ ระมัดระวังในเรื่องอาหารการกิน ออกกำลัง

กายและควบคุมอารมณ์ให้แจ่มใส พวกเราลูก ๆ ทำไม่ได้ ตัวทำไม่ได้ก็เลยไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกในเรื่องเหล่านี้

เมื่อคุณพ่อระมัดระวังเรื่องอาหาร ทำตัวกินง่ายอยู่ง่าย กวดขันให้มีคุณค่าทางอาหารอยู่เสมอ คนที่สนับสนุนคุณพ่อก็คือคุณแม่ของดิฉัน คุณแม่ถึงกับทำสวนครัว ปลูกผัก มะเขือเทศ ตะไคร้ ขิง ข่า และผักไทย ๆ นานาชนิด อาหารทุกมื้อจึงมีผักสดจานโตให้คุณพ่อ เป็นการเพาะนิสัยให้ลูกรู้จักกินผักไปในตัว

ดิฉันอดคิดนอกลู่นอกทางไม่ได้ว่า นั่นเป็นเรื่อง ๔๐ – ๕๐ ปีมาแล้ว ถ้าเป็นสมัยนี้ คุณพ่อคงลำบากหน่อย เพราะผักดิบผักสดที่คุณพ่อชอบนั้นเต็มไปด้วยยาฆ่าแมลงเสียแล้ว จะกินแต่ละทีก็ต้องล้างแล้วล้างอีก

ดิฉันใช้เวลาว่างที่นั่งเฝ้าคุณพ่อคิดทบทวนเรื่อยเปื่อยต่อไปแล้วสรุปเอาเองว่า แท้จริงแล้ว ความเป็นไปในบ้านตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เป็นไปตามแรงผลักดันของผู้ที่เป็นแม่บ้านอย่างแน่นอน บุคคลในครอบครัวจะมีนิสัยอย่างไร มีสุขภาพอนามัยดีแค่ไหน ดูจะเป็นเรื่องของแม่ทั้งนั้น

ยิ่งคิดไปก็ยิ่งเห็นตัวเองสำคัญมากขึ้นทุกที ๆ อยากจะปลุกระดมแม่บ้านทุกคนให้เห็นความสำคัญของตนเองมากขึ้น ก็ไม่ทราบว่าจะไปปลุกที่ไหน ฉะนั้น เมื่อมีโอกาสเขียนลงในหนังสืออนุสรณ์งานศพของคุณพ่อ ซึ่งตัวเองเป็นคนวิ่งเต้นติดต่อโรงพิมพ์อยู่ ก็ต้องรีบฉวยทันทีไม่พักต้องคำนึงว่าจะมีคนอ่านหรือไม่

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นเร่งปฏิรูปสูตรอาหารสำหรับเด็กเป็นการใหญ่ เพราะค้นพบว่าการที่คนญี่ปุ่นมีร่างกายเตี้ยเป็นมะขามข้อเดียวนั้น เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้แพ้สงคราม ๒๐ ปีต่อมา ชาวญี่ปุ่นทั้งชายหญิงมีรูปร่างสูงโปร่งแข็งแรงแทบจะไม่พบคนเตี้ยแคระอีกแล้ว

บ้านเราไม่แพ้สงครามแต่แพ้พิษภัยสารพัด นับตั้งแต่อากาศที่หายใจ เราก็สูดดมควันดำเข้าไปในปอดพะลึกพะเรอ อาหารเล่าแม้จะงดเว้นผงชูรส ก็ยังไปเจอเอายาฆ่าแมลงที่แทรกซึมมากับผักผลไม้ จะกินขนมก็ไม่พ้นสีย้อมผ้า สิ่งเหล่านี้รู้ ๆ กันทั้งบ้านทั้งเมือง แต่มีมาตรการอันใดเล่าที่จะเจาะลึกลงไปถึงต้นตอ ผู้ใดเล่าจะกล้าถือดาบอาญาสิทธิ์กระโดดเข้าไปปราบปรามสารพัดพิษเหล่านี้ ดิฉันมองเห็นแต่ผู้คนมากหน้าหลายตาถือดาบคนละเล่มเงื้อง่าขู่ขวัญผู้ผลิต แต่ลงมือไม่ได้สักที ผู้ผลิตเขามีทางหนีทีไล่เหนือกว่า คิดแล้วกลุ้มใจ เมื่อไรหนอ จึงจะมีผู้ออกกฎหมายพิเศษ ให้มีอำนาจสูงสุดในการควบคุม ปราบปรามและลงโทษผู้ผลิตของมีพิษ หรือปลอมปนสินค้าเสียที

เมื่อเป็นเช่นนี้ใครเล่าจะมาปกป้องสวัสดิภาพของคนในครัวเรือน โดยเฉพาะเด็ก ๆ เห็นจะมีก็แต่แม่เท่านั้น ที่จะอาทรต่อการกินการอยู่ของทุกคนให้ได้อาหารที่มีคุณค่าทางอาหาร ให้มีความสะอาดปลอดภัยจากยาฆ่าแมลง จากสีย้อมผ้า เดี๋ยวนี้แม่บ้านหลายคนยอมเหนื่อยโดยเป็นผู้ล้างผักผลไม้เอง เพื่อความปลอดภัยของสมาชิกในครอบครัวแล้ว

ประเทศเราอยู่ในระยะพัฒนาเต็มที่ แต่ดิฉันอดคิดไม่ได้ว่าการพัฒนาของเราออกจะหนักไปทางวิชาการ ทางทหาร และทางเศรษฐกิจ มากกว่าทางด้านสุขภาพอนามัยของประชากร ซึ่งแท้จริงแล้ว การสร้างคนให้มีสุขภาพอนามัยดีก็คือการสร้างประเทศชาติให้มั่นคงเข็งแรงทางหนึ่งเหมือนกัน

มาถึงจุดที่ดิฉันอยากจะปลุกระดมแม่บ้าน โดยเฉพาะแม่บ้านที่เป็นสตรีชั้นนำ อาทิแม่บ้านมหาดไทย แม่บ้านทหาร แม่บ้านตำรวจ ให้ท่านนำความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสารพิษนานาประการไปพัฒนากลุ่มแม่บ้านของท่านเป็นกรณีรีบด่วน หรือ อย่างน้อยก็พัฒนาควบคู่ไปกับพัฒนาอาชีพ หรือพัฒนาสถานภาพสตรีด้านอื่น ๆ ถ้าเป็นไปได้ดังที่ดิฉันตั้งความหวังไว้ พลเมืองของเราคงจะแข็งแรง โรคภัยไข้เจ็บคงจะน้อยลง และฝ่ายที่กำลังบุกเบิกเรื่องสาธารณสุขขั้นมูลฐานคงสบายใจ เพี้ยง ขอให้คุณหลวงกายสิทธิ์ของลูก จงดลบันดาลให้สตรีชั้นนำทั้งหลาย โดยเฉพาะสตรีชั้นนำในชนบท นับตั้งแต่คุณนายปลัดอำเภอ คุณนายนายอำเภอ คุณนายผู้ว่าราชการ ครู อาจารย์สตรี จงเชื่อความคิดเห็นของลูกด้วยเถิด จะได้ช่วยกันสร้างคน สร้างชาติให้เข็งแกร่งต่อไป

ก่อนจบดิฉันอดเล่าสักนิดหนึ่งไม่ได้ว่า ที่ดิฉันวงเล็บไว้ตอนต้นว่า "ว่าไม่ได้" นั้น ก็ว่าไม่ได้จริง ๆ หลังจากคุณพ่อเสียได้ ๕ วัน เลขท้ายล็อตเตอรี่ งวดวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ คือเลข ๒๘ ดิฉันถูก ๒ คู่ ลูกหลานคนอื่น ๆ ถูกกันคนละนิดละหน่อย ดิฉันเชื่อว่าเป็นความสุขของคุณพ่อที่แลเห็นลูกหลานตื่นเต้นอึงคนึงกันทั้งบ้าน ดิฉันไม่ลืมรอยยิ้มบนใบหน้าของคุณพ่อเลยสักขณะจิตเดียว

จากลูกคนกลางของคุณพ่อ

สอาง

เรื่องน่ารู้

ขนอม : โอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรม

เอนก สิทธิประศาสน์*

๑. ความในใจ

ตุลาคม ๒๕๒๕ ผู้เขียนถือว่าเป็นวาระแห่งการเกิดใหม่ของชีวิตราชการ ซึ่งก่อนหน้านั้นศาลฎีกาได้พิจารณาคดีโรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น และวินิจฉัยว่าจำเลย คือ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในกระทรวงมหาดไทยทั้งข้าพเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ ตัดสินให้ยกฟ้องโจทก์ยืนตามศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ และกระทรวงมหาดไทยถือว่า พ้นมลทินและให้กลับเข้ารับราชการใหม่ ชีวิตใหม่ก็คือจุดกำเนิดที่นครศรีธรรมราช เมืองที่มีธรรมชาติสวย รวยนักปราชญ์ และมีพระบรมธาตุเป็นหลักใจ

การมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นโอกาสดีที่สุดที่จะพิสูจน์ว่าผู้ซึ่งศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษาแล้วว่า **"บริสุทธิ์"** จะใช้ฐานะตำแหน่งที่ได้รับนี้ในบทบาทที่ชาวนครศรีธรรมราชฝากความหวังไว้ได้อย่างใจนึกหรือไม่

ผลของการฝ่าขวากหนามสองปีทำให้ผู้เขียนซาบซึ้งในสัจธรรมของพระพุทธองค์ ในเรื่องกฎแห่งกรรม การระงับเวรด้วยการไม่จองเวร และการถือศีลห้าอย่างเคร่งครัด

ผู้เขียนตั้งปณิธานไว้ตั้งแต่ยังเรียนอยู่ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าจะต้องถือจิตบริสุทธิ์เป็นแนวทางปฏิบัติตน และต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทุ่มเทอุทิศกายใจอย่างจริงจัง เพื่อเป็นเกียรติยศของวงศ์ตระกูลและศักดิ์ศรีแห่งการเป็นนักปกครอง รวมทั้งพยายามอย่างที่สุดที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชนและประเทศชาติให้ได้

๒. แนวความคิดในการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช

เมืองนครศรีธรรมราชตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๖๐๑ เมื่อ พ.ศ. ๑๖๒๐ พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช ทรงตั้งเมืองบนหาดทรายแก้วอันเป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

จุดอ่อนของนครศรีธรรมราชที่สำคัญคือ ปัญหาด้านอาชญากรรมควบคู่ไปกันกับปัญหาความยากจนของประชากรประมาณสี่แสนคนในสิบอำเภอจากจำนวนทั้งสิ้น ๑.๓ ล้านคนใน ๑๖ อำเภอ ๑ กิ่งอำเภอ

อย่างไรก็ตามโดยเนื้อแท้ของจังหวัดนครศรีธรรมราชแล้วศักยภาพในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมมีอยู่อย่างชัดเจนและสูงมาก ดังข้อมูลบางประการสำคัญ ดังนี้

๒.๑ แร่ เทือกเขาหลวงซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและบริเวณใกล้เคียง

---

*นายเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

เป็นแหล่งแร่หลายชนิด มีประทานบัตรแล้ว ๒๐๕ แปลง ในเนื้อที่ ๒๘,๐๐๐ ไร่เศษ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล อำเภอพิปูน อำเภอลานสกา อำเภอทุ่งสง อำเภอขนอม และอำเภอทุ่งใหญ่ แร่สำคัญได้แก่ ดีบุก วุลแฟรม แบร์ไรท์ ยิบซั่ม เฟลด์สปาร์ พลวง หินปูน หินดินดาน บอลเคลย์ แร่เหล็ก

๒.๒ ป่าไม้ นครศรีธรรมราชมีพื้นที่ ๙,๙๔๒ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าไม้ ๓,๓๙๒ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละสามสิบ บริเวณที่เป็นป่าเขายังมีสภาพบริสุทธิ์เป็นดงดิบหนาแน่น เป็นแหล่งน้ำลำธารอันอุดมสมบูรณ์ซึ่งชาวนครฯตระหนักในคุณค่าดังกล่าวนี้ นอกจากนั้นเป็นป่าชายเลนและเป็นป่าเสม็ด

๒.๓ การประมง ประมงทะเลให้ผลผลิตปีละประมาณ ๑๒๐,๐๐๐ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๖๐๐ ล้านบาท ประมงน้ำกร่อย เฉพาะการทำนากุ้งมีผลผลิตปีละ ๓,๘๐๐ ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๔๗๐ ล้านบาท และประมงน้ำจืดในบริเวณพื้นที่รวมสามลุ่มน้ำ เนื้อที่ ๑.๖ ล้านไร่ มีผลผลิต ๗๘๗ ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่า ๒๕.๙๗ ล้านบาท

๒.๔ ยางพารา ปลูกในเนื้อที่เกือบ ๑ ล้านไร่ มูลค่าการผลิตประมาณ ๒,๕๐๐ ล้านบาทต่อปี

๒.๕ ข้าว มีเนื้อที่รวม ๑.๓ ล้านไร่ ได้ข้าวเปลือกคิดเป็นมูลค่าประมาณ ๙๗๐ ล้านบาท

๒.๖ มะพร้าว ปลูกในเนื้อที่ ๒๖๕,๑๙๐ ไร่ มีผลผลิตปีละเป็นมูลค่าประมาณ ๔๒๐ ล้านบาท

๒.๗ กาแฟ ปลูกในเนื้อที่ ๔๙,๑๙๕ ไร่ มีผลผลิตคิดเป็นมูลค่าประมาณ ๑๗๑.๒ ล้านบาทต่อปี

๒.๘ ผลไม้ต่าง ๆ ผัก คิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ ๓๖๐ ล้านบาท

๒.๙ ทรัพยากรบุคคล ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงตอนหนึ่งกล่าวว่า **"พ่อขุนรามคำแหงทำโอยทานแก่มหาเถรสังฆปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราช"**

ชาวนคร ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้บอกรับราชกิจจานุเบกษาเป็นสมบัติส่วนตัวค่อนข้างมากราย ชาวนครฯ ประสบความสำเร็จทางด้านการเมืองการปกครองหรือด้านตุลาการระดับเอกอัครราชทูต ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด แม้แต่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็เป็นชาวนคร โดยกำเนิด

ชาวนคร รุ่นเก่าอาจจะยังยึดมั่นในการฝากเงินกับธนาคารเพื่อดอกเบี้ยแต่คนนครยุคใหม่เริ่มคิดก้าวไกลไปถึงขั้นการก่อตั้งบริษัทมหาชน

๒.๑๐ การเป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการเมือง การบริหารและการศึกษา นครศรีธรรมราชมีผู้แทนราษฎร ๙ คน เป็นแหล่งรวมของหน่วยราชการ ศูนย์ เขตภาค ที่สำคัญในระดับนโย–

บาย เช่น กองทัพภาคที่ ๔ สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค ๘ สำนักงานอัยการเขต ๘ กองบังคับการตำรวจภูธร ๑๑ มีศาลยุติธรรม ๔ ศาล คือ ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดทุ่งสง ศาลจังหวัดปากพนัง และศาลแขวงนครศรีธรรมราช ทางด้านสาธารณสุขมีโรงพยาบาลมหาราชเป็นโรงพยาบาลศูนย์ ในด้านการศึกษามีวิทยาลัยอยู่ ๗ แห่ง โรงเรียนเอกชนระดับวิทยาลัยอีกหลายแห่งรวมนักศึกษาอีกจำนวนเป็นหมื่นคน ให้การศึกษาถึงระดับปริญญาตรีสองแห่ง และขณะนี้กำลังมีการเคลื่อนไหวในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยศรีธรรมาโศกราชขึ้นอีกด้วย

๒.๑๑ แหล่งอารยธรรม ปรากฏว่ามีโบราณสถานและโบราณวัตถุอายุนับพันปี พบในเขตอำเภอสิชล อำเภอท่าศาลา อย่างชัดเจนเป็นจำนวนมากแห่งพร้อมที่จะทำการพัฒนาให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวได้

จากศักยภาพที่สมบูรณ์เหล่านี้จึงสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชว่าจะต้องเริ่มจากการปรับปรุงและประสานการบริหารทรัพยากรเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั่นเอง โดยได้กำหนดเป็นนโยบายให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญสูงเป็นอันดับแรก และในขณะเดียวกันก็ต้องระดมพัฒนาด้านสังคมพร้อม ๆ กันไปด้วย

การพัฒนาตามนโยบายดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วย การพัฒนาชนบทตามรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามนโยบายของรัฐบาล ควบคู่ไปกับการพัฒนาให้เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ประสานสัมพันธ์สอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกันครบวงจรในทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยหอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช คณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นแกน

การพัฒนาอุตสาหกรรม แต่เดิมนั้นมีลักษณะกระจายออกไปตามแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตเป็นสินค้าออกจำหน่าย แต่ในอนาคตอันใกล้นี้มีทางเป็นไปได้อย่างมากว่าแหล่งอุตสาหกรรมนอกจากจะเกิดขึ้นใกล้กับแหล่งวัตถุดิบในการผลิตแล้วยังจะเกิดขึ้นได้ที่บริเวณที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และแหล่งพลังงาน เช่น ไฟฟ้า หรือก๊าซธรรมชาติ ให้ใช้ได้ในปริมาณมหาศาลได้อีกด้วย

บริเวณดังกล่าวได้แก่ อำเภอขนอม ซึ่งเป็นอำเภอขนาดเล็กอยู่ติดชายทะเลด้านตะวันออกจดอ่าวไทย ตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ติดกับอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. ข้อมูลบางประการของอำเภอขนอม

อำเภอขนอมมีเนื้อที่ ๔๗๒.๔ ตารางกิโลเมตรอยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครศรีธรรมราชประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตลาดบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ ๗๐ กิโลเมตร มีประชากรประมาณ สองหมื่นคน อยู่ใน ๓ ตำบล ๑ สุขาภิบาล ความหนาแน่นเฉลี่ย ๔๓ คน/กม^{๒}

อาชีพส่วนใหญ่ของชาวขนอม ได้แก่ เกษตรกรรม มีสวนมะพร้าวถึง ๘๖,๐๐๐ ไร่เศษ สวนยางพารา ๖๒,๘๐๐ ไร่ สวนกาแฟ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ไร่ การประมงมีชาวประมงประมาณ ๑๓๐ ครอบครัว มีเรือประมงประมาณ ๒๕๐ ลำ

อาชีพรองลงไปได้แก่ พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม มีร้านค้าเพียง ๒๕๒ แห่ง และมีโรงงานอุตสาหกรรม ๑๗ แห่ง

๔. การท่องเที่ยว

ขนอมมีสภาวะอากาศไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป มีน้ำตก ถ้ำ ภูเขาและชายหาดที่สวยงามอันจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันเรือเฟอร์รี่ที่ข้ามฟากไปเกาะสมุยยังใช้ท่าข้ามฟากที่อำเภอขนอม ทราบว่าที่อำเภอดอนสักจะมีท่าเรือเฟอร์รี่ข้ามไปเกาะสมุยอีกแห่งหนึ่งก่อสร้างโดยเจ้าของกิจการเดียวกัน

หาดคอเขา หาดในเพลา และหาดบ้านแขว้งเพลา มีอนาคตที่จะพัฒนาเป็นแหล่งตากอากาศที่สวยสดและร่มรื่น มีบังกะโลเปิดบริการนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นสามแห่งแล้ว เชื่อว่าชายทะเลบริเวณดังกล่าวจะพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

๕. โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร

๕.๑ **ไฟฟ้า** เป็นที่ตั้งของโรงจักรพลังความร้อนใหญ่ที่สุดในภาคใต้ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะมีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้านในปี ๒๕๒๙

๕.๒ **น้ำสะอาด** มีประปาสุขาภิบาลขนอม ใช้อยู่สามหมู่บ้าน อีก ๒๗ หมู่บ้าน ยังใช้น้ำบาดาลและแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ตามเทือกเขาซึ่งมีอยู่อย่างชุกชุมเพื่อจ่ายให้แก่หมู่บ้านต่าง ๆ ในลักษณะประปาชนบทได้

๕.๓ **การสื่อสาร** มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ๑ แห่ง ปัจจุบันยังใช้ระบบวิทยุโทรศัพท์ ได้เริ่มวางคู่สายโทรศัพท์ตั้งแต่ปี ๒๕๒๗ จะแล้วเสร็จได้คู่สาย ๕๑๒ หมายเลข ในปี ๒๕๓๑

๕.๔ **การคมนาคม** มีทางหลวงจังหวัดสาย ๔๐๑ จาก สุราษฎร์ธานี ไปนครศรีธรรมราชผ่าน และมีทางหลวงจังหวัด สาย ๔๐๑๔ ซึ่งแยกไปเขตชุมชนของอำเภอขนอม เป็นทางลาดยางแอสฟัลต์ติคคอนกรีต นอกนั้นยังเป็นเส้นทางลูกรังแต่ใช้ได้ตลอดปี

๖. แหล่งแร่

๖.๑ บริเวณชายหาดด้านเหนือของอำเภอขนอมเป็นหินทรายหินปูน หินดินดาน หินควอทไซท์

๖.๒ บริเวณเทือกเขาปากน้ำขนอมมีลักษณะการเกิดเป็นแบบประทุนหงายเทลาดโครงสร้างประกอบด้วยหินปูน

๖.๓ บริเวณภูเขาตอนใน เป็นหินปูนกระจายอยู่ทั่วไป

๖.๔ บริเวณเทือกเขาตอนใต้ มีลักษณะโครงสร้างของหินแกรนิต หินพาราไนท์ และแร่แบร์ไรท์

๖.๕ ร่องน้ำและความลึกของทะเลบริเวณขนอมใต้ ขนอมมีร่องน้ำธรรมชาติที่เรือเดิน

ทะเล ขนาด ๕,๐๐๐ ตัน เข้าออกได้สะดวกที่ปากน้ำขนอม ส่วนที่บริเวณหัวเขาซึ่งถือเป็นขนอมใต้ก็มีร่องน้ำธรรมชาติที่เรือขนแร่ขนาด ๕๐,๐๐๐ ตัน เข้ามาจอดขนแร่ได้ เอกชนกำลังใช้ท่าเรือนี้อยู่ในการขนส่งแร่ทางทะเล

๗. โอกาสทองของการพัฒนาขนอม

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ หน่วยงานประสานงานให้ความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น ได้เสนอรายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยผ่านคณะสัมมนาเพื่อพัฒนาภาคใต้ตอนบนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวมีโครงการสำคัญดังนี้

๗.๑ โครงการสร้างท่าเรือน้ำลึก กำหนดให้มีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกที่สามารถให้เรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่เข้าเทียบท่าได้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรับวัตถุดิบจากต่างประเทศและขณะเดียวกันก็จะใช้เป็นท่าเรือเพื่อการส่งสินค้าออกสำเร็จรูป และวัตถุดิบไปยังต่างประเทศด้วย ซึ่งทั้งนี้จะมีการเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกที่จังหวัดภูเก็ต เพื่อถ่ายเททรัพยากรในด้านต่าง ๆ โดยเส้นทางรถยนต์และรถไฟ อันจะเป็นผลให้มีการประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่งอย่างมาก โครงการนี้นอกจากจะก่อสร้างท่าเรือแล้วจะมีการขุดลอกร่องน้ำ และสร้างเขื่อนกันคลื่นไปพร้อมกันด้วย ซึ่งจากการประมาณการต้นทุนการก่อสร้างของโครงการเบื้องต้นจะใช้ค่าใช้จ่ายประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านบาท

จากการศึกษาความเหมาะสม เพื่อพิจารณาหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการก่อสร้าง พบว่าทำเลที่ตั้งของโครงการ บริเวณใต้ขนอม เป็นบริเวณที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากความได้เปรียบ คือ

(๑) แหลมคอเขาเป็นทำเลที่ดีที่สุด สภาพภูมิประเทศเหมาะสมแก่การเป็นท่าเรือมากกว่าแห่งอื่น และมีระดับลึกของร่องน้ำ (ประมาณ ๐ – ๑ เมตร)

(๒) สามารถสร้างท่าเรือเปิด เพื่อติดต่อกับมหาสมุทรได้ง่าย และอยู่ใกล้กับเส้นทางเดินเรือนานาชาติ

(๓) สามารถเตรียมพื้นที่รับรองกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ ทั้งบนบกและในทะเล โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าด้วยระบบคอนเทนเนอร์

(๔) สามารถปรับปรุงท่า Jetty ที่มีอยู่ในการขนส่งแร่ยิบซั่ม และแบร์ไรท์ให้ทันสมัยและจะช่วยแบ่งเบาภาระของท่า Jetty ที่จะสร้างขึ้นใหม่ด้วย

(๕) การพัฒนาในบริเวณดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการประมงชายฝั่ง และนอกฝั่งเพียงเล็กน้อย

๗.๒ โครงการแหล่งอุตสาหกรรม เป็นโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกดังกล่าวข้างต้น จากการศึกษาได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยในขั้นแรกได้กำหนดพื้นที่สำหรับแหล่งอุตสาหกรรมขึ้นสองแห่ง คือ ที่สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ซึ่งคาดว่าจะเริ่มดำเนินการได้กลางแผนพัฒนา ฉบับที่ ๗ (ประมาณปี ๒๕๓๘) และระยะต่อไปมีการพัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมขึ้นอีกสองแห่งคือ

(๑) แหล่งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทางตอนเหนือของตัวเมืองภูเก็ต

(๒) แหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในบริเวณตอนใต้ของอำเภอขนอม

แหล่งอุตสาหกรรมที่จะก่อสร้างในอำเภอขนอมนี้ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งได้กำหนดพื้นที่ที่ต้องการประมาณ ๑,๒๕๐ ไร่ ในบริเวณที่ใกล้ท่าเรือน้ำลึกอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ และผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออก รวมทั้งการส่งออกของสินค้าที่ผลิตได้บริเวณภาคใต้ตอนบนและใกล้เคียง เช่น การแปรรูปยางพารา ซิเมนต์ น้ำมันปาล์ม ฯลฯ นอกจากจะใช้วัตถุดิบผลิตที่บริเวณนี้แล้ว ยังสามารถส่งวัตถุดิบไปยังท่าเรือภูเก็ต เพื่อผลิตที่แหล่งอุตสาหกรรมภูเก็ต เพื่อการส่งออกตามความสอดคล้องของประเภทอุตสาหกรรมได้เช่นเดียวกัน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าพื้นที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการจัดตั้งแหล่งอุตสาหกรรมดังกล่าว ได้แก่ บริเวณแหลมคอเขา

๗.๓ โครงการวางท่อน้ำมัน จากการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาภาคใต้ตอนบนได้กำ–หนดพื้นที่ตอนเหนือจังหวัดกระบี่เป็นแหล่งพลังงาน โดยพัฒนาโรงกลั่นน้ำมันแบบ Grass - Root และมีระบบ Hydroeraching ร่วมด้วยโรงกลั่นแห่งนี้มีกำลังการผลิต ๖๗,๐๐๐ บาเรล ต่อวัน โดยรับน้ำมันดิบแหล่งใหญ่จากตะวันออกกลาง ซึ่งในอนาคตจะผลิตน้ำมันสำเร็จรูปเพื่อการส่งออกโดยการวางท่อน้ำมันจากโรงกลั่นผ่านจังหวัดกระบี่ เขาพนม เหนือบ้านนาสาร และท่าเรือน้ำลึกขนอม ทั้งนี้จะใช้ถนนแนวเชื่อมตะวันตก – ตะวันออกของกระบี่ – ขนอม เป็นหลัก

๗.๔ โครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคม การเสนอใช้พัฒนาระบบโครงข่ายเชื่อมโยง ตะวันตก – ตะวันออก โดยเชื่อมระหว่างท่าเรือนานาชาติที่เกิดขึ้นสองแห่ง คือ ภูเก็ต และบริเวณขนอม พอสรุปได้ คือ

(๑) การพัฒนาเส้นทางรถไฟภูเก็ต – พุนพิน ซึ่งมีเส้นทางจาก พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถึง คีรีรัฐนิคม ที่แยกจากเส้นทางรถไฟสายใต้ โดยจะทำการสร้างจากคีรีรัฐนิคม ถึงท่าเรือน้ำลึกภูเก็ต อันจะเป็นผลให้มีการเชื่อมโยงระหว่าง แหล่งอุตสาหกรรมที่สุราษฎร์ธานี และภูเก็ตได้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมต่อกับแหล่งอุตสาหกรรมขนอมได้อีกด้วย โดยการขนส่งทางถนนจากขนอมมาขึ้นรถไฟที่อำเภอพุนพิน ส่งต่อไปยังภูเก็ต

(๒) การปรับปรุงมาตรฐานทางหลวงระหว่างภูเก็ต – สุราษฎร์ธานี โดยการขยายผิวจราจรให้กว้างขึ้น รวมทั้งพัฒนาเส้นทางใหม่บางแห่งควบคู่ไปด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดระยะเวลาเดินทางระหว่างภูเก็ต – สุราษฎร์ธานี ให้น้อยลง และสามารถเดินทางไป – กลับได้ภายใน ๑ วัน โครงการดังกล่าวนี้จะรวมถึงการพัฒนาเส้นทางที่แยกจากทางหลวง ๔๐๑ ไปยังท่าเรือน้ำลึกในอำเภอขนอมด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการขนส่งทรัพยากรต่าง ๆ

นอกจากโครงการหลักตามนโยบายการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีการลงทุนขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อำเภอขนอมอีก คือ การวางท่อก๊าสใต้ทะเลจากหลุมเอราวัณ มาขึ้นที่ขนอมบริเวณโรงไฟฟ้าพลังไอน้ำ ซึ่งเป็นการลงทุนของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย โดยมีเป้าหมายการลงทุนเพื่อขาย LPG ให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่จะมีการขยายกำลังการผลิตในอนาคต ดังนั้นความเป็นไป

ได้ที่จะมีการเพิ่มปริมาณเพื่อกิจกรรมอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็มีสัดส่วนที่สูงเช่นเดียวกัน และโดยเหตุผลแล้วขนอมน่าจะเป็นแหล่งจำหน่าย LPG ให้กับกิจกรรมบริเวณภาคใต้ตอนบนและใกล้เคียงด้วย

อนึ่ง โครงการต่าง ๆ ที่ได้เสนอสาระสำคัญของการพัฒนาข้างต้นส่วนใหญ่เป็นผลเนื่อง–จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวางแผนเท่านั้นหากมีนโยบายการพัฒนาจากรัฐอย่างชัดเจน ก็จะต้องมีการศึกษาในรายละเอียดอีกครั้ง อาทิ การศึกษาความเป็นไปได้ในทางวิศว–กรรม (Feasibility Study) และการออกแบบการก่อสร้างโครงการ (Detailed Design) ซึ่งผลการศึกษาราย–ละเอียดดังกล่าว จะช่วยให้สามารถสรุปสาระสำคัญและรายละเอียดของโครงการตลอดจนข้อจำกัดของการพัฒนาอันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม งบประมาณ และภาวะทางการเมือง เป็นต้น

โครงการดังกล่าวข้างต้น คณะผู้ทำการศึกษาได้งดเว้นไม่เสนอเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาห–กรรมในบริเวณแหลมคอเขา ดังที่ปรากฏอยู่ในรายงานฉบับแรก ๆ เข้าใจว่าเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคงจะท้วงติงในแง่ที่ว่า ขนอมเป็นส่วนหนึ่งของจัง–หวัดนครศรีธรรมราชซึ่งไม่ใช่เขตภาคใต้ตอนบน และอีกประการหนึ่ง รายงานของคณะผู้ทำการศึกษาไม่ได้เน้นความสำคัญของการที่จะมีก๊าซธรรมชาติจากบ่อเอราวัณของยูเนียนออยล์ส่งมาป้อนให้ โรงจักรไฟฟ้าพลังความร้อนขนอม ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต เพราะในขณะที่ทำการศึกษานั้น กฟผ. เองก็ยังไม่ค่อยแน่ใจว่าการใช้ก๊าซธรรมชาติกับการใช้น้ำมันเตา หรือลิกไนต์ อย่างไหนจะเป็นการให้ประสิทธิภาพดีกว่ากัน

บัดนี้เป็นที่ชัดแจ้งปราศจากข้อสงสัยว่า ยูเนียนออยล์ได้ต่อท่อเพื่อลำเลียงก๊าซธรรมชาติส่งมาให้โรงไฟฟ้าของ กฟผ. แล้ว คาดว่าโรงไฟฟ้าแห่งนี้จะเริ่มใช้พลังความร้อนจากก๊าซได้ในปลายปี ๒๕๒๙ หรือต้นปี ๒๕๓๐ ก๊าซธรรมชาติที่จะส่งมาให้นอกจากจะมีปริมาณเพียงพอสำหรับการใช้งานของโรงไฟฟ้า ซึ่งจะขยายกำลังผลิตเพิ่มขึ้นอีก ๑ เท่าครึ่งแล้ว ยังจะมีเหลือเพื่อใช้ในการอุตสาห–กรรมอื่น ๆ อีกอย่างมากมาย ขณะนี้มีเอกชนกำลังดำเนินการก่อสร้างโรงงานผลิตเซรามิคที่ อำเภอขนอมแล้ว ด้วยความหวังที่จะใช้ก๊าซธรรมชาติ โรงงานนี้เป็นของบริษัทนครโมเสสอุตสาห–กรรม จำกัด ประมาณว่าจะเปิดดำเนินการได้กลางเดือนมิถุนายน ๒๕๒๘ นี้ โดยใช้บอลเคลย์เป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตซึ่งหาได้จากในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชเอง ส่วนเชื้อเพลิงจะใช้ประเภทอื่นไปก่อน

อนึ่ง จากการที่ขนอมมีเขาหินปูนมาก เหมาะสมแก่การที่จะตั้งโรงงานผลิตปูนซิ–เมนต์ โดยอาศัยพลังความร้อนจากก๊าซธรรมชาติ จึงมีบริษัทผู้ผลิตปูนซิเมนต์รายใหญ่ของประเทศอย่างน้อย ๒ บริษัท ที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้

ที่บริเวณปากแม่น้ำขนอม ฝั่งตรงกันข้ามที่ตั้งโรงจักรไฟฟ้าพลังงานความร้อนขนอม ได้มีบริษัทอเมริกันไทยแบร์ไรท์ จำกัด ยื่นคำขอใช้ที่ดินป่าสงวนแห่งชาติชายเลน เพื่อพัฒนาเป็นท่าเรือน้ำลึก และเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมบางประเภทที่ใช้ก๊าซเป็นพลังงานอีกด้วย

มีข้อสังเกตว่าหากบริเวณปากน้ำขนอม และบริเวณแหลมคอเขามีการพัฒนาเป็นแหล่งพัฒนา

อุตสาหกรรมขึ้นจริงจะไม่ทำให้ หาดในเพลา หาดคอเขา และหาดบ้านแขวงเพลา สูญเสียการเป็นแหล่งตากอากาศอันสวยงามไปหรือ คำตอบในเรื่องนี้คงตอบได้ว่า จะเสียไปเฉพาะหาดคอเขาบางส่วน ส่วนหาดในเพลา และหาดบ้านแขวงเพลา ซึ่งตั้งอยู่ห่างหาดคอเขาไปเป็นระยะทางกว่า ๘ กิโลเมตร ถึง ๑๕ กิโลเมตร จะไม่เกิดความกระทบกระเทือนในด้านสิ่งแวดล้อมแต่ประการใด เพียงแต่ลักษณะของนักท่องเที่ยวในอนาคตที่มาตากอากาศในบริเวณนี้ ส่วนหนึ่งคงมาจากเรือเดินทะเล และเรือเดินสมุทรที่มาจอดใช้บริเวณที่ท่าเรือน้ำลึกขนอมเท่านั้น

๘. การเตรียมการในภาครัฐบาลที่จะเอื้ออำนวยให้แก่การพัฒนาขนอม

จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอขนอม ได้เสนอแนะไปยังสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทยให้ทำผังเมืองรวมของบริเวณเขตชุมชนและเขตตากอากาศของขนอมเป็นการรีบด่วนแล้ว ในขณะนี้ได้เสนอให้กรมโยธาธิการออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อประกาศควบคุมการก่อสร้างในเขตชุมชนของอำเภอขนอมไว้ก่อน

อำเภอขนอมร่วมกับสภาตำบลท้องเนียน ได้ร่วมกันตัดถนนขนานกับชายหาด จากเขตชุมชนขนอมไปถึงเขาในเพลา ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตรเศษ เป็นถนนลูกรัง รถยนต์เข้าออกได้ทุกฤดูกาล การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีโครงการที่จะปักเสาพาดสายเข้าไปเพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้าให้ใช้ได้ในบริเวณดังกล่าวนี้ในปลายปี ๒๕๒๙ สำหรับน้ำดื่มน้ำใช้มีแหล่งน้ำซึ่งพัฒนาให้เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้บริเวณเขาในเพลา ซึ่งสามารถต่อท่อออกมาใช้ได้ตลอดแนวชายหาดจนถึงแหลมคอเขา

ในด้านโทรศัพท์ได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จะติดตั้งคู่สาย ๕๑๒ หมายเลข แล้วเสร็จในปี ๒๕๓๑ ซึ่งหากมีความต้องการในเชิงอุตสาหกรรมสูงขึ้นก่อนเวลาก็อยู่ในวิสัยที่จะเร่งรัดให้ดำเนินการเร็วกว่านี้ได้

เรื่องที่น่าเป็นห่วงอยู่ก็คือ ความรุนแรงของอาชญากรรมในท้องที่ทั่ว ๆ ไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้ชื่อว่ามีคดีอุกฉกรรจ์สูงที่สุดในประเทศไทยต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายปี แต่ในท้องที่อำเภอขนอมถือได้ว่าเป็นท้องที่ที่มีคดีอุกฉกรรจ์น้อยที่สุด คือในปี ๒๕๒๕ – ๒๕๒๖ – ๒๕๒๗ มีคดีอุกฉกรรจ์เกิดขึ้น เพียง ๑๔ – ๑๑ – ๑๓ ราย คิดเฉลี่ยเป็นเพียง ๑.๕ เปอร์เซนต์ ของคดีอุกฉกรรจ์ของจังหวัด

๙. ความสะดวกที่นักลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมจะได้รับจากส่วนราชการต่าง ๆ จากจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดได้จัดให้มีศูนย์บริการอุตสาหกรรมขึ้นที่แผนกอุตสาหกรรมจังหวัด โดยสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจะเป็นศูนย์ติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดและนัดหมายให้ ผู้ยื่นคำร้อง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาพบปะในที่แห่งเดียวกัน เช่น เจ้าหน้าที่ที่ดิน ป่าไม้ ทรัพยากรธรณี โยธาธิการจังหวัด เทศบาล เป็นต้น

ดังนั้น ผู้สนใจจึงจะสามารถติดต่อได้กับเจ้าหน้าที่ผู้มีนาม ตำแหน่ง และหมายเลขโทรศัพท์ ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ว่าราชการจังหวัด	นายเอนก สิทธิประศาสน์	(๐๗๕)๓๕๖๑๔๒
๒. รองผู้ว่าราชการจังหวัด (ฝ่ายพัฒนาฯ)	พ.ท.กมล ประจวบเหมาะ	(๐๗๕)๓๕๖๕๔๒
๓. รองผู้ว่าราชการจังหวัด (ฝ่ายความมั่นคง)	ร.ต.อำนวย ไทยานนท์	(๐๗๕)๓๕๖๗๐๗
๔. อุตสาหกรรมจังหวัด	นายเรืองศักดิ์ จันทราช	(๐๗๕)๓๕๖๗๔๐
๕. ทรัพยากรธรณีจังหวัด	นายบุญใจ รักแดง	(๐๗๕)๓๕๖๑๖๓
๖. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	นายถาวร ศิริโชติ	(๐๗๕)๓๕๖๑๓๘
๗. โยธาธิการจังหวัด	นายสาธิต บุพัณหสมัย	(๐๗๕)๓๕๖๒๕๓
๘. ป่าไม้จังหวัด	นายประสงค์ วิปุลานุสาสน์	(๐๗๕)๓๕๖๒๑๘
๙. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองนครศรีฯ	นายบุญส่ง กิจวิบูลย์	(๐๗๕)๓๕๖๐๑๘
๑๐. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองปากพนัง	นายอิทธิเดช กาญจนพนัง	(๐๗๕)๕๑๗๒๒๘
๑๑. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปากแพรก (อำเภอทุ่งสง)	นายแกน วงศ์สุรีย์	(๐๗๕)๔๑๑๕๑๕

แสดงโครงการที่สำคัญในการพัฒนาภาคใต้ตอนบน

KO PHANGAN
KO SAMUI
THA CHANA
CHAIYA
DON SAK
KHANOM
SURAT THANI
PHUNPHIN
KHIRI RATTHANIKHOM
TAKUA PA
PHANOM
BAN NA SAN
WIANG SA
PHANGNGA
TAKUA THUNG
AO LUK
THUNG YAI
KHAO PHANOM
KRABI
KHLONG THOM
PHUKET
TRANG
KANTANG

INDUSTRIAL ESTATE
LARGE SCALE
SMALL SCALE
EAST-WEST LINK
HIGHWAY
RAILWAY
PORT DEVELOPMENT
INTER-NATIONAL
COASTAL
OIL REFINERY
PLANT
JETTY
PIPE-LINE
URBAN DEVELOPMENT
URBAN PLANNING AREA
CENTRAL LOWLAND
OILPALM POTENTIAL AREA
WATER RESOURCES DEVELOPMENT
TAPI-PHUM DUANG RIVER BASIN
FISHERY DEVELOPMENT
AQUACULTURE ZONE
FISH PROCESSING CENTER
FISHERY RESEARCH CENTER
TOURISM DEVELOPMENT
INTENSIVE DEVELOPMENT ZONE
MAJOR TOURISM ASSET

ที่มา รายงานฉบับกลาง โครงการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาภาคใต้ตอนบน

โครงการ		
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนา อำเภอ ขนอม จังหวัด นครศรีธรรมราช		มาตราส่วน 1 : 25,000
แผนผังแสดง	โดย	วันที่	แผ่นที่ 42

แร่เมืองไทย

ดำเนิน สิทธิประศาสน์

คำนำ บทความนี้มิได้มุ่งหวังให้ครอบคลุมแร่ที่มีอยู่ในเมืองไทยทั้งหมด ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการเพียงให้ผู้อ่านรู้จักแร่สำคัญ ๆ ที่มีการทำเหมืองกันเป็นล่ำเป็นสัน มีการผลิตออกขายทั้งในและนอกประ-เทศ และประการสำคัญที่สุด หากจะให้บทความนี้กล่าวถึงแร่ทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศไทย ก็รู้สึกว่าจะเกินขีดความสามารถของผู้เขียนเสียเป็นแน่นอน

แร่ที่แม้จะมีราคาแพง แต่ก็ฮือฮาในตลาดเพียงพักเดียว เช่น แทนทาไล้ท์ ก็จะไม่นำมากล่าวถึงเช่นกัน ทั้งนี้นับรวมไปถึงแร่เชื้อเพลิงอีกด้วย

วิชาการเกี่ยวกับแร่ เป็นวิชาการที่ไม่ยุติ ดังนั้นจึงไม่หวังว่าบทความนี้จะถูกต้องสมบูรณ์จนนำไปอ้างอิงเป็นทางการได้

การแนะนำให้รู้จักแร่จะแตกต่างจากที่มีอยู่ในตำรับตำราทั้งไทยและเทศ เนื่องจากได้เขียนขึ้นจากประสพการณ์ของผู้เขียนเอง ดังนั้นจึงไม่รับรองว่าหากมีผู้นำเอาไปใช้ในการดูแร่แล้วจะได้ผลเหมือนกับที่ผู้เขียนได้รับมา ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน

ความรู้ที่จะได้จากบทความนี้อาจพาไปสู่ความไม่รู้ก็ได้ ถ้าเป็นดังนั้นก็ให้ลืมบทความนี้เสีย

แร่สำคัญอันดับแรกก็คือ **แร่ดีบุก** ซึ่งมีปริมาณผลิตติดอันดับโลกอยู่ตลอดมา แม้จะไม่เคยติดอันดับหนึ่งแต่ก็ไม่เคยโหล่ลงไปถึงอันดับห้า ดีบุกส่วนใหญ่จะสีดำหนักกว่าเหล็ก ที่แปลกก็คือเอาไปขีดบนกระเบื้องด้าน ๆ แทนที่จะออกสีดำ สีน้ำตาล กลับออกเป็นสีขาว ๆ ดีบุกนี้ถ้ามันติดอยู่ในหินต้องให้ผู้ชำนาญเขาดูจึงจะรู้ เวลาเขาล้างทำความสะอาดแล้วมันจะมีขนาดเท่าเม็ดทราย ไปจนถึงเป็นผง เวลาไปตามเหมืองดีบุก ทางเหมืองเขาชี้ให้ดูก็จงเชื่อเขาเถิด ดีบุกพบกันมากทางภาคใต้เห็นจะเป็นเพราะติดกับมาเลเซีย ภาคกลาง ภาคเหนือ เคยฮือฮากันอยู่พักหนึ่งแล้วก็เงียบไป ภาคอีสานไม่ต้องพูดถึง ถ้าจะมีก็คงเอาข้ามมาจากลาว เร็ว ๆ นี้มีข่าวดีว่าทางระยอง จันทบุรี มีโอกาสที่จะพบแหล่งดีบุกใหญ่ ๆ เพราะไปเจอหินแม่เข้า แต่ก็คงจะต้องรอดูไปเป็นปี ๆ เพราะระยะนี้ไม่มีใครกล้าลงทุนทำเหมืองดีบุกแล้ว เนื่องจากราคาต่ำแล้วก็ถูกกำหนดปริมาณการขายอีกด้วย

แร่ที่ถูกเอ่ยชื่อคู่กับดีบุกคือ **วูลแฟรม** ซึ่งเคยมีคนพยายามจะให้เรียกว่า แร่ทังสะเต็น แต่ก็ไม่ค่อยจะติดปาก สีออกดำ ๆ อมน้ำตาล ผิวของแร่จะสลับกันทั้งด้าน ๆ และเลื่อม ๆ หนักกว่าดีบุก ส่วนแร่ทังสะเต็นเหมือนกันแต่ชื่อ ชีไล้ท์ สีจะออกขาว ๆ เบากว่าเหล็ก และมันเลื่อมไปรอบตัว แร่วูลแฟรมเคยดังอยู่ทางปีล็อก ต่อมาไปดังอยู่ทางใต้ที่เรียกกันว่า เขาสูน ส่วนชีไล้ท์ก็ดังอยู่ที่ดอย

หมอก ขณะนี้ดับแล้วทั้งสองแร่ เพราะราคาตกต่ำ คนไม่ค่อยซื้อ แร่นี้ดูจะแปลกอยู่หน่อยคือ ยิ่งซื้อมากยิ่งราคาแพง ถ้าซื้อน้อยก็ราคาถูก และเป็นตัวชี้บอกถึงสงครามโลกได้เป็นอย่างดี คือหากราคาแพงเมื่อใดให้ระวังสงคราม หากราคาไม่สูงเช่นดังเป็นอยู่ในขณะนี้ก็เย็นใจได้ สงครามโลกยังไม่เกิดแน่

ตอนนี้ก็ถึง**แร่เหล็ก** แร่นี้ก็เหมือนเหล็กนั่นแหละ สีดำบ้าง น้ำตาลบ้าง เป็นสีเหลืองก็มี แต่ที่ไทยเคยผลิตส่งออกขายต่างประเทศนั้นเป็นสีน้ำตาลแก่ ๆ ที่ส่งออกได้มากเป็นประวัติการณ์ก็คือ ที่ท่าศาลา นครศรีธรรมราช เหล็กจากสมุยก็เคยส่งออกนอก ส่วนที่ลือกันนักหนาว่ามีแร่มากมายคือ ที่อึมครึม กาญจนบุรี แต่มันอึมครึมมากไปก็เลยไม่มีการเปิดเหมือง เมืองเลยก็มีแร่เหล็กมากพอดูในสายตาของคนไทย แต่ในสายตาของฝรั่งบอกยังน้อย ก็เลยไม่มีการผลิตแร่นี้แต่อย่างไร แหล่งพบใหม่ที่นครศรีธรรมราชน่าติดตามอย่างยิ่ง

แร่พลวง สีออกเทา ๆ ไม่ค่อยหนักเท่าใดเวลาต่อยออกดูผิวสด ๆ จะเป็นมันปร๊าบ ทำเหมืองกันมานานเนเช่น ที่ผาคัน แพร่, ที่บ้านส้อง สุราษฎร์ธานี ต่อมา ก็มีการเปิดเหมืองขนาดใหญ่ ที่ผาฮัด แพร่อีก แล้วก็มาดังที่บ่อทอง ชลบุรี ขณะนี้กำลังจะบูมแถว ๆ ชายแดนพม่า จากกาญจนบุรีขึ้นไปถึงแม่สะเรียง

ตะกั่ว แร่ตะกั่วนี้ค่อนข้างหนัก ดูข้างนอกจะด้าน ๆ เวลาต่อยออกดูจะเห็นเป็นแววคล้ายเงิน และมีรอยแตกตัดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นักหาแร่ทั่วไปกล่าวกันว่าในแร่ตะกั่วต้องมีแร่เงินอยู่ด้วย ซึ่งดูจะใกล้เคียงความจริงเพราะแร่ตะกั่วส่วนใหญ่มาจากกาญจนบุรี และตะกั่วกาญจนบุรีมีเงินติดมาด้วยทุกแห่ง มีเหมืองอุโมงค์ขนาดมาตรฐานโลกทำการผลิตแร่ตะกั่วอยู่ในกาญจนบุรีในขณะนี้

สังกะสี แร่สังกะสีพบอยู่กับตะกั่วมานานแล้วในประเทศไทย สีมันออกน้ำตาลเหลือง ๆ ไม่ค่อยหนักเท่าใด เหมืองสังกะสีขนาดใหญ่กำลังเปิดดำเนินการ อยู่ที่แม่สอด แร่สังกะสีในเหมืองนี้เป็นแร่ที่สับสนพอดู มิใช่แร่สังกะสีชนิดที่พบโดยทั่วไปในประเทศไทย กรรมวิธีในการแยกแร่แต่งแร่ ก็ยุ่งยาก จนต้องเปลี่ยนผู้บริหารมาหลายบริษัท จนกระทั่งรัฐบาลเข้าไปถือหุ้นด้วยจึงทำท่าจะไปตลอดรอดฝั่งในคราวนี้

แร่พวกที่เอาไปถลุงอย่างไรก็ไม่ได้โลหะหรือที่จะขอเรียกว่าแร่ **อโลหะ** ที่สำคัญ ๆ ซึ่งก็หมายถึงเคยส่งไปขายต่างประเทศอย่างเป็นล่ำเป็นสัน มีอยู่ไม่กี่แร่ แต่ก็ทำเงินให้มากพอดู และคงจะมีอนาคตที่สดใสไปได้อีกนานตราบเท่าที่แร่ **โลหะ** ที่สำคัญยังลูกผีลูกคนอยู่ในขณะนี้

ฟลูออไร้ท์ บางคนเรียกหินสี บางคนเรียกพลอยอ่อน มีหลายสีตั้งแต่ไม่มีสีจนออกดำ ๆ ก็มี หนักขนาดเดียวกับหินโดยทั่วไป แต่ก่อนเคยคัดออกจากหินได้ง่าย ๆ โดยเอาความใส ความเป็นวาวเป็นเครื่องแยก แต่ปัจจุบันนี้แยกออกยาก เพราะที่คิดว่าไม่ใช่โดยที่มีสีด้าน ๆ ก็กลับเป็นใช่ จะรู้ได้โดยส่งเข้าวิเคราะห์แหล่งขนาดใหญ่ที่ผลิตแร่ได้เป็นแสน ๆ ตัน เช่น ที่บ้านโฮ่ง ลำพูน ก็หมดไป แหล่งที่กำลังผลิตอยู่ที่เมืองปาย แม่ฮ่องสอน กำลังมาแรง ที่อมก๋อย เชียงใหม่ก็เคยผลิตได้มากเหมือนกัน ทางภาคกลางก็มี ราชบุรี เพชรบุรี แร่นี้มีอนาคตดีมาก เข้าใจว่าจะต้องมีการพบแหล่งใหม่ที่ใหญ่ในเวลาอันใกล้นี้

เบไร้ท์ แร่นี้สีขาวเป็นมัน หนักกว่าหินธรรมดาจนสามารถเอาไปปลอมปนกับชีไล้ท์หลอกขายให้กับผู้ซื้อ ณ หน้าเหมืองได้ แหล่งขนาดใหญ่อยู่แถบจังหวัดตาก จังหวัดเลย และเขตติดต่อ จังหวัดนครศรีธรรมราช – สุราษฎร์ธานี ซึ่งเขตนี้มีอนาคตดีมากเพราะอยู่ใกล้ท่าเรือ

ยิบซั่ม เมื่อสามสิบปีก่อน เราต้องสั่งยิบซั่มจากต่างประเทศมาทำซิเมนต์ จนเมื่อพบแหล่งขนาดใหญ่ที่จังหวัดพิจิตรมีปริมาณเป็นร้อยล้านตัน จึงทำให้ยิบซั่มเป็นแร่ที่นอกจากจะใช้ในประเทศแล้วยังมีการส่งออกนอกในปริมาณมาก ๆ อีกด้วย ยิบซั่มสีขาว, อ่อน หนักกว่าน้ำสองเท่ากว่า ๆ ยิบ–ซั่มยังพบมากในจังหวัดนครสวรรค์ สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช แร่นี้มีอนาคต ที่น่าเป็นห่วงเพราะราคาลดต่ำลงอยู่เรื่อย ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะพบแหล่งใหม่มากขึ้น ในขณะที่ผู้ซื้อเพิ่มขึ้นแต่น้อยหรือไม่เพิ่มเลย

ควอทซ์ แร่นี้รู้จักกันในนามของ เขี้ยวหนุมาน ซึ่งมีลักษณะใสหรือขาวขุ่น เกิดเป็นแท่งเหลี่ยม ๆ หกเหลี่ยม แต่ที่มีการทำเหมืองผลิตออกขายต่างประเทศนั้นมิใช่มีลักษณะเช่นนั้น เขาผลิตควอทซ์ออกสองชนิดคือ ชนิดเป็นก้อนหิน สีขาว ๆ เพราะต้องบริสุทธิ์ถึง ๙๙ เปอร์เซ็นกว่า และชนิดเป็นเม็ดทรายที่เรียกว่าทรายแก้ว แหล่งผลิตนอกจากที่สัตหีบยังมีที่หัวหินสำหรับแร่ก้อน ส่วนทรายแก้วผลิตจากทางใต้แถบสงขลา ความเป็นไปในตลาดค่อนข้างอืดจึงไม่มีการพบแหล่งใหม่ หรือมีการเปิดเหมืองใหม่

คำตาม เมื่อมีคำนำแล้วถ้าไม่มีคำตามก็ดูจะไม่ครบถ้วนตามขบวนความ เพราะยังขาดแร่อีกมากมายหลายชนิดที่มิได้นำมากล่าวถึง เช่น หินอ่อน ซึ่งกำลังพุ่งขึ้นมาอย่างแรงเมื่อไม่กี่ปีมานี้ พบแหล่งหินอ่อนชนิดคุณภาพดีทัดเทียมกับของต่างประเทศมากมายหลายแห่ง ตั้งแต่ใต้จรดเหนือ แต่โดยที่ยังมิได้มีข่าวคราวว่าได้ผลิตส่งต่างประเทศในปริมาณที่ควรนำมากล่าวได้ ดังนั้น บทความนี้จึงมิได้นำมากล่าวถึง

ด้วยเหตุผลประการฉะนี้ บทความนี้จึงได้มาถึงซึ่งจุดแห่งอวสานต์ ขอผู้อ่านจงนำไปพิจารณาตามควรแก่สติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกันเทอญ

ดำเนิน สิทธิประศาสน์ วศ.บ. (จุฬาฯ)

ได้ทุน USOM ๒๔๙๗ – ๒๔๙๘ ไปศึกษาวิชา ธรณีวิทยาและเหมืองแร่ ที่ South Dakota School of Mines and Technology Rapid City, South Dakota และ ฝึกงานสำรวจแหล่งถ่านหินในรัฐ New Mexico.

หูตึง - หูหนวก

พ.ญ.พินทุมาศ พืชน์ไพบูลย์
หัวหน้าฝ่าย ตา หู คอ จมูก รพ.สงขลา

คำนิยามของคำว่า
การได้ยินปกติ หูตึง หรือหูหนวก

การได้ยินปกติหมายความว่า การได้ยินเสียงของหู ซึ่งเมื่อทำการวัดการได้ยินเสียงโดยการใช้เสียงบริสุทธิ์ ณ ความถี่ ๕๐๐, ๑๐๐๐, ๒๐๐๐ เฮิทซ์ ได้ผลค่าเฉลี่ยของความไวอันน้อยที่สุด เป็นค่าไม่เกินกว่า ๒๗ เดซิเบล

หูตึง หมายความว่าการได้ยินเสียงของหู โดยใช้ความไวน้อยที่สุด เป็นค่าเกิน ๒๗ เดซิ–เบล แต่ไม่เกิน ๙๓ เดซิเบล คือจะไม่ได้ยินเสียงพูดเบา ๆ แต่ถ้าพูดดัง ๆ หรือตะโกนแล้วจะได้ยิน

หูหนวก หมายความว่า การได้ยินเสียงของหูเสียไปอย่างรุนแรง ตะโกนหรือขยายเสียงพูดแล้วก็ยังไม่ได้ยิน หรือไม่เข้าใจ การวัดการได้ยินของหูได้ผลค่าเฉลี่ยของความไวน้อยที่สุด เป็นค่าเกิน ๙๓ เดซิเบล

สาเหตุซึ่งทำให้ หูตึง หรือ หูหนวก มีได้หลายประการคือ

๑. ประสาทหูพิการแต่กำเนิด

อาจเนื่องจากความผิดปกติทางกรรมพันธุ์ซึ่งถ่ายทอดไปได้ชั่วลูกชั่วหลาน อันนี้มักจะมีความผิดปกติของอวัยวะอื่นร่วมด้วย เช่น มีความผิดปกติของ ใบหู ตา จมูก หรือ ปาก ผิวหนังและฟัน

บางครั้งความผิดปกติไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรรมพันธุ์ แต่มักจะเกิดกับเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จะมีความรุนแรงมากถ้าความพิการนั้นเกิดในระยะ ๓ เดือนแรกของการตั้งครรภ์ เช่น มารดาป่วยเป็นโรคหัดเยอรมัน ซิฟิลิส หัด ไข้หวัดใหญ่ ฝีดาษ เยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อไวรัส เป็นต้น

หรืออาจเกิดเนื่องจากมารดาได้รับยาบางชนิด เช่นทาลิโดไมด์ ควินิน ยาปฏิชีวนะบางชนิดขณะตั้งครรภ์

ประสาทหูอาจพิการได้เนื่องจากความกระทบกระเทือนของสมองเด็กขณะคลอด หรือความผิดปกติของหมู่เลือดระหว่างแม่และเด็ก

ในกรณีที่สงสัยว่าเด็กมีประสาทหูพิการแต่กำเนิดควรพาไปหาแพทย์ หู คอ จมูก เพื่อตรวจการได้ยินตั้งแต่เด็กอายุน้อยที่สุดที่จะตรวจได้ ตั้งแต่ก่อนวัยที่จะพูดได้ (อายุ ๒ ปี) เพื่อจะได้รับการแก้ไขเรื่องการได้ยินเสียตั้งแต่เริ่มแรก เพราะเด็กที่มีประสาทหูพิการจะเป็นใบ้ด้วย เนื่องจากหูไม่ได้ยินเสียงต่าง ๆ แพทย์จะแนะนำให้ใช้เครื่องช่วยฟังและฝึกพูด จะทำให้เด็กสามารถพูดได้

๒. ประสาทหูพิการในคนสูงอายุ

เนื่องจากเซลล์ขนที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับเสียง มีการเสื่อมทำลายไปทีละน้อยตามอายุขัย มักเป็นทั้ง ๒ หู ความพิการจะมากขึ้นทีละน้อย ๆ จนทำให้มีความลำบากในการรับฟังคำ

พูด ระยะนี้เองที่ผู้ป่วยจะมาพบแพทย์เพื่อขอรับการรักษาซึ่งโรคนี้รักษาไม่หาย แต่ก็สามารถใช้เครื่องช่วยฟังที่เหมาะสมกับระดับการได้ยินของผู้ป่วย ให้เขาสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมอัตภาพ

๓. ประสาทหูพิการจากพิษของยา

เกิดจากยาบางชนิดที่มีฤทธิ์ทำลายประสาทหู ยาชนิดที่พบบ่อยคือยาปฏิชีวนะพวกสะเตรปโตมัยซิน และชนิดอื่น ๆ อีกหลายชนิด นอกจากนี้ยังอาจเกิดได้จากยาแก้ปวดบางชนิด ยาควินิน หรือยาขับปัสสาวะ

ถ้ารีบหยุดยาที่มีพิษต่อหู การได้ยินอาจกลับปกติ แต่ยาบางชนิดถึงหยุดใช้ยาแล้วประสาทหูอาจจะเสื่อมมากขึ้นจนกระทั่งหูหนวกได้ ในบางรายอาจใช้เครื่องช่วยฟังได้ หรือถ้าไม่ได้ยินเสียงเลยอาจต้องใช้การฝึกอ่านริมฝีปาก

๔. ประสาทหูพิการจากเสียงรบกวน

คือการสูญเสียการได้ยินอันมีสาเหตุจากเสียงรบกวนในที่ทำงานที่มีเสียงดังเป็นระยะหรือดังตลอดเวลา จะทำให้เกิดการสูญเสียการได้ยินไปเพียงบางส่วน หรือสูญเสียการได้ยินไปทั้งหมดโดยเกิดขึ้นทีละน้อย ๆ ผู้ป่วยจะไม่รู้สึกตัวจนกระทั่งมากขึ้นทุกที

โรคนี้ไม่มีการรักษา แต่ควรจะมีการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น โดยการตรวจการได้ยินของคนงานก่อนเข้าทำงานและตรวจเป็นระยะ ๆ ทุกปี และเครื่องป้องกันเสียงขณะทำงาน

๕. ประสาทหูพิการจากเสียงระเบิดหรือเสียงปืน

จะสูญเสียการได้ยินที่ความถี่ ๔๐๐๐ เฮิทซ์ แล้วการได้ยินจะกลับเข้าสู่ปกติได้ แต่ถ้าได้ยินเสียงดังในระยะเวลานาน ๆ การสูญเสียการได้ยินจะเป็นแบบถาวร

๖. ประสาทหูพิการจากการอักเสบของหูส่วนใน

มีหลายสาเหตุเช่น

- การอักเสบตามหลังหูน้ำหนวกเรื้อรัง เชื้อโรคกระจายไปสู่หูส่วนใน

- จากพิษของเชื้อโรคกระจายไปทางเส้นเลือด เช่นในผู้ป่วยโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ

- การติดเชื้อหลังจากได้รับอุบัติเหตุ เช่น ถูกตี ถูกยิง ถูกแทงบริเวณขมับ กระดูกแตกแล้วมีการติดเชื้อเข้าสู่หูส่วนใน

- จากเชื้อไวรัสหลายชนิด เช่น คางทูม หัดเยอรมัน งูสวัสดิ์

- จากโรคซิฟิลิส

การรักษา ต้องได้รับการรักษาทางยา การได้ยินอาจคืนมาได้เมื่อโรคต่าง ๆ หายไป หรืออาจมีการสูญเสียการได้ยินอย่างถาวรจนหูหนวกไปเลยก็ได้

นอกจากนี้แล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้สูญเสียการได้ยินอีก เช่นในรายมีเนื้องอกของประสาทหู หรือโรคของหูส่วนในโดยตรง ซึ่งก็มีส่วนทำให้หูตึง หรือ หูหนวกได้ทั้งสิ้น

บางอย่างก็เป็นสิ่งที่ป้องกันได้ เราควรจะระวัง เพื่อไม่ให้มีการสูญเสียการได้ยินก่อนวัยอันสมควร

โรคพิษสุนัขบ้า

นายแพทย์วิทยา พีชน์ไพบูลย์*

โรคพิษสุนัขบ้า เป็นปัญหาที่สำคัญทางด้านสาธารณสุขในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย สำหรับประเทศไทยในปีหนึ่ง ๆ มีผู้มาขอรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ราวประมาณ ๒๐,๐๐๐ กว่าราย ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายทั่วประเทศจำนวนมหาศาล และมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้ประมาณปีละ ๓๐๐ กว่าคน นับเป็นโรคติดต่ออันตรายที่ร้ายแรง เพราะผู้ป่วยเสียชีวิตแทบทุกราย

โรคพิษสุนัขบ้า เป็นโรคของสัตว์เลือดอุ่นที่พบได้ทุกฤดูในเขตต่าง ๆ ทั่วโลก ปกติเกิดกับสัตว์ป่า แล้วมีการระบาดมากน้อยเป็นครั้งคราวในประเทศไทย สุนัขและแมวเป็นสัตว์เลี้ยงสำคัญที่นำโรคมาสู่คน เคยมีการสำรวจพบว่าสุนัขตามท้องถนนในกรุงเทพฯ มีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในสมองถึง ๓ – ๕% สัตว์ชนิดอื่นในเมืองไทยที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าแล้ว คือ หนู กระรอก โค กระบือ สุกร ลิง ชะนี เสือปลา และสัตว์ที่ใช้ฟันแทะอื่น ๆ

โรคติดต่อมายังมนุษย์ทางน้ำลายของสัตว์ที่มีเชื้อ RABIES VIRUS โดยการกัด หรือโดนร่างกายส่วนที่มีแผล หรือโดยหายใจเอาเชื้อเข้าไประยะฟักตัวในมนุษย์ โดยเฉลี่ยราว ๑ – ๓ เดือน แต่แปรผันได้มาก ตั้งแต่ ๑๐ วัน ถึง ๓ ปี ๒ เดือน

ก่อนอื่นต้องพิสูจน์ว่าสัตว์ที่กัดนั้นเป็นโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่ ถ้าเป็นสุนัขหรือแมวควรจะจับและกักขังไว้เพื่อสังเกตอาการอย่างน้อย ๑๐ วัน ถ้าสัตว์นั้นยังมีชีวิตอยู่ปกติหลัง ๑๐ วัน แสดงว่าสัตว์นั้นไม่สามารถแพร่เชื้อโรคนี้มาสู่คนที่โดนกัด ไม่จำเป็นต้องให้ภูมิคุ้มกัน ถ้าสัตว์ที่กัดเสียชีวิต หรือไม่สามารถกักขังไว้ดูอาการได้ หรือเป็นสัตว์ป่าควรกำจัดเสีย แล้วนำอวัยวะส่วนศีรษะไปตรวจ เพื่อพิสูจน์ว่ามีเชื้อ RABIES VIRUS หรือไม่

รายที่ควรจะให้ภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้าทันที โดยไม่ต้องรอแผลการสังเกตอาการหรือตรวจศีรษะสัตว์ที่กัด

๑. สัตว์ที่กัดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า

๒. สัตว์ที่กัดหายไป โดยที่สงสัยว่าจะเป็นพิษสุนัขบ้า

๓. รายที่ถูกกัด มีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า และประวัติไม่แน่นอน เช่น ในเด็ก

การรักษาบาดแผล ขั้นแรกควรล้างด้วยน้ำสะอาด ฟอกแผลด้วยสบู่ หรือ PHISOHEX แล้วใส่แผลด้วย 40 - 70% ALCOHOL หรือ TINCTURE IODINE 0.1% QUATERNARY AMMONIUM COMPOUNDS

---

*นายแพทย์วิทยา พีชน์ไพบูลย์ หัวหน้าฝ่ายผู้ป่วยนอกและอุบัติเหตุ รพ. สงขลา

การให้ภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้า ปกติถ้าบาดแผลเล็กน้อย การให้วัคซีนอย่างเดียวก็เพียงพอ ปัจจุบันการให้วัคซีนและซีรั่มถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด

ซีรั่มมี ๒ ชนิด คือ

๑. HUMAN HYPERIMMUNE SERUM ยังไม่มีจำหน่ายในประเทศไทย ให้ 20 I.U. ต่อ น.น.หนึ่ง ก.ก. ก่อนฉีดวัคซีน

๒. HETEROLOGOUS HYPERIMMUNE SERUM ทำมาจากม้าหรือลาหรือฬ่อ ให้ 40 I.U. ต่อ น.น. หนึ่ง ก.ก. ก่อนฉีดวัคซีน

วัคซีนที่ใช้กันในปัจจุบันมี ๔ ชนิด

๑. SEMPLE VACCINE หรือ NERVOUS TISSUE VACCINE (N.T.V.)

๒. DUCK EMBRYO VACCINE (D.E.V.)

๓. SUCKLING MOUSE BRAIN VACCINE (S.M.B.)

๔. HUMAN DIPLOID CELL VACCINE (H.D.C.V.)

N.T.V. และ D.E.V. ประสิทธิภาพพอ ๆ กัน แต่ปฏิกริยาต่อระบบประสาทส่วนกลาง D.E.V. น้อยกว่า N.T.V. กล่าวคือ อัตราการเกิด NEUROPARALYTIC ACCIDENT จาก N.T.V. ราว ๑ ต่อ ๒,๗๕๐ และจาก D.E.V. ราว ๑ ต่อ ๒๕,๐๐๐ แต่เนื่องจาก D.E.V. ราคาแพง ประเทศไทยจึงจำต้องใช้ N.T.V. มากกว่า

ขนาดที่ใช้ D.E.V. ครั้งละ ๑ ม.ล. แต่ N.T.V. ครั้งละ ๒ ม.ล. ใช้วันละครั้ง รวม ๑๔ – ๒๑ วันติดต่อกัน และฉีดกระตุ้นอีกครั้ง ฉีดครบ ๑๐, ๒๐ และ ๙๐ วัน

ในเด็กอายุต่ำกว่า สำหรับ N.T.V. ขนาดที่ใช้ แต่ละครั้งลดลงครึ่งหนึ่ง แต่ D.E.V. ในเด็กและผู้ใหญ่เท่ากัน

S.M.B. ยังมีปัญหา กล่าวคือ เคยเกิด NEUROPARALYTIC ACCIDENT ขึ้น ๓๗ ราย ที่เวเนซู–เอล่า โดยไม่ทราบสาเหตุ อุบัติเหตุนี้ทำให้หลายประเทศไม่กล้านำไปใช้ ในประเทศไทยสถาบันวิจัยไวรัส กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กำลังอยู่ในขั้นทดลองผลิต

H.D.C.V. เป็นวัคซีนที่ดีมาก เนื่องจากมีปฏิกิริยาของร่างกายน้อยและไม่รุนแรง ทั้งยังให้ภูมิคุ้มกันดีกว่าวัคซีนที่ใช้กันอยู่เดิม และฉีดน้อยเพียง ๖ เข็ม คือ วันแรก และถัดมาอีก ๓, ๗, ๑๔, ๓๐ และ ๙๐ วัน

อย่างไรก็ตาม การป้องกันโรคย่อมมีความสำคัญกว่าการรักษา โดยเฉพาะการควบคุมและกำจัดสัตว์ที่เป็นตัวนำเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า จะสามารถลดอุบัติการของโรคในมนุษย์ลงได้

เอกสารอ้างอิง

๑. ประเสริฐ ทองเจริญ วัคซีนและซีรั่ม พิมพ์ครั้งที่ ๑ โรงพิมพ์อักษรสมัย ๒๕๑๙

๒. วิชัย รุ่งปิตะรังสี, วีรวิทย์ บุญญพิสิฏฐ์, สุรพล สุวรรณกุล, ประสิทธิ์ อัศวโภคี แนวทางปฏิบัติทั่วไปของโรคกลัวน้ำในปัจจุบัน แพทยสภาสาร ๕ : ๒๖๘ – ๒๗๒, ๒๕๑๙

๓. อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ, บุญเลี้ยง ตามไทย : โรคพิษสุนัขบ้า จ.พ.ส.ท. ๕๐ : ๗๙๖ – ๘๐๔, ๒๕๑๐

๔. เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการควบคุมโรคติดต่อ : กระทรวงสาธารณสุข

๕. HATTWICK, M.A.W.; WEIS, T.T.; STECHSCHULTE, J;BAER, G.M.; BREGG, W.B. : RECOVERY FROM RABIES. ANUALS OF INT. MED. 76 : 931 - 942, 1972.

๖. PHUANGSB, A; PANUS-AMPOL; K.LAWHASWASDI.; LE BEAU,L : RATS AS A RESERVOIR OF RABIES IN CHIENGMAI. J MED ASS. THAILAND 50 : 26 - 36, 1967.

๗. PLOTKIN S.A.; CLARK, H.F; PREVENTION OF RABIES IN MAN. THE J. OF INT DIS. 123 : 227 - 237, 1971

ขอขอบพระทัย และ ขอบคุณ

นับตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๒๘ ซึ่งเป็นระยะเริ่มแรกของการเจ็บป่วยของคุณหลวงสิทธิประศาสน์ด้วยอาการไม่รับประทานอาหาร คุณหลวงสิทธิประศาสน์ก็ได้รับการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิดจากคุณหมอกนก กับ คุณหมอรัตน์ มาลากร ซึ่งเป็นที่รักใคร่เสมือนบุตรหลาน เมื่อเห็นว่าจะต้องเข้าโรงพยาบาล คุณหมอทั้งสองก็ได้ติดต่อขอฝากไว้ในความดูแลของคุณหมอปกรณ์ ทวีโภค กับ คุณหมอประภาภรณ์ พิมพ์พิไล แห่งโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ และที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์นี้ ก็ได้รับความเอาใจใส่ดูแลอย่างดียิ่งจากหมอและพยาบาล ทั้งพยาบาลประจำและพยาบาลพิเศษ เป็นที่อุ่นใจของบุตรหลานและญาติพี่น้อง ทำให้ทุกคนมีเวลาตั้งสติสำหรับการสูญเสียที่จะมาถึงในวินาทีใดวินาทีหนึ่งข้างหน้า

จนกระทั่งเมื่อคุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้สิ้นชีวิตลง ก็ได้มีท่านผู้บังคับบัญชา ญาติมิตร ของบุตร ธิดา หลาน ตลอดจนของเขยและสะใภ้ มาร่วมแสดงความเสียใจ มารดน้ำศพ มาวางพวงมาลา และมาเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมบำเพ็ญกุศล บางท่านที่อยู่ไกลก็ได้มีจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ มาแสดงความเสียใจ น้ำใจไมตรีที่บุตร ธิดา หลาน ญาติของคุณหลวงสิทธิประศาสน์ได้รับในครั้งนี้เป็นที่ซาบซึ้งมิรู้ลืม

คณะเจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้เป็นอย่างมาก หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องในการส่งบัตรเชิญก็ดี ในการต้อนรับก็ดี คณะเจ้าภาพขอกราบประทานอภัยด้วย

บุตร ธิดา และญาติ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๗๙๕๐๓๔ - ๖ ร.ต.บรรณสิทธิ์ สลับแสง ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๒๘